

II

(Comunicări)

COMUNICĂRI PROVENIND DE LA INSTITUȚIILE, ORGANELE ȘI
ORGANISMELE UNIUNII EUROPENE

COMISIA EUROPEANĂ

COMUNICAREA COMISIEI

Orientări pentru asigurarea unei înțelegeri comune a sintagmei „daună adusă mediului”, astfel cum este definită la articolul 2 din Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului

(2021/C 118/01)

Cuprins

	Pagina
1. Introducere	1
2. Contextul juridic și contextul de reglementare mai larg	2
3. „Dauna”	9
4. Prezentare generală a „daunelor aduse mediului”	10
5. „Daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate”	17
6. „Daunele aduse apelor”	26
7. „Daunele aduse solului”	43
8. Concluzii	48
ANEXĂ	49
Decizii ale Curții citate	49

1. INTRODUCERE

1. Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului ⁽¹⁾ (denumită în continuare „Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător” sau „directiva”) are ca scop stabilirea unui cadru al răspunderii pentru mediul înconjurător bazat pe principiul „poluatorul plătește”, pentru prevenirea și repararea daunelor aduse mediului ⁽²⁾. O modificare adoptată în 2019 ⁽³⁾ impune Comisiei Europene să elaboreze orientări care să asigure o înțelegere comună a sintagmei „daună adusă mediului”, astfel cum este definită la articolul 2 din directivă ⁽⁴⁾. Prezenta comunicare cuprinde aceste orientări.

⁽¹⁾ JO L 143, 30.4.2004, p. 56.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004L0035-20190626&qid=1568193390794&from=RO>

⁽²⁾ Articolul 1.

⁽³⁾ Directiva a fost modificată de patru ori, prin Directiva 2006/21/CE (JO L 102, 11.4.2006, p. 15), Directiva 2009/31/CE, (JO L 140, 5.6.2009, p. 114), Directiva 2013/30/UE (JO L 178, 28.6.2013, p. 66) și, respectiv, Regulamentul (UE) 2019/1010 (JO L 170, 25.6.2019, p. 115).

⁽⁴⁾ Efectul modificării constă în introducerea la articolul 18 alineatul (3) din directivă a următorului text: „Până la 31 decembrie 2020, Comisia elaborează orientări care să asigure o înțelegere comună a sintagmei «daune aduse mediului», astfel cum este definită la articolul 2.”

2. În economia directivei, sintagma „daună adusă mediului” este esențială. Aceasta este utilizată pentru a defini scopul general al directivei ⁽⁷⁾. Atunci când se produce o daună mediului sau când există o amenințare de producere a unei astfel de daune, se declanșează obligații de a lua măsuri de prevenire sau de reparare care le revin operatorilor, precum și obligații conexe care le revin autorităților competente ⁽⁸⁾, alte persoane având dreptul de a solicita luarea de măsuri ⁽⁹⁾. În cazul unor daune transfrontaliere care afectează mai multe state membre, se declanșează obligații de cooperare între statele membre ⁽⁸⁾. În plus, termenul are consecințe pentru operatorii financiari care furnizează garanții financiare pentru a acoperi responsabilitățile care le incumbă în conformitate cu directiva ⁽⁹⁾. Prin urmare, această sintagmă joacă un rol potențial major în protecția mediului, contribuind la a stabili dacă daunele aduse mediului sunt sau nu prevenite și reparate.
3. Prezentele orientări pentru înțelegerea comună a daunelor aduse mediului răspund unei nevoi identificate într-o evaluare a directivei efectuată de Comisie în 2016 (denumită în continuare „evaluarea”) ⁽¹⁰⁾. Evaluarea a concluzionat că punerea în aplicare a directivei a fost obstrucționată de lipsa semnificativă a unei aplicări uniforme a principalelor concepte, în special a conceptelor referitoare la daunele aduse mediului ⁽¹¹⁾. Prin urmare, Comisia a angajat un contractant care să pregătească, împreună cu grupul de experți guvernamentali pentru Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător și cu serviciul relevant al Comisiei, un document de înțelegere comună bazat pe cercetare și consultări ⁽¹²⁾. Deși nu a avut ca rezultat nici un document al Comisiei, nici un document convenit cu statele membre, această activitate de bază a contribuit la pregătirea terenului pentru prezentele orientări.
4. În acest context, orientările iau în considerare toate aspectele definiției „daunei aduse mediului”. Sintagma are un conținut bogat, încorporând sau făcând trimitere la mai mulți alți termeni și concepte. Aceștia sunt cuprinși în orientări, pentru că sunt necesari pentru înțelegerea sintagmei. În ceea ce privește structura, orientările încep prin a analiza contextul juridic și contextul de reglementare mai larg în care definiția este relevantă. Acestea analizează apoi, pe rând, definiția „daunei” și textul complet al definiției „daunei aduse mediului”, înainte de a examina în detaliu cele trei categorii distincte de daune aduse mediului cuprinse în aceasta, și anume „daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate”, „daunele aduse apelor” și „daunele aduse solului”. La final sunt prezentate concluzii generale.
5. Având în vedere faptul că obiectivul orientărilor este de a asigura o înțelegere comună a definiției, conținutul lor este analitic și detaliat. Deși nu sunt destinate exclusiv unor cititori specifici, se consideră că ele sunt utile în special pentru următoarele entități, care au anumite roluri în temeiul directivei: statele membre, autoritățile competente, operatorii, persoanele fizice și juridice și furnizorii de garanții financiare. Orientările urmăresc să abordeze într-un mod cât mai cuprinzător dificultățile de înțelegere care au apărut deja sau despre care se poate preconiza în mod rezonabil că vor apărea în viitor. Ele realizează acest lucru analizând îndeaproape toate părțile definiției „daunei aduse mediului”, atrăgând atenția asupra considerațiilor detaliate care pot fi deduse din modul de redactare și din contextul juridic și de reglementare și făcând trimitere la jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (denumită în continuare „CJUE” sau „Curtea”), care poate contribui la clarificarea diferitelor aspecte ale definiției, fie direct, fie prin analogie.
6. Orientările au fost elaborate sub responsabilitatea exclusivă a Comisiei. Cu toate acestea, numai Curtea are competența de a formula interpretări obligatorii ale dreptului Uniunii.

2. CONTEXTUL JURIDIC ȘI CONTEXTUL DE REGLEMENTARE MAI LARG

7. Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător este un instrument de mediu general, transversal, care nu se aplică unui singur domeniu de mediu, ci mai multora. Ca atare, aceasta completează alte instrumente ale Uniunii care au ca scop protecția mediului. Definiția „daunei aduse mediului” se referă în mod expres la patru dintre acestea, și anume: Directiva 79/409/CEE a Consiliului din 2 aprilie 1979 privind conservarea păsărilor sălbatice ⁽¹³⁾ [în prezent Directiva 2009/147/CE privind conservarea păsărilor sălbatice ⁽¹⁴⁾] (denumită în continuare „Directiva privind păsările”); Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor

⁽⁷⁾ A se vedea articolul 2.

⁽⁸⁾ A se vedea, în special, articolele 5, 6 și 11 din directivă.

⁽⁹⁾ Articolul 12 din directivă. Dreptul se extinde la „acțiunea de prevenire” în cazul în care un stat membru nu a decis în transpunerea la nivel național a directivei să facă uz de posibilitatea prevăzută la articolul 12 alineatul (5) de a nu aplica acest drept cazurilor de amenințare iminentă de producere a unor daune.

⁽⁸⁾ Articolul 15 alineatele (1) și (2) din directivă.

⁽⁹⁾ Articolul 14 din directivă.

⁽¹⁰⁾ Evaluarea REFIT a Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător, SWD(2016) 121 final.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2016:121:FIN>.

⁽¹¹⁾ Evaluarea REFIT, pagina 60.

⁽¹²⁾ Document de înțelegere comună - Termenii și conceptele esențiale ale DRM. Contract specific nr. 07.0203/2016/745366/SER/ENV.E4
<https://circabc.europa.eu/ui/group/cafdbfbb-a3b9-42d8-b3c9-05e8f2c6a6fe/library/3112f0b5-0021-49ce-9dfc-9127a1e12a8b/details>

⁽¹³⁾ JO L 103, 25.4.1979, p. 1.

⁽¹⁴⁾ JO L 20, 26.1.2010, p. 7.

de faună și floră sălbatică ⁽¹⁵⁾ (denumită în continuare „Directiva privind habitatele”); Directiva 2000/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2000 de stabilire a unui cadru de politică comunitară în domeniul apei ⁽¹⁶⁾ (denumită în continuare „Directiva-cadru privind apa”); și Directiva 2008/56/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 iunie 2008 de instituire a unui cadru de acțiune comunitară în domeniul politicii privind mediul marin ⁽¹⁷⁾ (denumită în continuare „Directiva-cadru «Strategia pentru mediul marin»”). Pentru înțelegerea noțiunii de „daună adusă mediului” sunt necesare referințe încrucișate la dispozițiile legale ale acestor alte instrumente și înțelegerea lor.

8. Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător se bazează pe principiul „poluatorul plătește” și este o expresie a acestuia ⁽¹⁸⁾. În plus, o înțelegere comună a sintagmei „daună adusă mediului” trebuie să se bazeze, după caz, pe alte principii pe care se întemeiază politica de mediu a Uniunii, și anume pe principiul precauției ⁽¹⁹⁾, pe principiile conform cărora trebuie luate măsuri de prevenire și dauna adusă mediului trebuie remediată la sursă, cu prioritate ⁽²⁰⁾, acestea fiind relevante pentru interpretarea sa. Principiile generale ale dreptului Uniunii, cum ar fi principiul proporționalității, sunt, de asemenea, relevante pentru directivă.
9. Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător abordează efectele negative asupra mediului care decurg din activitățile profesionale. Aceste activități fac obiectul unor cerințe legale în temeiul altor acte legislative ale Uniunii în domeniul mediului ⁽²¹⁾. Legile în cauză creează un context de reglementare mai larg, care este relevant pentru aplicarea obligațiilor prevăzute în directivă cu privire la daunele aduse mediului. Acest lucru se datorează faptului că dispozițiile acestor legi urmăresc de obicei să prevină sau să limiteze multe dintre efectele negative asupra naturii, a apei și a terenurilor care intră în domeniul de aplicare al sintagmei „daună adusă mediului”.

Răspunderea pentru daunele aduse mediului

10. Noțiunea de „daună adusă mediului” trebuie înțeleasă în raport cu persoanele care pot fi răspunzătoare din punct de vedere juridic pentru daună în temeiul directivei, cu circumstanțele și condițiile în care poate lua naștere răspunderea persoanelor respective, precum și cu tipurile de acțiuni pe care răspunderea le va impune acestora.
11. Persoanele care pot fi răspunzătoare din punct de vedere juridic sunt denumite „operatori” ⁽²²⁾. Aceștia sunt răspunzători numai pentru „activitățile profesionale” care intră sub incidența directivei ⁽²³⁾. În cauza C-297/19, *Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV*, Curtea a precizat că noțiunea de „activitate profesională” nu este limitată numai la activitățile care au o legătură cu piața sau care prezintă un caracter concurențial, ci înglobează ansamblul activităților desfășurate într-un cadru profesional, spre deosebire de un cadru pur personal sau domestic, și, prin urmare, acoperă și activitățile desfășurate în interesul colectivității, în temeiul unui transfer legal de atribuții ⁽²⁴⁾. În cazul specific respectiv, aceasta a confirmat că directiva se aplică unui organism public responsabil cu desecarea unei zone umede în interesul agriculturii.
12. Principalele activități profesionale relevante ⁽²⁵⁾ sunt cele descrise în anexa III la directivă. Operatorii acestor activități pot fi răspunzători pentru toate cele trei categorii de daune aduse mediului menționate în directivă. În plus, răspunderea operatorilor care intră sub incidența anexei III este obiectivă, și anume nu depinde de faptul că aceștia au acționat sau au omis să acționeze din culpă (intenție sau neglijență). Pentru aplicarea unei răspunderi obiective, este suficient să se stabilească o legătură de cauzalitate între dauna adusă mediului și activitatea profesională. Al optulea considerent al directivei prevede motivele pentru care activitățile profesionale descrise în anexa III sunt incluse în domeniul său de aplicare. Acesta prevede că directiva ar trebui să se aplice activităților profesionale care prezintă un risc pentru sănătatea umană sau pentru mediu, adăugând: „Aceste activități ar trebui să se identifice, în principiu, făcându-se referire la legislația comunitară pertinentă care prevede cerințe de reglementare în ceea ce privește anumite activități sau practici considerate ca prezentând un risc real sau potențial pentru sănătatea umană sau mediu”.

⁽¹⁵⁾ JO L 206, 22.7.1992, p. 7.

⁽¹⁶⁾ JO L 32, 22.12.2000, p. 1.

⁽¹⁷⁾ JO L 164, 25.6.2008, p. 19.

⁽¹⁸⁾ A se vedea în special articolul 1 din directivă.

⁽¹⁹⁾ A se vedea cauza C-129/16 *Türkevi Tejtermelő Kft* și cauza C-297/19, *Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV*, în care Curtea menționează în mod expres principiul precauției - la punctul 52 din prima și la punctul 31 din cea de a doua.

⁽²⁰⁾ Articolul 191 alineatul (2) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

⁽²¹⁾ Deosebit de relevante sunt instrumentele menționate în anexa III sau instrumentele care le-au succedat în cazul în care acestea au fost înlocuite.

⁽²²⁾ Conform definiției de la articolul 2 punctul 6 din directivă.

⁽²³⁾ Conform definiției de la articolul 2 punctul 7 din directivă. A se vedea și articolul 3 alineatul (1) din directivă.

⁽²⁴⁾ Punctul 76 din hotărâre.

⁽²⁵⁾ A se vedea articolul 3 alineatul (1) litera (a) din directivă.

13. Activitățile profesionale menționate în anexa III sunt definite prin referire la alte acte legislative ale Uniunii în domeniul mediului, dintre care multe au fost codificate, modificate sau înlocuite de la adoptarea directivei. Cu toate acestea, activitățile profesionale în cauză continuă să fie incluse în domeniul de aplicare al directivei. Documentul de înțelegere comună a furnizat informații cu privire la evoluția legislației respective ⁽²⁶⁾. Activitățile profesionale menționate în anexa III acoperă, printre altele, desfășurarea multor activități industriale, inclusiv exploatarea instalațiilor industriale mai mari sau mai riscante, cum ar fi fabricile chimice; operațiunile de gestionare a deșeurilor; anumite deversări poluante în ape; captarea și îndiguirea apelor; fabricarea, utilizarea, depozitarea, tratarea, condiționarea, eliminarea în mediu și transportul la locul de depozitare a anumitor substanțe, preparate și produse, precum și transportul rutier, feroviar, pe cale navigabilă, maritim sau aerian de substanțe sau mărfuri periculoase.
14. Pentru o categorie de „daune aduse mediului”, și anume daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate, și alți operatori de activități profesionale decât cei enumerați în anexa III pot fi răspunzători în cazul în care comit o eroare sau o neglijență ⁽²⁷⁾.
15. În temeiul altor acte legislative aplicabile ale Uniunii în domeniul mediului, operatorii sunt adesea obligați să dețină o autorizație și să respecte condițiile acesteia; sau pot fi obligați să își desfășoare activitatea în conformitate cu cerințele generale obligatorii. Totuși, nu se poate exclude posibilitatea ca unii operatori să desfășoare activități profesionale fără autorizația necesară sau fără a respecta toate normele aplicabile. Acesta poate fi, de exemplu, cazul persoanelor care desfășoară operațiuni ilegale de gestionare a deșeurilor. Un astfel de comportament ilegal nu exclude operatorii în cauză din domeniul de aplicare al directivei. Dacă aceștia ar fi excluși, rezultatul ar fi incompatibil cu principiul „poluatorul plătește”. Directiva este o expresie a acestui principiu și trebuie interpretată prin prisma lui ⁽²⁸⁾. Un sprijin suplimentar pentru includerea operatorilor ilegali este oferit de cauza C-494/01, Comisia/Irlanda, în care Curtea a constatat că o nerespectare a cerințelor referitoare la inspectare legată de cerințele de autorizare ar putea apărea în ceea ce privește operațiunile de gestionare a deșeurilor efectuate fără autorizație ⁽²⁹⁾. Prin analogie, se poate susține că cerințele privind răspunderea prevăzute de directivă se pot aplica în mod similar cu privire la activitățile profesionale desfășurate fără a se ține seama de cerințele de autorizare sau de alte cerințe de reglementare.
16. În cauzele C-378/08, Raffinerie Mediterranee (ERG I) SpA și alții, și C-534/13, Fipa Group și alții, Curtea a statuat că regimul de răspundere pentru mediul înconjurător prevăzut de directivă impune stabilirea unei legături de cauzalitate între activitatea unuia sau a mai multor operatori identificabili și daunele aduse mediului sau amenințarea iminentă a unor astfel de daune ⁽³⁰⁾. În ceea ce privește legătura de cauzalitate, Curtea a statuat că, în cazul în care legislația unui stat membru prevede acest lucru, o prezumție întemeiată pe indicii plauzibile este suficientă pentru a stabili legătura ⁽³¹⁾.
17. Directiva nu definește evenimentele care vor da naștere unei legături cauzale între activitatea profesională și daunele aduse mediului sau amenințările iminente. În mai multe locuri în textul directivei se menționează „o emisie, un eveniment sau un incident” ⁽³²⁾. Totuși, cu excepția „emisiilor” ⁽³³⁾, acești termeni nu sunt definiți și, astfel cum arată cauza C-529/15, Folk ⁽³⁴⁾ și cauza C-297/19, Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV, directiva acoperă consecințele funcționării normale a unei activități profesionale prevăzute în anexa III. În cauza C-529/15, funcționarea normală s-a referit la o centrală hidroelectrică; în cauza C-297/19, la întreținerea desecării într-o zonă umedă. Prin urmare, nu ar trebui să se presupună că răspunderea apare doar în cazul accidentelor sau al incidentelor unice; aceasta poate apărea și cu privire la funcționarea normală și se poate referi la tipurile de circumstanțe descrise la punctele 18 și 19 de mai jos. Pentru claritatea referințelor, prezentele orientări vor face referire la gama de evenimente posibile prin sintagma „evenimente dăunătoare”.

⁽²⁶⁾ A se vedea capitolul 2.9 din Documentul de înțelegere comună privind „legislația menționată în anexa III”, p. 41-43.

⁽²⁷⁾ Articolul 3 alineatul (1) litera (b) din directivă.

⁽²⁸⁾ A se vedea, prin analogie, cauza C-15/19, AMA, punctul 54.

⁽²⁹⁾ Punctele 190-194.

⁽³⁰⁾ Punctul 52 și, respectiv, punctul 54.

⁽³¹⁾ A se vedea cauza C-378/08, Raffinerie Mediterranee (ERG) SpA și alții, în care Curtea a statuat: „Directiva 2004/35 nu se opune unei reglementări naționale care permite autorității competente ce acționează în cadrul acestei directive să prezume existența unei legături de cauzalitate, inclusiv în cazul unor poluări cu caracter difuz, între anumiți operatori și o poluare constatată, și aceasta în temeiul proximității instalațiilor acestora cu zona de poluare. Cu toate acestea, conform principiului «poluatorul plătește», pentru a prezuma astfel o asemenea legătură de cauzalitate, această autoritate trebuie să dispună de indicii plauzibile care pot fundamenta prezumția acesteia, precum proximitatea instalației operatorului cu poluarea constatată și corespondența dintre substanțele poluante găsite și compușii utilizați de operatorul menționat în cadrul activităților sale.”

⁽³²⁾ A se vedea, de exemplu, articolul 17.

⁽³³⁾ A se vedea articolul 2 punctul 8 din directivă.

⁽³⁴⁾ Punctul 33.

18. Natura factorilor care produc efecte negative – care pot fi denumiți „factori dăunători” ⁽³⁵⁾ – poate varia, de asemenea ⁽³⁶⁾. Natura lor poate fi aditivă, atunci când este vorba, de exemplu, despre depozitarea de deșeuri pe sol, sau utilizarea de materiale inerte pentru a umple o zonă umedă, sau contaminarea mediului receptor cu poluanți. Sau poate fi substractivă sau extractivă, atunci când este vorba, de exemplu, despre o reducere a debitului unui râu ⁽³⁷⁾ sau îndepărtarea unor copaci sau minerale. Sau poate fi pur distructivă, ca în cazul suprimării unor elemente terestre sau al uciderii unor indivizi dintr-o specie protejată.
19. Manifestarea efectelor negative poate fi bruscă și accidentală – ca în cazul în care o explozie dintr-o fabrică chimică produce un incendiu, distrugerea clădirilor și poluarea solului și a apei prin eliberarea de substanțe toxice sau de substanțe pentru stingerea incendiilor în apă. Sau poate fi imediată – ca în cazul în care un habitat protejat de suprafețe împădurite se pierde printr-o operațiune de exploatare forestieră rapidă. Sau poate fi treptată – ca în cazul în care o scurgere de la o conductă spartă duce la daune cumulative în mediul receptor, care sunt detectate doar după un timp. De asemenea, este posibil ca efectele negative ale aceluiași eveniment dăunător să se manifeste în ambele moduri – ca în cazul în care o eliberare bruscă și accidentală a unei cantități mari de substanțe toxice într-un râu duce la uciderea imediată a peștilor înainte de a provoca o deteriorare mai lentă și mai treptată a structurilor unui habitat acvatic protejat sau ale habitatului unei specii protejate.
20. În plus, este posibil ca aflarea evenimentelor dăunătoare și a efectelor negative pe care le provoacă acestea să aibă loc în momente diferite. Dacă evenimentul dăunător este un accident major, se va afla despre el imediat, dar un incident necunoscut poate să rămână nedescoperit un timp – de exemplu, o spărtură într-un rezervor de depozitare subteran care conține substanțe periculoase ⁽³⁸⁾.
21. Directiva prevede trei categorii principale de obligații pentru operatori:
- în cazul în care nu a survenit încă o daună asupra mediului, dar există o amenințare iminentă de producere a unei asemenea daune, operatorii trebuie să ia fără întârziere ⁽³⁹⁾ măsurile de prevenire ⁽⁴⁰⁾ necesare;
 - În cazul în care s-a produs o daună asupra mediului, operatorii trebuie să ia „toate măsurile practice pentru a controla, a limita, a elimina sau a gestiona imediat contaminanții relevanți și/sau orice alți factori dăunători, pentru a limita sau a preveni producerea unor noi daune aduse mediului și a efectelor negative asupra sănătății umane sau deteriorarea ulterioară a serviciilor” ⁽⁴¹⁾. Pentru claritatea referințelor, prezentele orientări vor face referire la aceste etape prin sintagma „gestionarea imediată a factorilor dăunători”;
 - În cazul în care s-au produs daune asupra mediului, operatorii trebuie să ia măsuri de reparare ⁽⁴²⁾. Aceștia trebuie să identifice măsurile de reparare adecvate în conformitate cu anexa II la directivă și să le transmită spre aprobare autorității competente ⁽⁴³⁾.
22. Mențiunile „fără întârziere” și „imediat” arată că pentru primele două categorii de obligații factorul timp este esențial. Acest lucru are implicații asupra înțelegerii comune a termenului „daună adusă mediului”. Obligațiile de a lua măsuri de prevenire și de a gestiona imediat factorii dăunători, care îi revin operatorului în conformitate cu directiva, există în paralel cu obligații similare prevăzute în alte acte legislative ale Uniunii în domeniul mediului, de exemplu Directiva 2010/75/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 noiembrie 2010 privind emisiile industriale (prevenirea și controlul integrat al poluării) ⁽⁴⁴⁾ (denumită în continuare „Directiva privind emisiile industriale”).

⁽³⁵⁾ A se vedea utilizarea expresiei la articolul 6 alineatul (1) litera (a) din directivă.

⁽³⁶⁾ Cu toate acestea, pentru daunele aduse solului, factorii dăunători se limitează la introducerea directă sau indirectă, în, pe sau sub sol a unor substanțe, preparate, organisme sau microorganisme.

⁽³⁷⁾ A se vedea circumstanțele prezentate în cauza C-529/15, Folk.

⁽³⁸⁾ A se vedea și punctul 1 din anexa VI la directivă, care se referă la „data la care această daună s-a produs și/sau a fost descoperită”.

⁽³⁹⁾ Articolul 5 alineatul (1) din directivă.

⁽⁴⁰⁾ Există și un stimul pentru ca operatorii să ia măsuri de precauție, și anume măsuri menite să evite posibilitatea producerii unor daune aduse mediului. Astfel de măsuri pot consta în efectuarea de evaluări ale riscurilor sau instituirea unor sisteme de gestionare a riscurilor și/sau aplicarea de tehnologii de reducere/atenuare a riscurilor. Deși Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător nu le impune în mod direct, măsurile pot contribui la evitarea evenimentelor dăunătoare și, de asemenea, pot facilita obținerea de către operatori a garanției financiare. Aceste măsuri trebuie să fie deosebite de „măsurile de prevenire” corespunzătoare, astfel cum se prevede în directivă la articolul 5.

⁽⁴¹⁾ Articolul 6 alineatul (1) litera (a) din directivă.

⁽⁴²⁾ Articolul 6 alineatul (1) litera (b) din directivă.

⁽⁴³⁾ Articolul 7 alineatul (1) din directivă.

⁽⁴⁴⁾ JO L 334, 17.12.10, p. 17.

23. De asemenea, operatorii trebuie să îndeplinească anumite obligații auxiliare. De exemplu, în cazul producerii unei daune asupra mediului, aceștia trebuie să informeze, „fără întârziere, autoritatea competentă cu privire la toate aspectele relevante ale situației” ⁽⁴⁵⁾ și li se poate solicita să furnizeze informații suplimentare ⁽⁴⁶⁾. Li se poate solicita să îndeplinească obligații de informare similare cu privire la o amenințare iminentă de producere a unei daune asupra mediului ⁽⁴⁷⁾. De asemenea, li se poate solicita să efectueze propria evaluare cu privire la daunele aduse mediului și să comunice autorității competente toate informațiile și datele necesare ⁽⁴⁸⁾. Independent de Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, operatorilor li se poate solicita să furnizeze autorităților informații relevante în temeiul altor acte legislative ale Uniunii în domeniul mediului, de exemplu Directiva privind emisiile industriale ⁽⁴⁹⁾ sau Directiva 2012/18/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 iulie 2012 privind controlul pericolelor de accidente majore care implică substanțe periculoase, de modificare și ulterior de abrogare a Directivei 96/82/CE a Consiliului ⁽⁵⁰⁾ (denumită în continuare „Directiva Seveso”).
24. Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător conține dispoziții referitoare la aplicabilitatea sa în timp, stabilind limite pentru aplicarea sa în raport cu data de 30 aprilie 2007 și cu trecerea unei perioade de treizeci de ani ⁽⁵¹⁾. Domeniul de aplicare temporal pentru părțile specifice introduse prin modificări este, desigur, diferit - de exemplu, pentru daunele aduse apelor marine, directiva se aplică de la 19 iulie 2015 ⁽⁵²⁾. Este important de remarcat că activitățile profesionale reglementate de autorizații anterioare datei de 30 aprilie 2007 sunt acoperite din punctul de vedere al răspunderii dacă și în măsura în care activitatea dăunătoare continuă după 30 aprilie 2007. În cauza C-529/15, *Folk*, Curtea a statuat că directiva „se aplică *ratione temporis* daunelor aduse mediului care se produc ulterior datei de 30 aprilie 2007, dar care au fost cauzate de exploatarea unei instalații autorizate în conformitate cu reglementarea în domeniul apei și puse în funcțiune anterior acestei date” ⁽⁵³⁾.
25. Directiva conține, de asemenea, dispoziții privind excepțiile, stabilind limite pentru aplicarea sa în raport cu o serie de cauze specificate ale daunelor aduse mediului ⁽⁵⁴⁾. În plus, aceasta prevede o serie de motive pe care un operator le poate invoca pentru a evita suportarea costului acțiunilor de prevenire și de reparare ⁽⁵⁵⁾. Totodată, aceasta oferă statelor membre posibilitatea de a decide să scutească un operator de costul acțiunilor de reparare în cazul în care operatorul demonstrează că nu a comis nicio eroare sau neglijență și că a îndeplinit toate condițiile impuse de autorizație ⁽⁵⁶⁾ sau că a acționat în conformitate cu nivelul de cunoștințe tehnice și științifice existent ⁽⁵⁷⁾. Cu toate acestea, pentru ultimele posibilități menționate există limitări, astfel cum se precizează în hotărârea Curții în cauza C-529/15, *Folk* ⁽⁵⁸⁾, în ceea ce privește articolul 8 alineatul (4) litera (a) din directivă.
26. Directiva permite statelor membre să mențină sau să adopte dispoziții mai stricte cu privire la daunele aduse mediului ⁽⁵⁹⁾. Acest lucru este în concordanță cu articolul 193 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE). Dreptul de a avea dispoziții mai stricte nu înseamnă, însă, un drept de a avea dispoziții *diferite*, care nu îndeplinesc cerințele directivei; el nu este nici un drept de anulare a răspunderii operatorilor pentru „daune aduse mediului”, care este prevăzută în directivă. Cerințele directivei trebuie, cel puțin, să fie îndeplinite în toate privințele.

Rolul autorităților competente și rolurile relevante mai ample ale statelor membre

27. Deși operatorul este răspunzător pentru daunele aduse mediului, autoritățile competente ⁽⁶⁰⁾ au obligații în legătură cu acestea. Prin urmare, o înțelegere comună a termenului „daună adusă mediului” necesită o referire la rolul acestora.

⁽⁴⁵⁾ Articolul 6 alineatul (1) din directivă.

⁽⁴⁶⁾ Articolul 6 alineatul (2) litera (a) din directivă.

⁽⁴⁷⁾ Articolul 5 alineatele (2) și (3) din directivă.

⁽⁴⁸⁾ Articolul 11 alineatul (2) a doua teză din directivă.

⁽⁴⁹⁾ A se vedea articolele 7 și 8 din Directiva privind emisiile industriale.

⁽⁵⁰⁾ JO L 197, 24.7.2012, p. 1.

⁽⁵¹⁾ Articolul 17 din directivă.

⁽⁵²⁾ Articolul 38 alineatul (2) din Directiva 2013/30/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 iunie 2013 privind siguranța operațiunilor petroliere și gaziere offshore și de modificare a Directivei 2004/35/CE (JO L 178, 28.6.2013, p. 66).

⁽⁵³⁾ A se vedea, de asemenea, cauza C-378/08, *ERG*.

⁽⁵⁴⁾ Articolul 4 din directivă.

⁽⁵⁵⁾ Articolul 8 alineatul (3) din directivă.

⁽⁵⁶⁾ Articolul 8 alineatul (4) litera (a) din directivă – denumit adesea „apărarea bazată pe autorizație”.

⁽⁵⁷⁾ Articolul 8 alineatul (4) litera (b) din directivă – denumit adesea „argumentul riscului de dezvoltare” sau „apărare bazată pe stadiul actual al tehnologiei”.

⁽⁵⁸⁾ La punctul 34, Curtea a constatat că directiva „trebuie interpretată în sensul că se opune unei dispoziții de drept național care exclude, în manieră generală și automată, ca o daună care are efecte negative grave asupra stării ecologice, chimice sau cantitative ori asupra potențialului ecologic al apelor în cauză să fie calificată drept „daună adusă mediului” ca urmare a simplului fapt că este acoperită de o autorizație eliberată în aplicarea acestui drept.”

⁽⁵⁹⁾ Articolul 16 din directivă. A se vedea cauza C-129/16 ca exemplu.

⁽⁶⁰⁾ Desemnate în conformitate cu articolul 11 alineatul (1) din directivă.

28. Autoritățile competente trebuie să identifice operatorul care a cauzat daunele asupra mediului sau amenințarea iminentă de producere a daunelor ⁽⁶¹⁾. Implicit, autoritățile competente trebuie să aibă cunoștință de existența daunei aduse mediului sau a amenințării; în caz contrar, obligația de a identifica operatorul nu ar avea sens.
29. De asemenea, autoritățile competente trebuie să evalueze importanța daunelor aduse mediului ⁽⁶²⁾. Din nou, obligația de a evalua importanța nu are sens decât dacă autoritățile au cunoștință de existența daunei sau a amenințării.
30. Autoritățile competente trebuie să stabilească măsurile de reparare care trebuie luate de către operator în temeiul anexei II la directivă ⁽⁶³⁾, pe baza identificării măsurilor de reparare potențiale de către operator și în cooperare cu operatorul relevant, în funcție de necesități. În cauza C-379/08, Raffinerie Mediterranee (ERG) SpA și alții, Curtea a afirmat că autoritățile competente pot modifica măsurile de reparare, dar totodată a subliniat necesitatea de a oferi operatorului posibilitatea de a fi audiat ⁽⁶⁴⁾.
31. Obligațiile de a identifica operatorul responsabil, de a evalua importanța daunelor aduse mediului și de a stabili măsuri de reparare impun autorităților competente să dețină și să aplice informații relevante cu privire la evenimentul dăunător, la activitatea profesională în cauză, la daunele aduse mediului și la legătura cauzală dintre acestea, precum și cu privire la operatorul care desfășoară activitatea. Punctele 32-37 de mai jos descriu mai multe tipuri și surse potențiale de informații relevante. Totuși, ar trebui să se țină seama de faptul că este posibil să nu fie întotdeauna disponibile imediat informații complete și că autoritățile competente ar putea fi nevoite să acționeze rapid. În astfel de circumstanțe, principiul precauției va justifica intervenția autorităților competente pe baza unei convingeri rezonabile că s-a produs sau se va produce iminent o daună asupra mediului.
32. Astfel cum s-a menționat la punctul 23 de mai sus, operatorii au obligația, conform directivei, de a informa autoritățile competente cu privire la evenimentele dăunătoare și la daunele aduse mediului. Astfel cum s-a menționat, de asemenea, operatorii pot avea obligația separată de a furniza informații autorităților competente cu privire la evenimente dăunătoare în temeiul altor acte legislative ale Uniunii în domeniul mediului. Cu toate acestea, nu se poate exclude posibilitatea ca unii operatori să nu raporteze. De exemplu, este improbabil sau mai puțin probabil să fie raportate evenimente dăunătoare și daune aduse mediului care sunt legate cauzal de activități ilegale clandestine sau de acțiuni sau omisiuni ilegale sau neglijente în cadrul activităților autorizate.
33. Considerentul 15 din directivă indică faptul că autoritățile publice ar trebui să garanteze aplicarea și executarea corectă a regimului prevăzut de directivă, iar directiva conține dispoziții conform cărora autoritățile competente pot solicita mai multe informații și un nivel sporit de implicare din partea operatorului ⁽⁶⁵⁾. Totuși, este important ca autoritățile competente să recurgă și la alte surse de informații decât cele furnizate de operator în temeiul directivei.
34. O sursă potențială de informații referitoare la evenimentele dăunătoare și la daunele aduse mediului este reprezentată de cererile de acțiune formulate de persoanele fizice sau juridice îndreptățite să formuleze astfel de cereri ⁽⁶⁶⁾. Cererile de acțiune trebuie să fie „însoțite de informațiile și datele relevante care susțin observațiile prezentate în legătură cu dauna respectivă adusă mediului” ⁽⁶⁷⁾.
35. O altă sursă posibilă de informații relevante este reprezentată de rezultatele supravegherii reglementare efectuate în temeiul altor acte legislative aplicabile ale Uniunii în domeniul mediului. Un exemplu ar fi inspecțiile de rutină ale instalațiilor industriale, efectuate în temeiul Directivei privind emisiile industriale ⁽⁶⁸⁾. Chiar dacă, din perspectiva răspunderii, nu toate evenimentele dăunătoare vor coincide cu încălcarea reglementărilor de către un operator, totuși încălcările reglementărilor sporesc probabilitatea producerii unor evenimente dăunătoare. Motivul este faptul că cerințele de reglementare în cauză vizează controlarea riscurilor potențiale sau reale pentru sănătatea umană și pentru mediu asociate cu activitățile profesionale respective. În consecință, respectarea acestora ar trebui, în practică, să reducă probabilitatea apariției unor evenimente dăunătoare. În același mod, nerespectarea acestor cerințe, inclusiv

⁽⁶¹⁾ Articolul 11 alineatul (2) din directivă.

⁽⁶²⁾ Ibid.

⁽⁶³⁾ Articolul 7 alineatul (2) și articolul 11 alineatul (2) din directivă.

⁽⁶⁴⁾ A se vedea punctele 47-57 și punctul 66.

⁽⁶⁵⁾ A se vedea, de exemplu, articolul 5 alineatele (3) și (4) și articolul 6 alineatele (2) și (3) din directivă.

⁽⁶⁶⁾ Articolul 12 alineatul (1) din directivă.

⁽⁶⁷⁾ Articolul 12 alineatul (2) din directivă.

⁽⁶⁸⁾ A se vedea articolul 23 din Directiva privind emisiile industriale.

încălcarea gravă a acestora, face mai probabilă apariția unor evenimente dăunătoare. Prin urmare, dacă există sisteme adecvate pentru schimbul de informații, monitorizarea respectării cerințelor de reglementare ar trebui să ajute autoritățile competente în temeiul directivei să afle despre daunele aduse mediului sau despre amenințarea iminentă de producere a unei daune, să identifice operatorul și să caracterizeze evenimentul dăunător. De asemenea, aceasta poate sprijini autoritățile competente în evaluarea daunelor aduse mediului, oferind, de exemplu, informații cu privire la natura emisiilor poluante.

36. Astfel cum va reieși din secțiunile ulterioare ale prezentelor orientări, evaluarea importanței daunelor aduse mediului necesită, în general, informații cu privire la starea mediului receptor. Unele informații privind starea mediului vor avea o legătură directă cu evenimentul dăunător – de exemplu, înregistrările privind mortalitatea peștilor dintr-un râu care a fost afectat recent în mod negativ de o emisie poluantă. Alte informații relevante privind starea mediului vor consta, însă, în înregistrări și informații culese în alte scopuri - pentru a determina starea generală de conservare a unei specii protejate, de exemplu, sau starea unui sit natural protejat, cum ar fi un sit Natura 2000. Multe informații relevante privind starea mediului vor proveni din monitorizarea stării mediului efectuată de administrațiile naționale. Informațiile culese și compilate în temeiul celor patru directive menționate la punctul 7 de mai sus prezintă o relevanță deosebită. Acestea pot fi completate cu alte informații relevante cu valoare științifică recunoscută - de exemplu, o organizație neguvernamentală (ONG) de mediu poate furniza informații ample prin intermediul științei cetățenești ⁽⁶⁹⁾.
37. Informațiile științifice și tehnice pe tema daunelor aduse mediului sunt strâns legate de importanța potențială a informațiilor privind starea mediului - de exemplu, cunoștințele științifice despre ciclul de viață al unei specii protejate afectate negativ sau despre riscurile pentru sănătatea umană ale expunerii la anumiți contaminanți.
38. După cum s-a arătat mai sus, producerea unei daune asupra mediului sau amenințarea iminentă a unei astfel de daune va coincide adesea, deși nu întotdeauna, cu o încălcare a altor acte legislative ale Uniunii în domeniul mediului. Astfel de încălcări pot necesita sau pot justifica acțiuni separate din partea autorităților statelor membre, pentru a asigura obținerea rezultatelor cerute de alte acte legislative ale Uniunii (de exemplu, protecția siturilor naturale în temeiul Directivei privind păsările și al Directivei privind habitatele) și pentru a pune în aplicare sancțiuni eficace, proporționale și disuasive. Astfel, aceleași circumstanțe de fapt pot determina atât răspunderea pentru mediul înconjurător, cât și răspunderea pentru sancțiuni, iar în practică evaluarea daunelor aduse mediului în conformitate cu directiva poate avea loc în paralel cu evaluarea încălcărilor în alte scopuri. De exemplu, comportamentele pe care statele membre sunt obligate să le incrimineze în temeiul Directivei 2008/99/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind protecția mediului prin intermediul dreptului penal ⁽⁷⁰⁾ („Directiva privind infracțiunile împotriva mediului”) includ unele (deși nu toate) comportamente susceptibile să dea naștere unei răspunderi pentru mediul înconjurător ⁽⁷¹⁾. În acest context, pentru a evalua importanța daunelor aduse mediului, autoritățile competente se pot baza pe aceleași surse de informații ca și autoritățile responsabile de sancțiuni. Totuși, trebuie subliniat faptul că aplicarea cerințelor privind răspunderea prevăzute în directivă este separată de aplicarea de sancțiuni. În acest sens, faptul că autoritățile pot lua măsuri pentru impunerea de sancțiuni administrative sau penale *nu* este un motiv de anulare a obligațiilor care le revin autorităților competente de a se asigura că daunele aduse mediului sunt evaluate și prevenite, că factorii dăunători sunt gestionați imediat sau că daunele sunt reparate în conformitate cu directiva (este valabilă și afirmația inversă: urmărirea răspunderii pentru mediul înconjurător nu este un motiv de anulare a rolului sancțiunilor) ⁽⁷²⁾.
39. O serie de alte aspecte intervin în legătură cu situațiile în care răspunderea în conformitate cu directiva coincide cu încălcări ale reglementărilor în conformitate cu alte acte legislative relevante ale Uniunii în domeniul mediului, în special cu alte acte legislative menționate în directivă. În primul rând, în cazul în care factorii dăunători nu sunt controlați în conformitate cu directiva sau cu alte acte legislative, principiul eficacității va impune statelor membre și autorităților acestora să acționeze pentru a asigura respectarea dispozițiilor relevante ale directivei și ale celorlalte acte legislative care sunt încălcate. În al doilea rând, directiva nu prevede în mod explicit răspunderea secundară a autorităților publice de a lua măsuri de prevenire, măsuri de gestionare imediată a factorilor dăunători și măsuri de

⁽⁶⁹⁾ În toate statele membre, ONG-urile care activează în domeniul ornitologiei joacă un rol foarte important în colectarea și compilarea înregistrărilor privind distribuția păsărilor, de exemplu. Valoarea științifică recunoscută a acestor informații a fost acceptată de Curtea de Justiție, a se vedea cauza C-3/96, Comisia/Țările de Jos, punctele 68-70.

⁽⁷⁰⁾ JO L 328, 6.12.2008, p. 91.

⁽⁷¹⁾ A se vedea articolul 3 din Directiva 2008/99/CE.

⁽⁷²⁾ De exemplu, al unsprezecelea considerent al Directivei privind infracțiunile împotriva mediului prevede că directiva respectivă nu aduce atingere altor regimuri de răspundere prevăzute în dreptul [Uniunii] sau în cel național pentru daune provocate mediului.

reparare, dar nici nu prevede în mod explicit că se poate renunța la toate aceste măsuri dacă operatorul nu le adoptă sau dacă operatorul poate justifica faptul că nu trebuie să suporte costurile acestora ⁽⁷³⁾. Distanța pe care o face directiva între măsuri și costurile măsurilor respective indică faptul că măsurile sunt necesare indiferent dacă operatorul poate sau ar trebui să suporte costurile ⁽⁷⁴⁾. În al treilea rând, jurisprudența arată modul în care un stat membru poate fi obligat să ia măsuri suplimentare în cazul în care nu se obține un rezultat necesar cu toate că autoritățile au luat măsuri împotriva unui operator. În cauza C-104/15, *Comisia/România*, care a vizat Directiva privind deșeurile extractive ⁽⁷⁵⁾, Curtea a constatat că statul membru rămâne răspunzător pentru lipsa controlului asupra emisiilor toxice de praf provenite de la o instalație de gestionare a deșeurilor miniere, în pofida faptului că a impus sancțiuni operatorului ⁽⁷⁶⁾ și că operatorul se află în lichidare judiciară ⁽⁷⁷⁾.

3. „DAUNA”

40. Definiția „daunei aduse mediului” include termenul „daună”, care este definit separat. Termenul „daună” nu este de sine stătător (în sensul că obligațiile prevăzute în directivă nu se aplică la nivelul de generalitate al acestuia). În ceea ce privește aplicarea directivei în situații concrete, este necesar să se utilizeze formulările mai precise cuprinse în definiția „daunei aduse mediului”. Fără a aduce atingere acestei rezerve, definiția termenului „daună” este importantă nu numai pentru că este inclusă în definiția „daunei aduse mediului”, ci și pentru că prezintă patru concepte de bază care sunt detaliate în definiția mai elaborată. Prin urmare, orientările fac referire la „daună” înainte de a aborda alte elemente ale definiției „daunei aduse mediului”.

CASETA 1: Definiția „daunei”

Articolul 2 punctul 2 din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător prevede că „daună” înseamnă „o modificare negativă măsurabilă a unei resurse naturale sau o deteriorare măsurabilă a unui serviciu legat de resursele naturale care pot surveni direct sau indirect.”

41. Cele patru concepte de bază care se regăsesc în definiția „daunei” sunt:
- domeniul de aplicare material a ceea ce este afectat, și anume resursele naturale și serviciile privind resursele naturale;
 - conceptul de efecte negative, și anume modificările negative și deteriorările;
 - domeniul de aplicare al acestor efecte negative, și anume cele măsurabile;
 - modurile în care aceste efecte negative pot apărea, și anume direct sau indirect.

Domeniul de aplicare material al resurselor naturale și al serviciilor privind resursele naturale

Caseta 2: Definiția „resurselor naturale” și a „serviciilor privind resursele naturale”

Articolul 2 punctul 12 din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător prevede că „resurse naturale” înseamnă „speciile și habitatele naturale protejate, apele și solurile.”

Articolul 2 punctul 13 din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător prevede că „servicii” și „servicii privind resursele naturale” înseamnă „funcțiile asigurate de o resursă naturală în beneficiul unei alte resurse naturale sau al publicului”.

42. În ceea ce privește domeniul de aplicare material, definiția „daunei” face referire la două concepte care sunt ele însele definite în mod expres în directivă, și anume „resurse naturale” și „servicii privind resursele naturale”. „Resursele naturale” sunt definite ca însemnând trei categorii separate de resurse: speciile și habitatele naturale protejate; apele; și solurile. În același timp, definiția „serviciilor privind resursele naturale” evidențiază interdependențele acestor categorii diferite, făcând referire la funcțiile pe care le îndeplinesc unele pentru altele. Mai jos sunt câteva exemple neexhaustive: o mlaștină sărată (un tip de habitat natural) poate proteja terenurile de coastă; apele de suprafață (o categorie de apă) pot susține specii protejate de păsări sălbatice; solul poate filtra poluanții care, altfel, ar putea

⁽⁷³⁾ A se vedea articolul 8.

⁽⁷⁴⁾ A se vedea din nou articolul 8.

⁽⁷⁵⁾ Directiva 2006/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind gestionarea deșeurilor din industriile extractive și de modificare a Directivei 2004/35/CE, JO L 102, 11.4.2006, p. 15-34.

⁽⁷⁶⁾ A se vedea punctul 96 din hotărâre.

⁽⁷⁷⁾ A se vedea punctul 99 din hotărâre.

ajunge în apele subterane (o categorie de apă). Definiția „serviciilor privind resursele naturale” face referire, de asemenea, la funcțiile resurselor naturale care aduc beneficii oamenilor. Cu titlu de exemple neexhaustive, unele habitate naturale, cum ar fi turbăriile, servesc drept depozite importante de carbon; unele ape reprezintă o sursă de apă potabilă, iar altele oferă pește pentru pescuitul recreativ; iar solul este necesar pentru producerea alimentelor și pentru locuire.

Efectele negative

43. În ceea ce privește efectele negative, definiția „daunei” face referire, în primul rând, la o „modificare negativă” a unei resurse naturale și, în al doilea rând, la „deteriorarea” unui serviciu privind resursele naturale. Definiția „daunei aduse mediului” este mai precisă, dar este util să se țină seama de trei considerații generale:
- atât „modificarea negativă”, cât și „deteriorarea” implică efecte negative;
 - efectele negative vizează atât starea unei resurse naturale, cât și funcțiile benefice îndeplinite de aceasta atât pentru alte resurse naturale, cât și pentru oameni. Prin urmare, efectele negative includ nu numai efectele negative asupra proprietăților unei resurse naturale, ci și efectele negative asupra interdependențelor și a relațiilor dinamice din cadrul și dintre resursele naturale și servicii, și anume funcțiile pe care resursele naturale le îndeplinesc unele pentru altele, precum și pentru public;
 - noțiunea de modificare și cea de deteriorare implică o diferență între situația „anterioară” și situația „ulterioară” unui eveniment dăunător.

Caracterul măsurabil

44. Pentru ca definiția „daunei” să se aplice, modificările negative și deteriorarea trebuie să fie „măsurabile”. Aceasta înseamnă că daunele trebuie să poată fi cuantificate sau estimate și că situația *anterioară* și situația *ulterioară* unui eveniment dăunător trebuie să poată fi comparate în mod semnificativ.

Direct sau indirect

45. În final, definiția „daunei” permite posibilitatea ca modificările negative sau deteriorările să se producă atât direct, cât și indirect. „Direct sau indirect” se referă la legătura de cauzalitate dintre un eveniment dăunător, pe de o parte, și efectele negative specifice, pe de altă parte. Uneori, legătura cauzală va fi directă, ca în cazul în care acțiunea de defrișare a unui operator distruge un habitat natural protejat de suprafețe împădurite. Alteori, aceasta va fi indirectă, ca în cazul în care evacuările de nutrienți într-un corp de apă duc la deteriorarea unui habitat acvatic protejat îndepărtat. În ceea ce privește lanțul de cauze și efecte, este util să se facă referire la modelul sursă-cale-receptor. Factorii dăunători asociați cu o activitate profesională (adică sursa) pot trece prin aer, apă sau sol (calea) înainte de a afecta o anumită resursă naturală (receptorul). În cauza C-129/16, *Türkevei Tejtermelő Kft.*, Curtea a constatat că, deși poluarea aerului nu constituie în sine o daună adusă mediului, aceasta se poate afla la originea unor daune aduse resurselor naturale ⁽⁷⁸⁾. Un eveniment dăunător poate fi separat de efectele negative pe care le provoacă în timp (de exemplu, resursa naturală suferă o reacție întârziată) sau în spațiu (de exemplu, resursa naturală suferă efecte negative într-un loc îndepărtat de locul în care a apărut evenimentul dăunător) sau din perspectiva resurselor naturale implicate (de exemplu, o acțiune care constă în aplicarea unei substanțe toxice pe sol provoacă moartea unei specii protejate). Ideea că efectele negative pot apărea în mod indirect este legată și de funcțiile pe care resursele naturale le îndeplinesc unele pentru altele.

4. PREZENTARE GENERALĂ A „DAUNELOR ADUSE MEDIULUI”

46. Definiția „daunei aduse mediului” include și detaliază definiția „daunei”. În primul rând, în ceea ce privește domeniul de aplicare material și geografic, definiția descompune și compartimentează cele trei categorii de „resurse naturale” care apar în definiția „daunei”, și anume speciile și habitatele naturale protejate; apele; și solurile. În plus, pentru primele două categorii de resurse naturale, aceasta include detalii care ajută la determinarea domeniului de aplicare geografic al obligațiilor prevăzute în directivă. În al doilea rând, în cadrul fiecărei categorii de resurse naturale,

⁽⁷⁸⁾ A se vedea punctele 40-46. A se vedea, de asemenea, al patrulea considerent al directivei.

efectele negative relevante sunt descrise mai detaliat prin referire la anumite concepte (denumite în prezentele orientări „concepte de referință”). În al treilea rând, pentru a defini mai bine domeniul de aplicare al efectelor negative care trebuie abordate este introdusă noțiunea de importanță. Un al patrulea aspect care trebuie remarcat este faptul că definiția daunelor aduse mediului nu exclude posibilitatea ca toate cele trei subcategorii de daune aduse resurselor naturale să fie relevante în același timp.

Caseta 3: Definiția „daunei aduse mediului”

Articolul 2 punctul 1 din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător ⁽⁷⁹⁾ prevede că „daună adusă mediului” înseamnă:

„(a) daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate, adică orice daună care are efecte negative grave asupra constituirii sau menținerii unei stări favorabile de conservare a unor asemenea habitate sau specii. Importanța impactului acestor daune se evaluează în raport cu starea inițială, ținându-se seama de criteriile prevăzute de anexa I.

Daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate nu cuprind efectele negative identificate anterior care rezultă dintr-o acțiune a unui operator care a fost autorizată în mod expres de către autoritățile competente în conformitate cu dispozițiile de punere în aplicare a articolului 6 alineatele (3) și (4) sau a articolului 16 din Directiva 92/43/CEE sau a articolului 9 din Directiva 79/409/CEE sau, în cazul habitatelor și al speciilor care nu sunt reglementate de legislația comunitară, în conformitate cu dispozițiile echivalente ale legislației interne privind conservarea naturii;

(b) „daunele aduse apelor”, și anume orice daună cu efecte negative grave:

(i) asupra stării ecologice, chimice sau cantitative sau asupra potențialului ecologic al apelor în cauză, astfel cum au fost definite de Directiva 2000/60/CE, cu excepția efectelor negative pentru care se aplică articolul 4 alineatul (7) din directiva respectivă; sau

(ii) asupra stării ecologice a apelor marine în cauză, astfel cum au fost definite de Directiva 2008/56/CE, în măsura în care aspectele speciale privind starea ecologică a mediului marin nu fac deja obiectul Directivei 2000/60/CE; ⁽⁸⁰⁾

(c) daunele aduse solului, și anume orice contaminare a solului care creează un risc semnificativ de consecințe negative asupra sănătății umane prin introducerea directă sau indirectă în sol sau în subsol a unor substanțe, preparate, organisme sau microorganisme.”

Domeniul de aplicare material și geografic al fiecărei resurse naturale

47. Având în vedere gradul de compartimentare al domeniului de aplicare material, o înțelegere comună a „daunelor aduse mediului” necesită o analiză atentă a fiecărei categorii de resurse naturale. Aceasta include domeniul de aplicare geografic al fiecărei categorii de resurse. În secțiunile următoare ale acestor orientări sunt prezentate observații cu privire la domeniul de aplicare material și geografic.

Conceptele de referință pentru efectele negative

48. Pentru toate cele trei categorii de resurse naturale, definiția „daunelor aduse mediului” utilizează un concept de referință pentru stabilirea relevanței efectelor negative. Pentru speciile și habitatele naturale protejate, conceptul de referință este starea de conservare favorabilă a acestor specii și habitate. Pentru ape, acesta este starea ecologică, chimică sau cantitativă sau potențialul ecologic al apelor în conformitate cu Directiva-cadru privind apa și starea ecologică a apelor marine în conformitate cu Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin”, care au dimensiuni diferite. Pentru soluri, conceptul de referință este reprezentat de riscurile pentru sănătatea umană. Funcția acestor concepte de referință este de a furniza parametri și criterii pe baza cărora să poată fi analizată relevanța efectelor negative. Ele oferă elemente cu privire la care trebuie măsurate efectele negative. Conceptele sunt analizate mai detaliat în secțiunile din prezentele orientări dedicate categoriilor specifice de daune aduse resurselor naturale.

Evaluarea importanței

49. Conceptele de referință califică tipurile de efecte negative care intră sub incidența directivei. Definiția „daunelor aduse mediului” conține o calificare suplimentară: cuvintele „grav” sau „semnificativ” apar în legătură cu fiecare categorie de resurse naturale, iar directiva impune adoptarea de măsuri de prevenire, gestionarea imediată a factorilor dăunători sau adoptarea de măsuri de reparare numai dacă efectele negative sunt considerate grave din perspectiva conceptelor de referință menționate.

⁽⁷⁹⁾ Textul citat este consolidat, incluzând apele marine, care au fost adăugate ulterior adoptării inițiale a directivei.

⁽⁸⁰⁾ Text introdus prin Directiva 2013/30/UE, JO L 178, 28.6.2013, p. 66.

50. În cadrul instrumentelor legislative ale Uniunii în domeniul mediului, cerința de a evalua importanța nu este specifică Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Această cerință figurează, de exemplu, și în Directiva privind habitatele ⁽⁸¹⁾ și se află în centrul Directivei 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului ⁽⁸²⁾ (denumită în continuare „Directiva privind evaluarea impactului asupra mediului”). Evaluarea importanței în conformitate cu Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător este, însă, *sui generis*.
51. În contextul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător, poate fi util pentru o înțelegere comună a evaluării importanței să se ia în considerare următoarele aspecte:
- circumstanțele în care apare necesitatea evaluării importanței;
 - scopurile evaluării importanței;
 - responsabilitățile legale cu privire la efectuarea evaluării;
 - contextul sau contextele în care urmează să se efectueze evaluarea;
 - punctul central al evaluării;
 - efectuarea evaluării;
 - stabilirea importanței.

Circumstanțele

52. Astfel cum se indică în secțiunea 2 din prezentele orientări, evenimentele dăunătoare, factorii dăunători, activitățile profesionale relevante, comportamentul operatorului și natura legăturii de cauzalitate pot varia considerabil. Evaluarea importanței va trebui să fie adaptabilă la toate aceste variabile. De exemplu, un accident izolat va prezenta un set diferit de provocări comparativ cu o operațiune continuă, precum cea din cauza C-529/15, Folk.

Scopurile

53. Evaluarea importanței efectelor negative nu este un scop în sine. Scopul este acela de a stabili dacă efectele negative necesită:
- măsuri de prevenire,
 - gestionarea imediată a factorilor dăunători și/sau
 - măsuri de reparare.
54. Aceste trei scopuri pot fi diferențiate și, în funcție de circumstanțe, este posibil ca unele să fie relevante, iar altele nu. De exemplu, în situații de amenințare iminentă, unicul scop al evaluării va fi acela de a preveni producerea unui eveniment dăunător. În situațiile în care a avut deja loc un eveniment dăunător, gestionarea imediată a factorilor dăunători poate fi necesară sau nu. De exemplu, o astfel de gestionare imediată poate să nu mai fie posibilă dacă factorii dăunători au creat deja efecte negative și au luat sfârșit. Desigur, toate cele trei scopuri pot să devină relevante succesiv, ca în cazul în care o amenințare iminentă de producere a unui eveniment dăunător devine un eveniment dăunător real care necesită gestionarea imediată a factorilor dăunători, precum și măsuri de reparare ulterioare. Prin urmare, evaluarea importanței va trebui adaptată la scopurile care sunt relevante pentru circumstanțele specifice apărute.
55. Scopul prevenirii și al gestionării imediate a factorilor dăunători se referă la factori dăunători potențiali sau reali. Aceste scopuri reflectă principiul prevenirii și principiul remedierii la sursă, prevăzute în tratat. Astfel cum s-a menționat anterior, pentru acestea este esențial factorul timp.

⁽⁸¹⁾ Articolul 6 alineatul (3) din Directiva privind habitatele.

⁽⁸²⁾ JO L 26, 28.1.2012, p. 1.

56. Scopul identificării necesității de a lua măsuri de reparare este strâns legat de cerințele specifice ale directivei privind măsurile de reparare, care sunt descrise în detaliu în anexa II. În cazul daunelor aduse speciilor și habitatelor naturale protejate, precum și al daunelor aduse apelor, măsurile de reparare vizează readucerea mediului la starea sa inițială (a se vedea caseta 4 de mai jos) prin reparare primară, complementară și compensatorie, toți acești termeni fiind definiți. După cum se poate observa, aceste cerințe sunt axate mai degrabă pe mediul care a fost afectat negativ decât pe factorii dăunători - deși nu poate fi exclusă gestionarea suplimentară a factorilor dăunători, cum arată cauza Folk ⁽⁸³⁾. În cazul daunelor aduse solului, măsurile de reparare vizează gestionarea suplimentară a factorilor dăunători, dacă aceștia continuă să reprezinte un risc semnificativ pentru sănătatea umană chiar și după îndeplinirea celui de-al doilea scop menționat mai sus.

Caseta 4: Definiția „stării inițiale”

Articolul 2 punctul 14 din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător prevede că „stare inițială” înseamnă „starea resurselor naturale și a serviciilor, în momentul producerii daunei, care ar fi existat, în cazul în care n-ar fi survenit dauna asupra mediului, estimată pe baza celor mai bune informații disponibile”.

Obligațiile persoanelor în cauză

57. Astfel cum se indică la punctul 29, autoritatea competentă este responsabilă de evaluarea importanței. Considerentul 24 din directivă prevede următoarele: „Autoritățile competente trebuie să fie responsabile de sarcinile specifice care implică discreție administrativă corespunzătoare, în special în ceea ce privește evaluarea importanței daunelor și determinarea măsurilor de reparare ce ar trebui întreprinse.”
58. Totuși, trebuie să se țină seama de faptul că operatorii au responsabilitatea de a preveni fără întârziere evenimentele dăunătoare și de a gestiona imediat factorii dăunători. Aceste responsabilități implică necesitatea ca operatorii să recunoască în mod independent factorii dăunători legați de activitățile lor profesionale și să reacționeze proactiv la aceștia. În plus, dispozițiile relevante ale directivei indică faptul că evaluarea importanței ar trebui să aibă loc în contextul unei relații dinamice între operator și autoritatea competentă, operatorul fiind obligat să furnizeze în mod activ informații și să respecte instrucțiunile date de autoritatea competentă ⁽⁸⁴⁾. Printre acestea se poate număra o instrucțiune adresată operatorului de a-și efectua propria evaluare și de a furniza orice informații și date necesare ⁽⁸⁵⁾. Această relație dinamică este deosebit de importantă în cazul în care au apărut deja efecte negative și este necesar să se ia măsuri de reparare.
59. Evaluarea importanței poate avea loc în situații în care există și alte părți interesate, pe lângă autoritatea competentă și operator. În special, autoritatea competentă trebuie să îndeplinească mai multe obligații legale cu privire la o cerere de acțiune valabilă ⁽⁸⁶⁾.
60. În cazul în care o daună adusă mediului afectează sau este susceptibilă să afecteze mai multe state membre, acestea au obligația de a coopera, care este relevantă pentru evaluarea importanței ⁽⁸⁷⁾.

Contextul

61. Categoriile de resurse naturale care sunt relevante și conceptele de referință corespunzătoare vor determina elementele care trebuie evaluate. De exemplu, daunele aduse speciilor și habitatelor naturale protejate vor necesita luarea în considerare a unor elemente foarte diferite față de cele impuse de daunele aduse solului. Aceste elemente specifice sunt analizate mai detaliat în secțiunile următoare ale prezentelor orientări.

⁽⁸³⁾ Cauza Folk a ridicat problema dacă funcționarea unei centrale hidroelectrice ar putea da naștere unei răspunderi în temeiul directivei.

⁽⁸⁴⁾ Articolele 5 și 6 din directivă.

⁽⁸⁵⁾ Articolul 11 alineatul (2) a doua teză din directivă.

⁽⁸⁶⁾ A se vedea în special dispozițiile articolului 12 alineatele (3) și (4) din directivă.

⁽⁸⁷⁾ Articolul 15 din directivă.

Punctul central al evaluării

62. Punctul central al evaluării va trebui să varieze în funcție de circumstanțele, scopurile și contextul relevant.
63. Definiția „daunei” arată că efectele negative includ modificări și deteriorări care trebuie să fie măsurabile, iar definiția „daunei aduse mediului” arată că aceste modificări și deteriorări trebuie să se refere la conceptele de referință.
64. Măsurarea presupune compararea stării resurselor naturale și a serviciilor *anterioară* producerii evenimentului dăunător cu starea acestora *ulterioară* producerii evenimentului (evident, în cazul unei amenințări iminente, comparația se va face cu o stare *ulterioară* noțională, deoarece amenințarea iminentă nu se va fi materializat încă printr-o daună). Comparația implică *două* forme distincte de cuantificare sau estimare, una axată pe situația anterioară, iar cealaltă pe situația ulterioară producerii evenimentului dăunător ⁽⁸⁸⁾. Este important să se sublinieze faptul că, deși este relevantă atât pentru acțiunile de prevenire, cât și pentru cele de reparare, evaluarea va trebui abordată în mod diferit, în funcție de urgența acțiunii. În cazul în care factorul timp este esențial, evaluarea va trebui să fie efectuată pe baza unui raționament rapid, valorificând informațiile existente și imediat accesibile, care au adesea un caracter general. O astfel de abordare diferențiată este susținută de cauza C-378/08, Raffinerie Mediterranee (ERG) SpA și alții ⁽⁸⁹⁾.
65. În ceea ce privește măsurarea situației anterioare, intervine conceptul de stare inițială (a se vedea caseta 4 de mai sus). Chiar dacă starea inițială poate fi constantă, este probabil ca ea să varieze în timp. De exemplu, starea poate fluctua în mod regulat sau previzibil (ca în cazul unei zone inundabile sau al unui lac sezonier, cum ar fi un *turlough*, de pildă ⁽⁹⁰⁾), sau zona habitatului ori populația unei specii afectate poate fi deja în creștere sau în scădere.
66. În ceea ce privește modificarea sau deteriorarea, aceasta va consta în diferența dintre situația resursei naturale sau a serviciului *ulterioară* producerii evenimentului dăunător și starea inițială. Prin urmare, trebuie să se cunoască și situația *ulterioară* evenimentului dăunător.
67. Decalajul dintre starea inițială și situația *ulterioară* producerii evenimentului dăunător poate fi unul instabil, ca în cazul în care factorii dăunători continuă să genereze efecte negative, iar amploarea acestor efecte negative este în creștere. Din scopul gestionării imediate a factorilor dăunători se poate deduce că o evaluare a importanței va trebui să abordeze și factorii dăunători care cauzează efectele negative.

Efectuarea evaluării

68. În funcție de scopurile relevante pentru circumstanțele care se prezintă, evaluarea importanței modificărilor aduse resurselor naturale poate implica etape diferite și luarea în considerare a unor tipuri diferite de informații ⁽⁹¹⁾.
69. În cazul în care sunt necesare măsuri de precauție cu privire la o amenințare iminentă, va fi nevoie ca operatorul – și, după caz, autoritatea competentă – să recunoască potențialii factori dăunători asociați activității profesionale în cauză și să se asigure, fără întârziere, că aceștia nu produc efecte negative grave asupra resurselor naturale relevante sau nu afectează serviciile privind resursele naturale.

⁽⁸⁸⁾ Mai exact, în scopul reparării complementare și compensatorii: starea care ar fi existat în cazul în care nu s-ar fi produs dauna asupra mediului - ținând seama de evoluțiile intermediare, favorabile sau nefavorabile, în ceea ce privește resursele prejudiciate -, estimată pe baza celor mai bune informații disponibile referitoare la tendințele existente la momentul producerii daunei.

⁽⁸⁹⁾ A se vedea punctele 52-54.

⁽⁹⁰⁾ Un *turlough* este un lac în curs de dispariție care se întâlnește în zonele calcaroase din Irlanda. De obicei, acestea se inundă toamna și seacă în lunile de vară. Ele reprezintă un tip de habitat prioritar în conformitate cu Directiva privind habitatele.

⁽⁹¹⁾ Trebuie făcută distincția între evaluarea importanței unei daune sau a unei amenințări iminente de producere a unei daune și evaluarea neobligatorie a riscurilor referitoare la activitate pe care operatorul ar putea fi sfătuit să o întreprindă printr-o măsură de precauție menită să reducă la minimum riscul producerii unui eveniment dăunător pentru care ar putea deveni responsabil.

70. În același mod, în cazul în care factorii dăunători impun gestionarea imediată, va fi nevoie ca operatorul – și, după caz, autoritatea competentă – să recunoască factorii dăunători asociați activității profesionale în cauză și să asigure intervenții rapide pentru gestionarea acestora, astfel încât să întrerupă lanțul de cauzalitate al efectelor negative grave asupra resurselor naturale relevante sau al deteriorării serviciilor privind resursele naturale.
71. În scopul luării de măsuri de prevenire și al gestionării imediate a factorilor dăunători, necesitatea unei evaluări rapide înseamnă că va trebui să se acorde încredere informațiilor ușor accesibile și să se formuleze concluzii pe baza acestora. Informațiile generale privind natura factorilor dăunători și expunerea unei resurse naturale la efectele negative ale acestora vor fi deseori esențiale, deoarece este posibil să nu existe timpul necesar pentru a aștepta apariția unor detalii specifice amplasamentului. În astfel de circumstanțe este necesară aplicarea principiului precauției ⁽⁹²⁾.
72. În cazul în care sunt necesare măsuri de reparare, este oportună o evaluare mai aprofundată, care ar trebui să fie mai puțin urgentă. Totuși, aceasta ar trebui efectuată cu promptitudine, pentru că timpul este un factor relevant și în ceea ce privește măsurile de reparare descrise în anexa II ⁽⁹³⁾.
73. În cazul în care sunt vizate în mod special măsuri de reparare, nu se poate exclude posibilitatea ca, astfel cum se arată la punctul 20, să existe un decalaj temporal între producerea evenimentului dăunător și prima ocazie de a evalua importanța acestuia. Sub rezerva dispozițiilor directivei privind domeniul de aplicare temporal (menționat la punctul 24 de mai sus), existența unui decalaj temporal nu constituie, totuși, un motiv pentru neefectuarea evaluării, în special atunci când evenimentul dăunător a avut efecte negative de durată.
74. Circumstanțele care dau naștere unei posibile răspunderi în temeiul directivei pot necesita, de asemenea, o evaluare pentru a remedia o deficiență de reglementare în ceea ce privește un alt instrument de mediu, cum ar fi Directiva privind evaluarea impactului asupra mediului sau Directiva privind habitatele ⁽⁹⁴⁾. Totuși, evaluarea importanței în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător nu ar trebui combinată cu formele de evaluare necesare pentru a remedia o deficiență de reglementare și nici nu ar trebui să facă obiectul acestora. O procedură comună (cum ar fi o evaluare *ex post* a impactului asupra mediului) pentru corectarea unei deficiențe de reglementare (cum ar fi neefectuarea unei evaluări prealabile obligatorii a impactului asupra mediului) și pentru evaluarea importanței modificărilor aduse unei resurse naturale în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător, trebuie să fie conformă cu cerințele acestei directive.

Stabilirea importanței

75. Importanța trebuie stabilită prin prisma scopurilor care trebuie îndeplinite. Având în vedere definiția „stării inițiale”, aceasta trebuie să fie determinată în raport cu zona fizică reală a solului sau a apei sau (în cazul speciilor protejate) cu populațiile efective afectate negativ sau expuse riscului de a fi afectate, ținând seama de orice caracteristici intrinseci preexistente sau factori dinamici care ar fi putut influența resursele naturale în cauză independent de evenimentul dăunător.
76. În ceea ce privește termenul „grav”, în cauza C-297/19, *Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV*, Curtea a statuat astfel: „Reiese din utilizarea adjectivului «grav» la articolul 2 punctul 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 2004/35 că numai daunele care prezintă o anumită gravitate, considerate drept «daune semnificative» în anexa I la această directivă, pot fi considerate drept daune cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate, ceea ce implică, în fiecare caz concret, necesitatea evaluării importanței efectelor daunei vizate.” ⁽⁹⁵⁾ Această cauză arată că ceea ce este „grav” este, în ultimă instanță, o chestiune de drept al Uniunii. În ceea ce privește „daunele aduse speciilor și habitatelor naturale protejate”, anexa I la Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător prevede că „ar trebui definite schimbările negative semnificative ale stării inițiale prin intermediul unor date cuantificabile, precum”. Prin urmare, pasajul din cauza C-297/19 citat mai sus indică, de asemenea, că, pentru această categorie de daune aduse mediului, stabilirea importanței este o chestiune de evaluare obiectivă și tehnică bazată pe date măsurabile. Se poate deduce că același lucru este valabil și pentru celelalte categorii de daune aduse mediului prevăzute în directivă.

⁽⁹²⁾ În anumite situații, este foarte dificil să se evalueze importanța unei daune aduse mediului și, în special, a amenințării iminente a unei daune. Motivele sunt diferite - de exemplu, este posibil să lipsească informațiile într-o situație de urgență. În aceste cazuri, principiul precauției poate juca un rol esențial, justificând intervenția pe baza unei convingeri rezonabile. Acest lucru va permite desfășurarea acțiunilor de prevenire necesare și înființarea procedurii administrative corespunzătoare.

⁽⁹³⁾ Cu cât este mai îndelungată punerea în aplicare a reparării primare, cu atât va fi mai necesară repararea compensatorie.

⁽⁹⁴⁾ A se vedea cauza C-411/17, punctele 175 și 176.

⁽⁹⁵⁾ Punctul 34.

77. De asemenea, din cele de mai sus se poate deduce că aplicarea directivei nu poate fi exclusă pe baza unor opinii arbitrare și subiective despre ceea ce este grav sau pe baza invocării unor considerații socioeconomice care se situează în afara directivei pentru a evalua și a stabili importanța. Cu toate acestea, se poate utiliza, după caz, gama de excluderi, excepții ⁽⁹⁶⁾ și argumente ⁽⁹⁷⁾ prevăzute în directivă pentru a aborda aspectele socioeconomice sau se pot utiliza evaluările proporționalității inerente directivei ⁽⁹⁸⁾.
78. Importanța efectelor nu depinde neapărat de prezența lor pe scară largă. În cauza C-392/96, Comisia/Irlanda, Curtea a constatat următoarele în legătură cu Directiva privind evaluarea impactului asupra mediului: „Chiar și un proiect de mici dimensiuni poate avea efecte semnificative asupra mediului dacă se află într-un loc în care factorii de mediu prevăzuți la articolul 3 din directivă, cum ar fi fauna și flora, solul, apa, clima sau patrimoniul cultural, sunt sensibili la cea mai mică modificare.” Un raționament similar se poate considera aplicabil și în contextul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător.
79. În ceea ce privește scopul asigurării măsurilor de prevenire, importanța se va referi la evitarea factorilor dăunători care cauzează efecte negative asupra anumitor zone sau populații. Același lucru este valabil și cu privire la scopul de a asigura gestionarea imediată a factorilor dăunători. Efectele negative vor fi cele menționate la punctele 82 și 83 de mai jos. Ar trebui să se stabilească dacă factorii dăunători sunt susceptibili să aibă ca rezultat apariția unora sau a tuturor acestor efecte negative.
80. Directiva face obiectul interpretării în conformitate cu metodele de interpretare ale Curții și în lumina principiilor juridice relevante, precum principiul precauției ⁽⁹⁹⁾ (a se vedea și punctul 8 de mai sus). În conformitate cu principiul precauției, faptul că vor apărea efecte negative măsurabile nu necesită certitudine științifică. Este suficientă convingerea rezonabilă. În plus, dacă operatorul sau autoritatea competentă decide să nu ia sau să nu solicite măsuri de prevenire sau o gestionare imediată a factorilor dăunători, această decizie ar trebui să se bazeze pe faptul că nu există nicio îndoială rezonabilă de ordin științific cu privire la absența unor efecte negative măsurabile asupra unei resurse naturale ⁽¹⁰⁰⁾.
81. În cazul în care se stabilește importanța în scopul luării unor măsuri de prevenire și al gestionării imediate a factorilor dăunători, se pune întrebarea ce măsuri de prevenire și ce fel de gestionare a factorilor dăunători vor fi necesare și adecvate. Măsurile și gestionarea ar trebui să vizeze oprirea sau întreruperea oricărui lanț de cauzalitate rezultat din factorii dăunători care ar putea avea drept consecință – sau care a avut deja drept consecință – faptul că resursa naturală în cauză se confruntă cu efecte negative de tipul celor menționate la punctele 82 și 83 de mai jos. Cauza Folk arată că existența unei autorizații cu privire la factorii dăunători nu va scuti neapărat operatorul de obligația de a interveni. În măsura în care directiva permite să se acorde încredere unei autorizații existente, trebuie îndeplinite condițiile relevante. În plus, nerespectarea cerințelor autorizației relevante sau a altor cerințe de reglementare poate constitui, în sine, un indiciu puternic al necesității de a aplica măsuri de prevenire și măsuri de gestionare a factorilor dăunători în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Motivul constă în faptul că este probabil să se demonstreze că factorii dăunători relevanți nu au fost supuși gradului de control pe care îndeplinirea cerințelor de reglementare l-ar asigura și, prin urmare, sunt mai susceptibili să cauzeze efecte negative care intră sub incidența directivei.
82. În ceea ce privește scopul de a identifica necesitatea unor măsuri de reparare, dispozițiile anexei II referitoare la daunele aduse speciilor și habitatelor naturale protejate și la daunele aduse apelor indică modul în care ar trebui să se stabilească importanța și constatările privind deteriorarea serviciilor în privința acestor resurse naturale. Următoarele aspecte trebuie luate în considerare din perspectiva conceptelor de referință relevante și a noțiunii de deteriorare a serviciilor: pierderea permanentă măsurabilă a unei zone, a unei părți dintr-o zonă, a unei populații sau a unei părți a unei populații ⁽¹⁰¹⁾; deteriorarea măsurabilă a unei zone, a unei părți dintr-o zonă sau a condițiilor de viață ale unei

⁽⁹⁶⁾ A se vedea în special articolul 4 din directivă.

⁽⁹⁷⁾ A se vedea articolul 8 alineatele (3) și (4) din directivă.

⁽⁹⁸⁾ A se vedea în special articolul 8 alineatul (2) sau punctul 1.3.3 litera (b) din anexa II la directivă.

⁽⁹⁹⁾ A se vedea articolul 191 alineatul (2) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE).

⁽¹⁰⁰⁾ Acest lucru este în concordanță cu motivarea Curții în cauza C-127/02, Waddenzee. În cauza respectivă, Curtea a stabilit un criteriu strict pentru evaluarea planurilor sau a proiectelor în sensul articolului 6 alineatul (3) din Directiva privind habitatele. Aceasta a considerat că o autoritate poate permite un plan sau un proiect doar dacă s-a asigurat că el nu va afecta negativ integritatea sitului, adăugând că „acest lucru este valabil și în cazul în care nu rămâne nicio îndoială rezonabilă din punct de vedere științific cu privire la absența unor astfel de efecte.” Presiunea timpului pentru luarea de măsuri de prevenire și pentru gestionarea imediată a factorilor dăunători în conformitate cu Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător reprezintă o circumstanță importantă pentru diferențiere și înseamnă că un operator sau o autoritate competentă poate avea puține informații la dispoziție. Cu toate acestea, conform principiului precauției, orice îndoială ar trebui să conducă la adoptarea unor măsuri de prevenire și la gestionarea imediată a factorilor dăunători mai degrabă decât la lipsa de acțiune.

⁽¹⁰¹⁾ Aceasta ar corespunde conceptului de reparare complementară.

populații sau ale unei părți a unei populații, care este totuși reversibilă ⁽¹⁰²⁾; pierderea măsurabilă a serviciilor furnizate de zonele sau de populațiile afectate ⁽¹⁰³⁾; și decalajul temporal măsurabil care ar apărea înainte ca starea inițială să poată fi refăcută, dacă este posibilă refacerea ⁽¹⁰⁴⁾. Efectele negative asupra resursei vor fi grave dacă există o pierdere sau o deteriorare măsurabilă în privința unei zone sau a unei populații. În ceea ce privește serviciile asociate, trebuie să existe o pierdere măsurabilă a serviciilor pe care aceste resurse naturale le oferă.

83. În ceea ce privește daunele aduse solului, dispozițiile din anexa II indică faptul că ar trebui luate în considerare cel puțin următoarele aspecte: prezența, tipul și concentrația contaminanților relevanți, riscurile pe care le prezintă și posibilitatea de dispersie; caracteristicile și funcția solului; și utilizarea actuală și viitoare aprobată a solurilor contaminate. Riscul pentru sănătatea umană va fi unul important dacă în mediul local specific există o modificare măsurabilă a nivelului de expunere dăunătoare directă sau indirectă a oamenilor la contaminanți care pot fi legați din punct de vedere cauzal de o activitate profesională prevăzută în anexa III. Expunerea indirectă poate apărea în cazul în care solul contaminat furnizează servicii altor resurse naturale, de exemplu dacă filtrează poluanți care pot ajunge în apă sau dacă există o dispersie a contaminanților prin sol, aer sau apă.

Combinări de categorii diferite de daune aduse mediului

84. Faptul că definiția „daunelor aduse mediului” cuprinde trei subcategorii distincte de daune aduse resurselor naturale nu înseamnă că toate categoriile trebuie să se regăsească în efectele negative pentru a se putea angaja răspunderea. Răspunderea poate fi angajată chiar dacă există o singură categorie de daune aduse mediului. În același mod, în cazul în care daunele aduse mediului comportă mai multe categorii, trebuie abordate toate categoriile în cauză. Directiva nu oferă o marjă de apreciere pentru limitarea aplicării sale la unele dintre acestea.

5. „DAUNELE CAUZATE SPECIILOR ȘI HABITATELOR NATURALE PROTEJATE”

85. Definiția „daunelor cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate” este strâns legată de dispozițiile Directivei privind păsările și ale Directivei privind habitatele. Aceste directive sunt denumite în mod colectiv în prezentele orientări „directivele privind natura”. În special, Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător și directivele privind natura au mai multe concepte comune. Astfel cum se indică în al cincilea considerent din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, în cazul în care o noțiune derivă dintr-o altă prevedere legislativă relevantă a Uniunii, aceeași definiție ar trebui utilizată pentru a permite utilizarea criteriilor comune și pentru a favoriza o aplicare uniformă. În același timp, trebuie să se țină seama de o serie de diferențe de acoperire între directivele privind natura, pe de o parte, și Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, pe de altă parte.
86. Orientările atrag atenția în special asupra următoarelor aspecte:
- domeniul de aplicare material și geografic al speciilor și habitatelor naturale protejate în cauză;
 - conceptul de referință pentru efectele negative, și anume starea de conservare favorabilă;
 - evaluarea importanței;
 - excluderile.

Domeniul de aplicare material și geografic al speciilor și habitatelor naturale protejate

Caseta 5: Definiția „speciilor și habitatelor naturale protejate”

Articolul 2 punctul 3 din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător prevede că „specii și habitate naturale protejate” înseamnă:

„(a) speciile menționate la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 79/409/CEE sau enumerate în anexa I la aceeași directivă sau cele enumerate în anexele II și IV la Directiva 92/43/CEE;

⁽¹⁰²⁾ Aceasta ar corespunde conceptului de reparare primară.

⁽¹⁰³⁾ Serviciile sunt menționate în definițiile reparării primare, complementare și compensatorii.

⁽¹⁰⁴⁾ Aceasta ar corespunde conceptului de reparare compensatorie.

- (b) habitatele speciilor menționate la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 79/409/CEE sau enumerate în anexa I la aceeași directivă sau enumerate în anexa II la Directiva 92/43/CEE, habitatele naturale enumerate în anexa I la Directiva 92/43/CEE și locurile destinate reproducerii sau cele de odihnă ale speciilor enumerate în anexa IV la Directiva 92/43/CEE; și
- (c) în cazurile în care un stat membru decide astfel, orice habitat sau specie care nu a fost enumerată în anexele menționate anterior, desemnate de către statul membru în scopuri echivalente cu cele prevăzute de aceste două directive.”

87. „Speciile protejate” cuprind, în primul rând, anumite specii protejate în temeiul directivelor privind natura și, în al doilea rând, orice specii suplimentare pe care un stat membru decide să le includă în scopul stabilirii răspunderii. A doua categorie de specii este la latitudinea statelor membre, pe baza opțiunii prevăzute la articolul 2 punctul 3 litera (c) din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Mai mult de jumătate dintre statele membre au recurs la această opțiune ⁽¹⁰⁵⁾. În ceea ce privește prima categorie de specii, nu există o suprapunere perfectă între speciile vizate de directivele privind natura, pe de o parte, și cele vizate de Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, pe de altă parte.
88. În ceea ce privește speciile de păsări, speciile care intră sub incidența definiției prezentate în caseta 5 de mai sus sunt cele menționate la articolul 4 alineatul (2) sau enumerate în anexa I la Directiva privind păsările. Articolul 4 alineatul (2) din Directiva privind păsările se referă la speciile migratoare care apar în mod regulat, iar anexa I la Directiva privind păsările enumeră alte specii de păsări. Luate împreună, acestea reprezintă un *subset* al avifaunei europene ⁽¹⁰⁶⁾. Definiția „speciilor protejate” nu se aplică speciilor de păsări care nu sunt incluse în anexa I la Directiva privind păsările și care nu sunt specii migratoare care apar în mod regulat, cu excepția cazului în care sunt adăugate de un stat membru.
89. În ceea ce privește speciile care nu sunt păsări, definiția include speciile de animale și plante enumerate în anexele II și IV la Directiva privind habitatele. Aceasta nu include în mod direct anumite specii care sunt enumerate doar în anexa V la Directiva privind habitatele ⁽¹⁰⁷⁾, cu excepția cazului în care statele membre le adaugă în mod expres sau a cazului în care acestea reprezintă specii tipice ale unui habitat natural menționat în anexa I la Directiva privind habitatele ⁽¹⁰⁸⁾. Totuși, trebuie remarcat faptul că anexa V include specii de pești, care se pot încadra în „daune aduse apelor” (a se vedea secțiunea 6 de mai jos).
90. Habitatele enumerate în anexa I la Directiva privind habitatele se vor regăsi, în special, în siturile Natura 2000 identificate pentru aceste habitate. Totuși, Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător nu este limitată, în ceea ce privește aplicarea, la habitatele menționate în anexa I care se regăsesc în rețeaua Natura 2000. În conformitate cu articolul 17 din Directiva privind habitatele, statele membre raportează „hărți de distribuție” ale habitatelor menționate în anexa I, care acoperă întregul teritoriu al acestora ⁽¹⁰⁹⁾. Totuși, acestea nu ar trebui considerate singurele informații despre prezența habitatelor menționate în anexa I. Trebuie remarcat faptul că habitatele naturale sunt compuse din diferite elemente, inclusiv specii tipice, care sunt descrise în Manualul habitatelor ⁽¹¹⁰⁾.
91. Habitatele speciilor de păsări migratoare care apar în mod regulat și ale speciilor de păsări enumerate în anexa I la Directiva privind păsările vor include, în special, habitatele din ariile de protecție specială (SPA) clasificate în cadrul articolului 4 din Directiva privind păsările. Cu toate acestea, chiar dacă SPA cuprind, probabil, cele mai importante

⁽¹⁰⁵⁾ Belgia, Cehia, Cipru, Estonia, Grecia, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Polonia, Portugalia, Slovenia, Spania, Suedia, Ungaria.

⁽¹⁰⁶⁾ Lista speciilor de păsări care intră sub incidența articolului 1 din Directiva privind păsările, și anume speciile de păsări care se găsesc în stare sălbatică pe teritoriul european al statelor membre în care este aplicabil tratatul, este disponibilă aici: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/eu_species/index_en.htm; A se vedea și „Lista de verificare pentru speciile de păsări” (ultima actualizare: 5.7.2018) disponibilă la adresa: http://cdr.eionet.europa.eu/help/birds_art12

⁽¹⁰⁷⁾ A se vedea anexa II la Documentul de orientare privind protecția speciilor în temeiul Directivei privind habitatele, disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf

⁽¹⁰⁸⁾ Pentru informații despre speciile tipice, a se vedea pagina 74 din documentul „Reporting under Article 17 of the Habitats Directive - Explanatory Notes and Guidelines for the period 2013-2018” („Raportarea în temeiul articolului 17 din Directiva privind habitatele - Note explicative și orientări pentru perioada 2013-2018”), denumit „Reporting guidelines Article 17 (pdf) Addendum” [„Orientări privind raportarea, articolul 17 (pdf) - Addendum (modificat ultima dată la 5.7.2018)], la adresa: http://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17

⁽¹⁰⁹⁾ A se vedea pagina 164 din documentul „Raportarea în temeiul articolului 17 din Directiva privind habitatele - Note explicative și orientări pentru perioada 2013-2018”, denumit „Orientări privind raportarea, articolul 17 (pdf) - Addendum (actualizat ultima dată la 5.7.2018)”, la adresa: http://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17

⁽¹¹⁰⁾ a se vedea https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/Int_Manual_EU28.pdf

habitate, modul de redactare al Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător nu limitează aplicarea daunelor la habitatele speciilor de păsări din cadrul SPA. Statele membre raportează Comisiei hărți de distribuție a stocului de reproducere (10 km × 10 km) pentru toate speciile reproducătoare cuprinse în anexa I (inclusiv cele sedentare) și alte specii migratoare reproducătoare care determină clasificarea SPA ⁽¹¹¹⁾.

92. Habitatele speciilor enumerate în anexa II la Directiva privind habitatele se vor regăsi, în mod special, în siturile Natura 2000 identificate pentru aceste specii. Totuși, Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător nu este limitată, în ceea ce privește aplicarea, la habitatele naturale incluse în rețeaua Natura 2000. În temeiul articolului 17 din Directiva privind habitatele, statele membre raportează Comisiei „hărți de distribuție” ale speciilor din anexa II, care acoperă întregul teritoriu al acestora ⁽¹¹²⁾.
93. În ceea ce privește ariile de reproducere și de odihnă ale speciilor enumerate în anexa IV la Directiva privind habitatele, Comisia a elaborat orientări care pot fi utile pentru identificarea acestora ⁽¹¹³⁾. Cu toate acestea, directivele privind natura nu prevăd o obligație a statelor membre de a raporta Comisiei cu privire la localizarea acestor arii (pentru speciile enumerate doar în anexa IV).
94. Ca și în cazul speciilor, statele membre pot include habitate naturale desemnate în scopuri echivalente la nivel național, suplimentare față de cele legate de directivele privind natura ⁽¹¹⁴⁾.
95. În ceea ce privește domeniul de aplicare geografic, unele specii protejate, de exemplu cetaceele, și unele habitate naturale, de exemplu recifele, se găsesc în larg. Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător se aplică acestora cu privire la următoarele: apele continentale și marea teritorială; zona economică exclusivă (ZEE) și/sau alte zone în care statele membre exercită drepturi suverane echivalente; și, pentru speciile și habitatele de pe fundul mării sau care depind de acesta, de exemplu broaștele-țeptoase marine, platoul continental ⁽¹¹⁵⁾.

Conceptul de referință pentru efectele negative

96. Conceptul de referință pentru efectele negative asupra speciilor și habitatelor naturale protejate reprezentat de „starea de conservare favorabilă” este definit în mod expres atât în Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, cât și în Directiva privind habitatele ⁽¹¹⁶⁾, iar definițiile sunt similare.

Caseta 6: Definiția „stării de conservare favorabile” din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător

Articolul 2 punctul 4 din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător prevede că „starea de conservare” înseamnă:

„(a) în ceea ce privește un habitat natural, ansamblul influențelor exercitate asupra unui habitat natural, precum și asupra speciilor tipice pe care le adăpostește, care pot afecta pe termen lung extinderea lui naturală, structura și funcțiile lui, precum și supraviețuirea pe termen lung a speciilor tipice, după caz, pe teritoriul european al statelor membre în care se aplică tratatul, pe teritoriul unui stat membru sau în arealul natural al acestui habitat;

Starea de conservare a unui habitat natural se consideră «favorabilă», în cazul în care:

- arealul său natural și zonele pe care le acoperă în interiorul acestui areal sunt stabile sau în creștere;
- structura și funcțiile specifice necesare menținerii sale pe termen lung există și sunt susceptibile să-și continue existența într-un viitor previzibil; și
- starea de conservare a speciilor tipice pe care le adăpostește este favorabilă în conformitate cu definiția de la litera (b);

⁽¹¹¹⁾ Hărțile consolidate pentru UE sunt disponibile pentru descărcare la serviciul de date al AEM.

<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/article-12-database-birds-directive-2009-147-ec-1>

⁽¹¹²⁾ A se vedea pagina 121 din documentul „Raportarea în temeiul articolului 17 din Directiva privind habitatele – Note explicative și orientări pentru perioada 2013-2018” Reporting guidelines Article 17 (pdf)(actualizat ultima dată la 5.7.2018), la adresa: http://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17

⁽¹¹³⁾ https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf, în curs de revizuire.

⁽¹¹⁴⁾ A se vedea articolul 2 punctul 3 litera (c) din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător.

⁽¹¹⁵⁾ A se vedea Orientările pentru crearea rețelei Natura 2000 în mediul marin - Aplicarea directivelor privind habitatele și păsările, paginile 18-25.

⁽¹¹⁶⁾ Articolul 1 litera (e) și litera (i) din Directiva privind habitatele.

- (b) în ceea ce privește o specie, ansamblul influențelor asupra speciei respective care pot afecta pe termen lung răspândirea și importanța populației sale, după caz, pe teritoriul european al statelor membre în care se aplică tratatul, pe teritoriul unui stat membru sau în arealul natural al speciei respective.

Starea de conservare a unei specii se consideră «favorabilă», în cazul în care:

- datele referitoare la dinamica populației speciei respective arată că aceasta se menține pe termen lung ca element viabil al habitatului său natural;
- arealul natural al speciei nu se reduce și nu este susceptibil să se reducă într-un viitor previzibil; și
- există și, probabil, va continua să existe un habitat suficient de mare pentru a menține pe termen lung populația pe care o adăpostește.”

97. Trimiterea la „ansamblul” influențelor din definiția prezentată în caseta 6 indică faptul că mai multe influențe individuale contribuie la rezultatele generale ale stării de conservare menționate. Influențele pot fi pozitive sau negative și pot crea efecte directe sau indirecte. Evenimentele dăunătoare care cauzează daune mediului vor fi luate în calcul ca influențe, dar nu vor reprezenta întregul ansamblu al acestora.
98. Definiția „stării de conservare” face referire la o serie de parametri atunci când descrie rezultatele privind starea de conservare a ansamblului influențelor. În cazul habitatelor naturale, acești parametri cuprind extinderea naturală, structura și funcțiile pe termen lung, precum și supraviețuirea pe termen lung a speciilor tipice ale habitatului, după caz, pe teritoriul european al statelor membre în care se aplică tratatul sau pe teritoriul unui stat membru sau în arealul natural al habitatului respectiv. În cazul unei specii, parametrii constau în răspândirea pe termen lung și importanța populației sale, după caz, pe teritoriul european al statelor membre în care se aplică tratatul sau pe teritoriul unui stat membru sau în arealul natural al speciei respective. Trimiterile geografice la diferite grade de extinderi sunt analizate mai detaliat la punctul 118 de mai jos în legătură cu evaluarea importanței.
99. Parametrii menționați mai sus sunt detaliați în descrierea exactă a ceea ce constituie stare de conservare „favorabilă”. De exemplu, în ceea ce privește habitatele naturale, descrierea corespunzătoare parametrului extinderii naturale pe termen lung este formulată după cum urmează: „arealul său natural și zonele pe care le acoperă în interiorul acestui areal sunt stabile sau în creștere”.
100. Influențele individuale, cum ar fi evenimentele dăunătoare care cauzează daune mediului, se pot referi la unul sau mai mulți dintre acești parametri și atribute. O influență individuală nu trebuie neapărat să afecteze toți parametrii și atributele diferite în același timp. Chiar dacă un eveniment dăunător poate reprezenta o influență individuală, nu se poate exclude, totuși, posibilitatea ca unele dintre efectele negative pe care le generează să apară în combinație cu alte influențe. De exemplu, un eveniment dăunător poate consta în otrăvirea unor indivizi care aparțin unei populații dintr-o specie protejată într-un context în care populația suferă deja alte influențe negative, care acționează apoi în combinație cu efectele negative ale otrăvirii.
101. În contextul directivelor privind natura, serviciile Comisiei au elaborat documente prin care se clarifică unele concepte precum „arealul natural” ⁽¹¹⁷⁾.

Evaluarea efectelor negative grave

Circumstanțele

102. După cum reiese din cuprinsul punctului 14 de mai sus, pentru daunele aduse speciilor și habitatelor naturale protejate prezintă relevanță o gamă mai largă de operatori și o gamă mai largă de activități profesionale decât pentru daunele aduse apelor și solului. Prin urmare, evaluarea importanței efectelor negative se referă la o gamă potențial mai largă de cauze, de persoane responsabile și de factori dăunători.

⁽¹¹⁷⁾ A se vedea la pagina 11 Orientările privind protecția speciilor, deja menționate anterior.

Contextul

103. După cum se poate observa în textul din caseta 3, conceptul de importanță este exprimat în raport cu daunele care au „efecte negative grave asupra constituirii sau menținerii unei stări favorabile de conservare” a speciilor și habitatelor naturale protejate.
104. După cum se poate deduce din cuprinsul punctelor 98-101 de mai sus, efectele negative pot fi grave atunci când un eveniment dăunător influențează unul sau mai mulți dintre parametrii și atributele menționate în definiția „stării de conservare favorabile”. De exemplu, uciderea unei păsări rare de pradă prin utilizarea ilegală a otrăvirii într-o activitate de amenajare a teritoriului poate afecta negativ dinamica și aria de răspândire a populației din specia respectivă de păsări fără a reduce habitatul disponibil (deși prezența otrăvurilor va afecta, desigur, serviciile privind resursele naturale pe care habitatul le oferă păsărilor).
105. Starea de conservare a speciilor și habitatelor naturale protejate este o chestiune de fapt și nu este fixă și imuabilă. Directivele privind natura vizează fie menținerea stării de conservare favorabile, în cazul în care aceasta este deja realizată, fie realizarea unei stări de conservare favorabile, în cazul în care starea actuală este nefavorabilă. Referindu-se la realizarea sau menținerea unei stări de conservare favorabile, textul definiției ține seama de ambele posibilități. Astfel, în cazul în care starea de conservare este deja favorabilă, efectele negative ar putea compromite menținerea unui statu-quo pozitiv; iar dacă starea de conservare este nefavorabilă, efectele negative ar putea să deterioreze și mai mult sau să pericliteze îmbunătățirea necesară a statu-quo-ului negativ actual. Aceasta înseamnă că efectele negative asupra unei specii protejate sau asupra unui habitat natural protejat aflat(e) într-o stare nefavorabilă nu pot fi considerate a fi în afara sferei de aplicare a daunelor aduse unei specii protejate sau unui habitat natural protejat exclusiv pe baza faptului că specia sau habitatul se află deja într-o stare precară. În schimb, trebuie abordată capacitatea speciei sau a habitatului de a realiza o stare de conservare favorabilă și orice scădere a acestei capacități. Astfel cum se arată la punctul 118 de mai jos, evaluarea importanței efectelor negative trebuie să fie semnificativă la nivel local.
106. În practică, multe dintre speciile și habitatele naturale protejate care intră sub incidența Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător și a directivelor privind natura se află într-o stare de conservare nefavorabilă ⁽¹¹⁸⁾.
107. În cazul în care o specie sau un habitat dintre cele enumerate în directivele privind natura are o stare de conservare nefavorabilă, directivele respective impun măsuri de readucere a acesteia (acestuia) la o stare de conservare favorabilă ⁽¹¹⁹⁾. În acest context, trebuie luate în considerare efectele negative asupra măsurilor de refacere în vigoare pentru realizarea unei stări de conservare favorabile. Astfel de măsuri pot lua, de exemplu, forma unor măsuri de refacere a habitatelor sau a unor programe de reintroducere a speciilor. Un exemplu ar fi luarea în considerare, cu privire la un eveniment dăunător care implică mortalitatea peștilor, a oricăror măsuri de conservare activă specifice sitului care ar viza îmbunătățirea stării de conservare a unei specii de pești afectate. Aceasta se va referi la aspectul dinamicii populației. Ar trebui luate în considerare, de asemenea, efectele negative asupra potențialului de refacere. De exemplu, se poate întâmpla ca un sit afectat să găzduiască o specie într-o stare care nu este favorabilă, dar cu un potențial de refacere care reflectă prezența sa actuală. Efectele negative care au un impact negativ asupra prezenței speciei pot reduce și potențialul de refacere.

Efectuarea evaluării

108. Definiția impune ca importanța să fie evaluată „în raport cu starea inițială, ținându-se seama de criteriile prevăzute de anexa I.”

Caseta 7: Textul criteriilor prevăzute în anexa I la directivă

„Caracterul semnificativ al daunei care a avut efecte negative asupra realizării sau menținerii stării de conservare favorabile a habitatelor sau speciilor trebuie evaluat în raport cu starea de conservare din perioada în care s-a produs dauna, cu serviciile furnizate de valoarea lor peisagistică și cu capacitatea lor de regenerare naturală. Ar trebui definite schimbările negative semnificative ale stării inițiale prin intermediul unor date cuantificabile, precum:

— numărul de persoane, densitatea acestora și suprafața acoperită;

⁽¹¹⁸⁾ A se vedea, de exemplu, rezultatele publicate de Agenția Europeană de Mediu, la adresa <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/state-of-nature-2020>

⁽¹¹⁹⁾ A se vedea articolul 2 alineatul (2) din Directiva privind habitatele.

- rolul persoanelor respective sau al zonei prejudiciate în privința conservării speciei sau a habitatului, rarității speciei sau a habitatului (evaluate la nivel local, regional și superior, inclusiv la nivel comunitar);
- capacitatea de înmulțire a speciei (în funcție de dinamica proprie acestei specii sau populații), viabilitatea sa sau capacitatea de regenerare naturală a habitatului (în funcție de dinamica proprie speciilor sale caracteristice sau populațiilor lor);
- capacitatea speciei sau a habitatului de a se reface în scurt timp de la producerea daunei, fără vreo altă intervenție decât măsurile sporite de protecție, și de a atinge exclusiv datorită dinamicii speciei sau habitatului o stare echivalentă sau superioară stării inițiale.

Daunele care au efecte demonstrate asupra sănătății umane trebuie considerate ca fiind daune semnificative.

Următoarele daune nu trebuie să se califice ca daune semnificative:

- variațiile negative mai mici decât fluctuațiile naturale considerate a fi normale pentru specia respectivă sau habitatul respectiv;
- variațiile negative datorate unor cauze naturale sau care rezultă din intervenții legate de gestionarea normală a siturilor, astfel cum a fost definită în registrele habitatului sau în documentele de stabilire a obiectivelor sau conformă practicii anterioare a proprietarilor sau operatorilor;
- daunele aduse speciilor sau habitatelor pentru care se stabilește că acestea se vor reface într-un timp scurt și fără intervenție ajungând la starea inițială sau la o stare prin care se va ajunge, exclusiv datorită dinamicii speciei sau habitatului, la o stare considerată echivalentă sau superioară stării inițiale.”

109. Starea inițială se referă la zona specifică sau la populația (populațiile) specifică (specifice) a(le) speciei care este afectată (sunt afectate) de efectele negative. Pentru a aborda aceste aspecte ar trebui utilizate cele mai bune informații disponibile.
110. Având în vedere caracterul specific zonei sau populației al exercițiului de evaluare, starea inițială ar trebui să se refere la parametri și atributele menționate mai sus. Pentru habitatele naturale enumerate în anexa I la Directiva privind habitatele, de exemplu, acest lucru ar implica analizarea habitatelor prezente într-un anumit sit, a modului în care sunt structurate și funcționează acestea, precum și a speciilor lor tipice. Poate exista, de exemplu, un mozaic de habitate naturale diferite - sau un habitat poate funcționa în relație cu un corp de apă (ca în cazul în care o mlaștină sărăturată funcționează în funcție de mișcările mareice dintr-o apă de coastă). Pentru siturile Natura 2000, este probabil ca formularul-tip să fie o sursă importantă de informații ⁽¹²⁰⁾.
111. În determinarea acestor particularități pot apărea o serie de posibile provocări de ordin practic: identificarea celor mai bune informații disponibile în circumstanțele date și asigurarea fiabilității informațiilor.
112. În cazul în care dauna s-a produs deja, dauna în sine poate constitui un impediment în estimarea stării inițiale. Dacă un habitat a fost deteriorat sau distrus sau dacă au fost strămutate specii din acesta, poate fi foarte dificil să se determine starea inițială cu ajutorul informațiilor colectate *ex post*. Acest lucru poate fi evident îndeosebi în tipurile de circumstanțe ilustrate de cauzele C-529/15, Folk, și C-297/19, Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV, și anume este posibil ca o activitate profesională să fi creat efecte negative cumulate pe o perioadă mult mai lungă, suprimând modul în care un habitat ar funcționa altfel în mod natural sau suprimând prezența unei specii protejate. Nu este necesară, însă, cuantificarea exactă a ceea ce a fost suprimat sau pierdut, deoarece definiția menționează o „estimare”. Se poate face referire și la cauza C-374/98, Comisia/Franța ⁽¹²¹⁾, în care Curtea a indicat că nu ar trebui să se obțină un avantaj din neîndeplinirea cerințelor Directivei privind păsările. În contextul directivei, un operator care, printr-o acțiune sau o omisiune ilegală, distruge sau deteriorează baza pe care ar putea fi colectate date (de exemplu, prin completarea unei zone umede protejate în scopul obținerii unui câștig economic) nu ar trebui să beneficieze de pe urma acestui lucru în comparație cu un operator care acționează în mod legal.

⁽¹²⁰⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011D0484&from=RO> A se vedea și Registrul daunelor aduse biodiversității conform Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător: fișa „Informații de referință - Sursa Europa”, care cuprinde „Vizualizatorul Natura 2000” (pe rândul 5): <https://natura2000.eea.europa.eu/>

⁽¹²¹⁾ A se vedea punctele 51-52 din hotărâre.

113. Este, de asemenea, relevantă cauza C-157/89, Comisia/Italia, în care Curtea a analizat conceptul de „cele mai bune informații disponibile” în contextul Directivei privind păsările, confirmând rolul literaturii științifice de specialitate cu caracter general într-un context în care nu este disponibilă o literatură de specialitate mai specifică ⁽¹²²⁾.
114. Chiar și în cazul în care un sit a fost grav deteriorat, poate fi posibil să se obțină informații despre starea inițială utilizând datele de observare a Pământului existente. În plus, în cazul în care există puține informații, poate fi oportun să se stabilească starea inițială utilizând date de la situri similare care nu sunt afectate de un eveniment dăunător (respectiv „situri de referință”) sau utilizând modele ⁽¹²³⁾.
115. Comisia a publicat un tabel Excel intitulat *Starea inițială a biodiversității* ⁽¹²⁴⁾. Acesta menționează o gamă foarte largă de surse de informații de la nivelul Uniunii și de la nivelul tuturor statelor membre, inclusiv informații specifice sitului, cum ar fi „formularele-tip” ale tuturor siturilor Natura 2000, și oferă, de asemenea, abordări metodologice la nivelul Uniunii și la nivel național care pot contribui la determinarea stării inițiale a speciilor și a habitatelor naturale protejate ⁽¹²⁵⁾.
116. Conceptul de „cele mai bune informații disponibile” include și *calitatea* informațiilor utilizate pentru a stabili starea inițială, precum și concluziile desprinse din informațiile utilizate. Trebuie să se acorde atenție fiabilității și valabilității informațiilor, precum și consecințelor care decurg din acestea, în special în cazul în care un operator neagă că au apărut sau vor apărea efecte negative. În acest context, se poate face referire la cauza C-209/02, Comisia/Austria, în care Curtea a constatat că autoritățile competente nu au formulat concluziile corecte dintr-o evaluare științifică a efectelor probabile ale unui proiect într-un sit Natura 2000 ⁽¹²⁶⁾.
117. În ceea ce privește situația *ulterioară* evenimentului dăunător, prima teză de la primul paragraf din anexa I contribuie la contextualizarea stării inițiale, referindu-se la starea de conservare, la serviciile furnizate de valoarea peisagistică și la capacitatea de regenerare naturală. Acestea reprezintă criterii contextuale generale, și anume ceea ce se cunoaște în general cu privire la speciile sau habitatelor naturale protejate expuse efectelor negative ale evenimentului dăunător (tabelul Excel menționat anterior, intitulat *Starea inițială a biodiversității*, are rolul de a ajuta în acest sens. Trimiterile existente în definiția „stării de conservare” la teritoriul european al statelor membre în care se aplică tratatul, la teritoriul unui stat membru și la arealul natural permit stabilirea acestui context la diferite niveluri. Un habitat endemic rar și limitat geografic, de exemplu, va prezenta o imagine diferită față de un habitat care este răspândit pe scară largă atât în interiorul, cât și între statele membre.
118. A doua teză a primului paragraf din anexa I menționează definirea schimbărilor negative prin referire la date cuantificabile, oferind exemple. Această teză subliniază faptul că efectele negative se referă la modificări negative și deteriorări măsurabile. Datele se referă atât la zonele și populațiile specifice afectate, cât și la speciile și tipurile de habitate vizate în general. Aceasta înseamnă că au un rol atât informațiile specifice sitului și populației respectiv(e), cât și informațiile cu caracter mai general (cum ar fi cele care se găsesc în literatura științifică, de exemplu):
- Prima liniuță se referă la „numărul de persoane, densitatea acestora și suprafața acoperită”. În ceea ce privește speciile protejate, aceasta poate include atât numărul de exemplare ucise, cât și numărul de exemplare care au suferit vătămări sau alte prejudicii. În ceea ce privește habitatelor, suprafața acoperită poate include habitatelor speciilor protejate, ale ariilor de reproducere și de odihnă, precum și habitatelor enumerate în anexa I la Directiva privind habitatelor și poate legată de pierderea habitatului, de deteriorarea habitatului și de deteriorarea serviciilor oferite de aceste habitate;
 - A doua liniuță are un scop comparativ și vizează corelarea exemplarelor și a zonei afectate cu conservarea mai generală a speciilor și habitatelor în cauză. Evaluarea la nivel local, regional și superior la care se face referire rezonează cu trimiterea la teritoriul european și al statelor membre și la arealul natural menționată în definiția „stării de conservare”. Evaluarea și determinarea importanței trebuie să fie semnificative la nivel local. Trimiterile

⁽¹²²⁾ A se vedea punctul 15 din hotărâre.

⁽¹²³⁾ Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător: „*Training Handbook and Accompanying Slides*” („Manual de formare și prezentări însoțitoare”). Comisia Europeană/Eftec/Stratus Consulting. Februarie 2013, p. 69.

⁽¹²⁴⁾ <https://ec.europa.eu/environment/legal/liability/>.

⁽¹²⁵⁾ Starea inițială a biodiversității.

⁽¹²⁶⁾ A se vedea în special punctul 26 din hotărâre.

la nivelul național și la cel european oferă o orientare suplimentară care să permită plasarea exemplarelor și a habitatelor în diferite contexte geografice. Aceasta nu înseamnă că trebuie demonstrate efecte negative la nivel național și european;

- A treia liniuță se referă la capacitatea de refacere a speciilor și a habitatelor afectate, care, în mod evident, poate varia. Unele habitate au caracteristici abiotice care nu se pot regenera. Un exemplu este lapiezul care apare în cauza C-258/11, Sweetman ⁽¹²⁷⁾ și care a fost identificat, în contextul unui proces de evaluare în temeiul Directivei privind habitatele, ca fiind amenințat cu distrugerea permanentă. Se poate considera că o astfel de situație de pierdere permanentă ar putea apărea cu privire la Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător;
- A patra liniuță se referă la factorul timp și este strâns legată de a treia liniuță. Referirile la „scurt timp” și la absența unei intervenții prevăd posibilitatea refacerii rapide a unei specii sau a unui habitat prin propriile mijloace. Totuși, trebuie subliniat faptul că acest lucru este legat de starea inițială. Prin urmare, trebuie să se țină seama de particularitățile zonei și ale populației afectate. Nu se poate exclude, de exemplu, posibilitatea ca factorii locali să ducă la o refacere care să dureze mai mult decât într-o altă zonă. Nu se definește ce înseamnă „scurt timp”, dar această expresie implică faptul că specia sau habitatul trebuie să aibă cel puțin capacitatea de refacere rapidă. Speciile cu cicluri lungi de reproducere și habitatele care se formează lent nu vor avea o astfel de capacitate.

119. Astfel cum s-a menționat anterior, procesul de evaluare nu este un scop în sine, ci are ca obiective identificarea necesității unor măsuri de prevenire, gestionarea imediată a factorilor dăunători și luarea unor măsuri de reparare, după caz. Caracterul urgent al primului și al celui de al doilea obiectiv trebuie să se reflecte în procesul de evaluare. Textul definiției „daunelor cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate” menționează că evaluarea trebuie să se facă „ținându-se seama” de criteriile prevăzute în anexa I. Aceasta ar trebui să permită concentrarea asupra acelor aspecte din anexa I care sunt necesare pentru determinarea rapidă a necesității unor măsuri de prevenire sau pentru gestionarea imediată a factorilor dăunători. În ceea ce privește măsurile de reparare, probabil este oportună o evaluare mai aprofundată.

Stabilirea importanței

120. În ceea ce privește măsurile de prevenire și măsurile de gestionare imediată a factorilor dăunători, ar trebui să se stabilească importanța în cazul în care evaluarea conduce - sau ar trebui să conducă - la o convingere rezonabilă că, în lipsa unor astfel de măsuri, vor rezulta modificări negative și deteriorări de tipul celor menționate la punctele 121 și 122 de mai jos.

121. Sub rezerva criteriilor privind lipsa importanței menționate la punctele 124 și 125 de mai jos, în scopul măsurilor de reparare destinate habitatelor naturale, schimbările negative vor fi semnificative și vor genera deteriorări dacă duc la unul sau mai multe dintre rezultatele următoare cu privire la zona de habitat natural afectată:

- o pierdere măsurabilă, permanentă sau intermediară, a suprafeței acoperite de habitat;
- o deteriorare măsurabilă în ceea ce privește structura sau funcționarea habitatului;
- o reducere măsurabilă, permanentă sau intermediară, a arealului habitatului;
- o pierdere măsurabilă, permanentă sau intermediară, a speciilor tipice sau o reducere a arealului acestora sau a habitatelor disponibile;
- o deteriorare măsurabilă, permanentă sau intermediară, a serviciilor naturale legate de suprafața, structura și funcțiile habitatului natural și ale speciilor sale tipice;
- un decalaj măsurabil între momentul apariției efectelor negative și momentul în care se refăce starea inițială cu privire la suprafața, structura, funcțiile și speciile tipice în cauză.

⁽¹²⁷⁾ A se vedea punctul 11 din hotărâre.

122. Sub rezerva criteriilor privind lipsa importanței menționate la punctele 124 și 125 de mai jos, în scopul măsurilor de reparare destinate unei specii protejate, schimbările negative vor fi semnificative și vor genera deteriorări dacă duc la unul sau mai multe dintre rezultatele următoare cu privire la populația afectată:
- o pierdere măsurabilă permanentă sau intermediară a populației (inclusiv pierderea unui exemplar sau a unor exemplare) ori o deteriorare a sănătății unei populații, care afectează dinamica populației în zona în care apar efectele negative. Pierderea de populație poate apărea ca urmare a mortalității legate din punct de vedere cauzal de evenimentul dăunător. O deteriorare a sănătății unei populații ar putea implica, de exemplu, forme de vătămare, cum ar fi bioacumularea de toxine, sau modificări genetice dăunătoare în urma fertilizării încrucișate cu indivizi modificați genetic care sunt diseminați în mod deliberat în mediu ⁽¹²⁸⁾;
 - o reducere măsurabilă, permanentă sau intermediară, a arealului speciei în cauză;
 - o reducere măsurabilă, permanentă sau intermediară, a habitatelor aflate la dispoziția speciei în cauză pentru întreținerea sa pe termen lung;
 - o deteriorare măsurabilă, permanentă sau intermediară, a serviciilor naturale legate de pierderea de populație, de reducerea arealului sau de reducerea habitatelor disponibile;
 - un decalaj măsurabil între momentul apariției efectelor negative și momentul în care se reface starea inițială cu privire la populație, dimensiunea arealului și disponibilitatea habitatelor.
123. Al doilea paragraf din anexa I prevede că daunele care au efecte demonstrate asupra sănătății umane trebuie considerate ca fiind daune semnificative. Este posibil ca o modificare negativă a unei specii protejate sau a unui habitat natural să includă efecte care, din cauza factorilor dăunători implicați, au în paralel relevanță pentru sănătatea umană. De exemplu, contaminarea unui habitat natural cu substanțe toxice ar putea, în același timp, să expună oamenii la efecte negative asupra sănătății.
124. Ultimul paragraf din anexa I indică ceea ce nu trebuie considerat ca fiind semnificativ. În cauza C-297/19, *Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV*, Curtea a statuat că: „Reiese din utilizarea verbului «nu trebuie» că statele membre au posibilitatea, la momentul transpunerii acestei directive, să considere că daunele sunt sau nu sunt semnificative, în sensul anexei I la directiva menționată.” ⁽¹²⁹⁾ Curtea stabilit, de asemenea, că dispozițiile de la acest punct trebuie să facă obiectul unei interpretări stricte ⁽¹³⁰⁾.
125. În ceea ce privește conținutul ultimului paragraf din anexa I:
- Prima liniuță se referă la variațiile negative care sunt mai mici decât fluctuațiile naturale normale. Este vorba despre posibilitatea ca starea inițială să aibă un caracter nestatic, menționat la punctul 65 de mai sus. Se pune accentul pe amploarea variațiilor negative în raport cu variațiile naturale.
 - A doua liniuță se referă la variațiile negative datorate unor cauze naturale sau gestionării normale a sitului. Curtea a examinat în detaliu textul de la această liniuță în cauza C-297/19, *Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig Holstein e. V.* Cauza a vizat desecarea regulată a unei zone umede Natura 2000, efectuată de un organism public pentru a deservi agricultura. Desecarea a dus la scăderea nivelului apei, cu efecte negative asupra unei specii de păsări protejate, și anume chirighița neagră, *Chlidonias niger*. Curtea a hotărât că termenul „gestionare normală” se referă atât la registrele habitatului și la documentele de stabilire a obiectivelor de conservare (care se referă la măsurile de gestionare dispuse de autoritățile competente), cât și la practica anterioară a proprietarilor sau a operatorilor ⁽¹³¹⁾. Se stabilește că, „pentru a nu priva termenul «normal» de efectul său util în cadrul protecției mediului, este necesar să se adauge că o gestionare nu poate fi considerată normală decât dacă este conformă cu bunele practici, precum, printre altele, bunele practici agricole” ⁽¹³²⁾. Curtea a constatat, de asemenea, că gestionarea unui sit reglementat de Directiva privind habitatele și de Directiva privind

⁽¹²⁸⁾ Printre activitățile profesionale care sunt cuprinse în anexa III la Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător se numără activitățile care implică organisme modificate genetic, astfel cum sunt definite în Directiva 2001/18/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind diseminarea deliberată în mediu a organismelor modificate genetic și de abrogare a Directivei 90/220/CEE a Consiliului.

⁽¹²⁹⁾ Punctul 36.

⁽¹³⁰⁾ A se vedea punctele 44-45.

⁽¹³¹⁾ A se vedea punctul 49.

⁽¹³²⁾ A se vedea punctul 52.

păsările poate cuprinde activități agricole, inclusiv de irigații, dar nu poate fi considerată ca fiind normală decât dacă respectă obiectivele și obligațiile prevăzute în directivele menționate ⁽¹³³⁾. Această hotărâre se aplică tuturor siturilor care intră sub incidența directivelor privind natura, nu doar siturilor Natura 2000 ⁽¹³⁴⁾. În ceea ce privește siturile Natura 2000, trebuie menționată importanța unor obiective adecvate de conservare a siturilor.

- A treia liniuță se referă la un timp scurt de refacere naturală în care habitatele sau speciile să ajungă la o stare echivalentă sau superioară stării inițiale.

Excluderile

126. Definiția „daunelor aduse speciilor și habitatelor naturale protejate” prevede excluderi făcând trimitere la articolul 6 alineatele (3) și (4) și la articolul 16 din Directiva privind habitatele și la articolul 9 din Directiva privind păsările. În cauza C-297/19, *Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein*, Curtea a statuat că aceste excluderi trebuie să facă obiectul unei interpretări stricte ⁽¹³⁵⁾.
127. Din trimiterea la aceste dispoziții ale directivelor privind natura se pot desprinde o serie de concluzii.
128. În primul rând, simpla existență a unei autorizații emise în temeiul uneia dintre dispozițiile menționate anterior nu conduce la excluderea globală a efectelor negative din domeniul de aplicare al daunelor aduse speciilor și habitatelor naturale protejate. Pentru ca efectele negative să fie excluse:
- trebuie să fi fost identificate anterior;
 - acțiunea cauzală trebuie să fi fost autorizată în mod expres. În cazul în care un operator depășește condițiile stabilite în autorizație (de exemplu, afectând un habitat mai mult decât permite autorizația), se poate angaja răspunderea pentru efectele negative legate de neconformitate ⁽¹³⁶⁾.
129. În al doilea rând, modul de redactare al excluderilor indică faptul că răspunderea în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător poate fi angajată în situațiile în care nu există nicio autorizație, dar sunt aplicabile cerințele prevăzute la articolul 6 alineatele (3) și (4) și la articolul 16 din Directiva privind habitatele și la articolul 9 din Directiva privind păsările. Un astfel de exemplu ar fi situația în care un operator ar fi trebuit să obțină o derogare în temeiul articolului 16 din Directiva privind habitatele pentru a desfășura în mod legal o activitate profesională, dar nu a obținut derogarea ⁽¹³⁷⁾.

6. „DAUNELE ADUSE APELOR”

130. După cum se poate observa din caseta 3 de mai sus, în ceea ce privește domeniul de aplicare material, „daunele aduse apelor” se referă la două categorii principale de ape: apele în cauză în conformitate cu Directiva-cadru privind apa; și apele marine care intră sub incidența Directivei-cadru „Strategia pentru mediul marin”. Orientările iau în discuție cele două categorii pe rând.

⁽¹³³⁾ A se vedea punctul 55.

⁽¹³⁴⁾ Acest lucru rezultă din trimiterea de la punctul 54 din hotărâre la măsurile de gestionare prevăzute în detaliu la articolele 6 și 12-16 din Directiva privind habitatele și la articolele 3-9 din Directiva privind păsările.

⁽¹³⁵⁾ A se vedea punctele 44-45.

⁽¹³⁶⁾ Acest lucru este, de asemenea, în concordanță cu dispozițiile articolului 8 alineatul (4) litera (a) din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, care prevede că statele membre pot permite unui operator să nu suporte costurile acțiunii de reparare, dar numai dacă sunt îndeplinite anumite condiții. Printre acestea se numără respectarea condițiilor prevăzute de o autorizație.

⁽¹³⁷⁾ Cauza C-477/19, *IE/Magistrat der Stadt Wien*, ilustrează, la punctele 11 și 12, modul în care ar putea apărea astfel de circumstanțe. Lucrările de construcții, calificate de Curte drept „măsuri prejudiciabile”, au afectat negativ un loc de reproducere și de odihnă al unei specii protejate, hârciogul, fără să fi fost obținută o autorizație prealabilă.

(A) APELE ÎN CAUZĂ ÎN CONFORMITATE CU DIRECTIVA-CADRU PRIVIND APA

Domeniul de aplicare material și geografic al apelor în cauză

131. Pentru a înțelege domeniul de aplicare material al „daunelor aduse apelor”, este necesar să se înțeleagă ce înseamnă expresia „apele în cauză”. „Apele” cuprind toate apele care intră sub incidența Directivei-cadru privind apa - a se vedea caseta 8 de mai jos. Obiectul Directivei-cadru privind apa este de a „stabili un cadru pentru protecția apelor interioare de suprafață, a apelor de tranziție, a apelor de coastă și a apelor subterane” ⁽¹³⁸⁾. Apele vizate de acest citat sunt apele care intră sub incidența Directivei-cadru privind apa. Directiva-cadru privind apa se aplică tuturor acestora, indiferent de dimensiunea și caracteristicile lor ⁽¹³⁹⁾. Alte definiții relevante sunt prezentate în caseta 9 de mai jos. Apele „în cauză” sunt cele afectate de daune.

Caseta 8: Definiția „apelor”

Articolul 2 punctul 5 din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător definește „apele” ca fiind „toate apele reglementate de Directiva 2000/60/CE”.

Caseta 9: Definițiile din Directiva-cadru privind apa referitoare la „ape”.

Directiva-cadru privind apa definește în mod expres două clase de bază ale apelor, „ape de suprafață” și „ape subterane”.

Articolul 2 punctul 1 din Directiva-cadru privind apa definește „apele de suprafață” ca fiind „apele interioare, cu excepția apelor subterane; apele de tranziție și apele de coastă și, în ceea ce privește starea chimică, apele teritoriale”.

Articolul 2 punctul 2 din Directiva-cadru privind apa definește „apele subterane” ca fiind „toate apele care se găsesc sub suprafața solului în zona de saturație și în contact direct cu solul sau subsolul”.

După cum se poate observa, definiția „apelor de suprafață” face referire la patru subclase de ape: „ape interioare”, „ape de tranziție”, „ape de coastă” și „ape teritoriale”. Primele trei dintre acestea sunt și ele definite în mod expres.

Articolul 2 punctul 3 din Directiva-cadru privind apa definește „apele interioare” ca fiind „toate apele stătătoare sau curgătoare de pe suprafața solului și toate apele subterane situate în amonte față de linia de bază care servește la măsurarea întinderii apelor teritoriale”.

Articolul 2 punctul 6 din Directiva-cadru privind apa definește „apele de tranziție” ca fiind „corpurile de apă de suprafață aflate în vecinătatea gurilor de râu care au un caracter parțial salin ca urmare a învecinării cu apele de coastă, dar care sunt puternic influențate de fluxurile de apă dulce”.

Articolul 2 punctul 7 din Directiva-cadru privind apa definește „apele de coastă” ca fiind „apele de suprafață situate în partea interioară a unei linii care are fiecare punct situat la o distanță de o milă marină față de punctul cel mai apropiat de linia de bază de la care se măsoară întinderea apelor teritoriale și care, acolo unde este cazul, se extinde până la limita exterioară a unei ape de tranziție”.

⁽¹³⁸⁾ Articolul 1 din Directiva-cadru privind apa.

⁽¹³⁹⁾ A se vedea, în acest sens, și orientările stabilite în temeiul strategiei comune de punere în aplicare a Directivei-cadru privind apa, în special orientarea nr. 2.

132. După cum se poate observa din definițiile citate în caseta 9, domeniul de aplicare geografic al apelor de suprafață se extinde la apele de coastă și, în ceea ce privește starea chimică, la apele teritoriale. Apele teritoriale se întind până la 12 mile marine către mare de la linia de bază. Se pot remarca două aspecte suplimentare. În primul rând, în ceea ce privește apele de suprafață, există o anumită suprapunere cu apele marine - după cum se poate observa din caseta 12 de mai jos. În cazul în care există o suprapunere, Directiva-cadru privind apa are prioritate în sensul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător (a se vedea caseta 12 și punctul 175 de mai jos). În al doilea rând, Directiva-cadru privind apa include și alte subdiviziuni relevante ale apelor, astfel cum se arată în caseta 10 de mai jos. În al treilea rând, în evaluarea importanței efectelor negative asupra apelor în cauză în temeiul Directivei-cadru privind apa, trebuie să se țină seama de limitările geografice legate de conceptele de referință pentru efectele negative. Acestea sunt analizate în continuare.

Caseta 10: Alte definiții relevante ale subdiviziunilor „apelor” incluse în Directiva-cadru privind apa.

Articolul 2 punctul 4 din Directiva-cadru privind apa prevede că „râu” înseamnă „un corp de apă interioară care curge în mare parte pe suprafața solului, dar care poate curge și în subsol pe o parte a cursului său”.

Articolul 2 punctul 5 din Directiva-cadru privind apa prevede că „lac” înseamnă „un corp de apă interioară de suprafață stătătoare”.

Articolul 2 punctul 8 din Directiva-cadru privind apa prevede că „corp de apă artificial” înseamnă „un corp de apă de suprafață creat de o activitate umană”.

Articolul 2 punctul 9 din Directiva-cadru privind apa prevede că „corp de apă puternic modificat” înseamnă „un corp de apă de suprafață al cărui caracter, ca urmare a modificărilor fizice cauzate de activitatea umană, este fundamental modificat, după cum a fost stabilit de statele membre în conformitate cu dispozițiile din anexa II”.

Articolul 2 punctul 10 din Directiva-cadru privind apa prevede că „corp de apă de suprafață” înseamnă „o parte distinctă și semnificativă a unei ape de suprafață, cum ar fi un lac, un rezervor, un curent de apă, un râu sau un canal, o parte a unui curent de apă, râu sau canal, o apă de tranziție sau un segment din apele de coastă”.

Articolul 2 punctul 12 din Directiva-cadru privind apa prevede că „corp de apă subterană” înseamnă „un volum distinct de apă subterană din interiorul unuia sau mai multor acvifere”.

Articolul 2 punctul 11 din Directiva-cadru privind apa prevede că „acvifer” înseamnă „unul sau mai multe straturi subterane de rocă sau alte tipuri de straturi geologice cu o porozitate și o permeabilitate suficiente pentru a permite trecerea unui curent semnificativ de apă subterană, fie captarea de cantități importante de apă subterană”.

Conceptele de referință pentru efectele negative

133. Conceptele de referință pentru efectele negative sunt: *starea ecologică* [relevantă pentru apele de suprafață], *starea chimică* [relevantă atât pentru apele de suprafață, cât și pentru apele subterane] și/sau *starea cantitativă* [relevantă pentru apele subterane] și/sau *potențialul ecologic* [relevant pentru corpurile de apă puternic modificate și corpurile de apă artificiale], *astfel cum sunt definite în Directiva 2000/60/CE, ale apelor în cauză*. Având în vedere diferențele dintre starea chimică a apelor de suprafață și cea a apelor subterane, înseamnă că există cinci tipuri separate de stare care pot fi luate în considerare și că pentru definițiile acestora trebuie să se facă trimitere la Directiva-cadru privind apa. Astfel cum se arată în caseta 11 de mai jos, „starea ecologică” și „starea cantitativă” sunt definite în mod expres; în schimb, pentru „starea chimică” și „potențialul ecologic”, definițiile trebuie deduse din definiția „stării chimice bune” și a „potențialului ecologic bun”.

Caseta 11: Conceptele de referință definite în Directiva-cadru privind apa.

Directiva-cadru privind apa conține definiții exacte ale „stării ecologice” și „stării cantitative”.

Articolul 2 punctul 21 din Directiva-cadru privind apa prevede că „starea ecologică” este „expresia calității structurii și a funcționării ecosistemelor acvatice asociate apelor de suprafață, clasificată în conformitate cu anexa V”.

Articolul 2 punctul 26 din Directiva-cadru privind apa prevede că „starea cantitativă” reprezintă „gradul în care un corp de apă subterană este afectat de captările directe și indirecte”.

Deși în Directiva-cadru privind apa sunt definite în mod expres „starea ecologică” și „starea cantitativă”, nu este definită în mod expres și „starea chimică”. În schimb, punctele 24 și 25 de la articolul 2 definesc „starea chimică **bună** a unei ape de suprafață” și, respectiv, „starea chimică **bună** a unei ape subterane” (sublinierea noastră).

„Starea chimică bună a unei ape de suprafață” este definită ca fiind „starea chimică necesară pentru a atinge obiectivele de mediu stabilite în articolul 4 alineatul (1) litera (a) pentru apele de suprafață, și anume starea chimică a unui corp de apă de suprafață în cazul căreia valorile concentrațiilor de poluanți nu depășesc standardele de calitate a mediului stabilite în anexa IX ⁽¹⁴⁰⁾ și în aplicarea articolului 16 alineatul (7), precum și în cadrul altor texte legislative comunitare aplicabile care stabilesc standarde de calitate a mediului la nivel comunitar”.

„Stare chimică bună a unei ape subterane” este definită ca fiind „starea chimică a unui corp de apă subterană care îndeplinește toate condițiile prevăzute în tabelul 2.3.2 din anexa V ⁽¹⁴¹⁾”.

De asemenea, Directiva-cadru privind apa nu definește în mod expres „potențialul ecologic”, însă la articolul 2 punctul 23 este definit „potențialul ecologic **bun**” ca fiind „starea unui corp de apă puternic modificat sau a unui corp de apă artificial, clasificate astfel în conformitate cu dispozițiile aplicabile din anexa V”.

134. În conformitate cu Directiva-cadru privind apa, cele cinci concepte de referință sunt utilizate în principal în legătură cu corpurile de apă delimitate în temeiul directivei respective și sunt evaluate pe baza unor programe de monitorizare care lasă statelor membre o marjă de apreciere în ceea ce privește frecvențele și punctele de control. În acest cadru juridic, conceptele de referință și conceptul de corpuri de apă delimitate sunt utilizate în principal pentru atingerea obiectivelor pe termen lung, prin gestionarea adecvată a bazinelor hidrografice și prin planificarea de măsuri. În acest sens, *Documentul de orientare nr. 2 – „Identificarea corpurilor de apă”* ⁽¹⁴²⁾, un document de referință fără caracter obligatoriu elaborat în cadrul Strategiei comune de punere în aplicare a Directivei-cadru privind apa, constată că noțiunea de corpuri de apă este utilizată pentru raportarea și evaluarea conformității cu principalele obiective de mediu ale directivei; totuși, delimitarea unui corp de apă este un instrument, nu un obiectiv în sine.
135. În contextul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător, cele cinci concepte de referință se referă la aceleași ape în cauză, și anume apele care intră sub incidența Directivei-cadru privind apa, dar servesc unui scop diferit, respectiv reprezintă criteriile de referință pentru evaluarea daunelor aduse apelor, și anume daunele care au efecte negative grave asupra elementelor calitative care definesc aceste concepte de referință.
136. După cum se va demonstra mai jos, cele cinci concepte de referință fac referire, la rândul lor, la mai multe concepte suplimentare din Directiva-cadru privind apa. În funcție de apele afectate negativ, va fi necesar ca aceste concepte suplimentare să fie luate în considerare la punerea în aplicare a definiției „daunelor aduse apelor”. În sensul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător, cele cinci concepte pot fi împărțite în mod util între concepte care se referă la apele de suprafață, și anume starea ecologică, potențialul ecologic și starea chimică a apelor de suprafață, și concepte care se referă la apele subterane, și anume starea chimică a apelor subterane și starea cantitativă.
137. Definiția „stării ecologice” face referire la calitatea structurii și a funcționării ecosistemelor acvatice asociate apelor de suprafață, clasificată în conformitate cu anexa V la Directiva-cadru privind apa. Anexa V menționează cinci subclase sau diviziuni ale apelor de suprafață: râuri; lacuri; ape de tranziție; ape de coastă; corpuri de apă artificiale și puternic modificate. Râurile, lacurile și corpurile de apă artificiale și puternic modificate sunt, de fapt, diviziuni suplimentare

⁽¹⁴⁰⁾ În 2012, instrumentele prevăzute în anexa IX la Directiva-cadru privind apa au fost abrogate de Directiva privind standardele de calitate a mediului, menționată în nota de subsol 143. Standardele de calitate a mediului la care se face referire în aceste instrumente au fost înlocuite cu standardele prevăzute în Directiva privind standardele de calitate a mediului.

⁽¹⁴¹⁾ Concentrațiile de poluanți nu prezintă efectele unei intruziuni salin sau de alt tip, nu depășesc standardele de calitate aplicabile în temeiul altor acte legislative comunitare relevante în conformitate cu articolul 17 și nu sunt de natură să conducă la neîndeplinirea obiectivelor de mediu specificate la articolul 4 pentru apele de suprafață asociate, nici la o diminuare semnificativă a calității ecologice sau chimice a acestor corpuri, și nici la deteriorarea semnificativă a ecosistemelor terestre care depind în mod direct de corpul de apă subterană.

⁽¹⁴²⁾ <https://circabc.europa.eu/sd/a/655e3e31-3b5d-4053-be19-15bd22b15ba9/Guidance%20No%202%20-%20Identification%20of%20water%20bodies.pdf>

ale subclasei „apelor interioare” menționate în caseta 9 de mai sus și sunt definite în mod expres în Directiva-cadru privind apa - a se vedea caseta 10 de mai sus. „Starea ecologică” se referă la râuri, lacuri, ape de tranziție și ape de coastă. Anexa V stabilește și elementele calitative relevante pentru aceste subclase și diviziuni diferite ale apelor de suprafață: parametri biologici; parametri hidromorfologici care susțin parametrii biologici; parametri fizico-chimici generali care susțin parametrii biologici; poluanți specifici pentru care trebuie stabilite standarde naționale de calitate a mediului.

138. Definiția „potențialului ecologic bun” conține, de asemenea, o trimitere la anexa V și se referă la corpurile de apă artificiale sau puternic modificate. Mai exact, punctul 1.2.5 din anexa V definește potențialul ecologic maxim, bun și acceptabil al corpurilor de apă artificiale și puternic modificate și menționează aceleași elemente calitative care sunt utilizate pentru starea ecologică pentru cele mai asemănătoare ape de suprafață care figurează în anexa V, și anume râurile, lacurile, apele de tranziție și apele de coastă. Acesta reflectă, pe cât posibil, valorile elementelor calitative, ținând seama totodată de impactul inevitabil al condițiilor fizice care rezultă din caracteristicile artificiale sau puternic modificate ale corpului de apă în cauză – de exemplu, un canal sau un port. Toate acestea înseamnă că conceptul de referință de „potențial ecologic” este foarte strâns legat de cel de „stare ecologică”.
139. Din definiția „stării chimice bune a unei ape de suprafață” se poate deduce că, pentru apele de suprafață, „starea chimică” se referă la concentrațiile de poluanți chimici. De la adoptarea Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător, au fost adoptate măsuri specifice relevante pentru starea chimică a apelor de suprafață. Mai exact, în temeiul articolului 16 din Directiva-cadru privind apa, a fost adoptată Directiva 2008/105/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind standardele de calitate a mediului în domeniul apei, de modificare și de abrogare a Directivelor 82/176/CEE, 83/513/CEE, 84/156/CEE, 84/491/CEE, 86/280/CEE ale Consiliului și de modificare a Directivei 2000/60/CE ⁽¹⁴³⁾ (denumită în continuare „Directiva privind standardele de calitate a mediului sau DSCM”), astfel cum a fost modificată ⁽¹⁴⁴⁾. Printre altele, aceasta prevede standarde de calitate pentru substanțele prioritare (prioritar periculoase) ⁽¹⁴⁵⁾ din apele de suprafață.
140. Atât definiția „stării chimice bune a unei ape subterane”, cât și cea a „stării cantitative” fac referire la „un corp de apă subterană”, termen care este definit separat (a se vedea caseta 10 de mai sus).
141. Din definiția „stării chimice bune a unei ape subterane” se poate deduce că starea chimică a apelor subterane se referă la concentrațiile de poluanți chimici, precum și la conductivitate. Conductivitatea se referă la intruziunea salină sau de alt tip ⁽¹⁴⁶⁾. În temeiul articolului 17 din Directiva-cadru privind apa, a fost adoptată Directiva 2006/118/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind protecția apelor subterane împotriva poluării și a deteriorării ⁽¹⁴⁷⁾ (denumită în continuare „Directiva privind apele subterane”). Aceasta prevede, printre altele, standarde ale descrise în anexa III. Unele dintre aceste activități profesionale ale Uniunii pentru concentrațiile de nitrați și de pesticide în apele subterane ⁽¹⁴⁸⁾, precum și obligația statelor membre de a adopta praguri naționale pentru o serie de alți poluanți enumerați în anexa la directivă.

Evaluarea efectelor negative grave

Circumstanțele

142. Spre deosebire de daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate, din articolul 3 alineatul (1) litera (a) reiese că Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător se aplică numai daunelor aduse apelor prin exercitarea uneia dintre activitățile profesionale descrise în anexa III. Unele dintre aceste activități profesionale, cum ar fi captarea și îndiguirea ⁽¹⁴⁹⁾, precum și deversarea sau introducerea de substanțe poluante ⁽¹⁵⁰⁾, sunt deosebit de relevante pentru ape. Mai multe dintre acestea sunt reglementate de Directiva-cadru privind apa.

⁽¹⁴³⁾ JO L 348, 24.12.2008, p. 84.

⁽¹⁴⁴⁾ Prin Directiva 2013/39/CE (JO L 226, 24.8.2013, p. 1).

⁽¹⁴⁵⁾ A se vedea anexa I la DSCM.

⁽¹⁴⁶⁾ A se vedea punctul 2.3 din anexa V la Directiva-cadru privind apa.

⁽¹⁴⁷⁾ JO L 372, 27.12.2006, p. 19.

⁽¹⁴⁸⁾ A se vedea anexa I la Directiva privind apele subterane.

⁽¹⁴⁹⁾ A se vedea punctul 6 din anexa III la Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător.

⁽¹⁵⁰⁾ A se vedea punctul 5 din anexa III la Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător.

Contextul

143. Pentru a evalua importanța daunelor prin raportare la cele cinci concepte de referință, trebuie să se distingă toate clasele și diviziunile următoare ale „apelor”:
- ape subterane;
 - râuri;
 - lacuri;
 - ape de tranziție;
 - ape de coastă; ape teritoriale;
 - corpuri de apă artificiale și puternic modificate.
144. Astfel cum s-a menționat deja, este util să se facă o distincție de bază între daunele care afectează apele subterane și daunele care afectează apele de suprafață, deoarece cele cinci concepte de referință sunt corelate cu această distincție fundamentală. Este posibil ca efectele negative să afecteze atât apele subterane, cât și apele de suprafață sau mai multe diviziuni ale apelor de suprafață, dar, în acest caz, daunele vor trebui evaluate în funcție de fiecare clasă sau diviziune relevantă. Motivul constă în faptul că conceptele de referință și elementele calitative relevante variază în funcție de clasa sau diviziunea apelor. În ceea ce privește daunele care afectează apele de suprafață, de exemplu, conceptele de referință „stare ecologică” și „potențial ecologic” fac necesară trimiterea la diferitele diviziuni ale apelor de suprafață menționate în paragraful anterior.
145. De asemenea, trebuie să se țină seama de interconectarea diferitelor corpuri de apă. Poluarea chimică poate trece între diferite clase și diviziuni ale apelor, de exemplu, ca în cazul în care o scurgere chimică într-un râu poluează ulterior un lac.
146. Conceptul de „daune aduse apelor” se referă la efectele negative grave asupra stării apelor, astfel cum sunt definite în Directiva-cadru privind apa. Totuși, este important să se rețină faptul că conceptul de „daune” prevăzut la articolul 2 punctul 2 din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător include nu numai modificările negative măsurabile ale apei, ci și deteriorarea măsurabilă a serviciilor pe care le furnizează apa. Prin urmare, efectele negative incluse în categoria „daune aduse apei” din cadrul daunelor aduse mediului cuprind nu numai modificările măsurabile ale apei, ci și deteriorarea măsurabilă a serviciilor pe care le furnizează apa. Acest lucru este confirmat de textul de la punctul 1 din anexa II la Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, care face referire atât la resursele naturale, cât și la serviciile privind resursele naturale atunci când descrie repararea daunelor aduse apelor, speciilor și habitatelor naturale protejate. Pe de altă parte, astfel cum s-a menționat anterior, conceptul de „daună” nu este de sine stătător și trebuie interpretat în lumina definiției „daunei aduse mediului” și, mai exact, a conceptului de „daună aduse apelor”. Prin urmare, deteriorarea serviciilor pe care le furnizează apa trebuie să fie însoțită de efecte negative grave asupra stării apelor în cauză.
147. Daunele aduse apelor pot implica o pierdere a serviciilor pentru speciile și habitatele naturale protejate. De exemplu, o specie protejată poate depinde de un râu care are condiții hidromorfologice deosebite.
148. Daunele aduse apei pot implica, de asemenea, o pierdere a serviciilor în beneficiul publicului. Pierderea serviciilor poate viza un număr mare sau mic de persoane, sau chiar indivizi.
149. Unele servicii, cum ar fi furnizarea de apă potabilă și de apă de îmbăiere curată, au o dimensiune importantă pentru sănătate. Un eveniment dăunător poate contamina o sursă de apă potabilă, de exemplu, făcând-o nesigură pentru utilizarea ca apă de băut.

150. Directiva-cadru privind apa prevede un registru al zonelor protejate ⁽¹⁵¹⁾, care poate fi relevant în scopul identificării anumitor servicii și deteriorări relevante. Zonele protejate cuprind, printre altele, zonele utilizate pentru captarea apei potabile; zone desemnate pentru protecția speciilor acvatice cu importanță economică; corpuri de apă desemnate ca ape pentru recreere, inclusiv zonele desemnate ca ape de îmbăiere; și zonele desemnate pentru protecția habitatelor sau a speciilor, în care menținerea sau îmbunătățirea stării apelor este un factor important al acestei protecții, inclusiv siturile Natura 2000 relevante desemnate în temeiul directivelor privind natura.
151. În contextul Directivei-cadru privind apa, cele cinci concepte de referință se referă la corpurile de apă delimitate și sunt utilizate, în acest cadru, pentru a stabili dacă corpurile de apă se află într-o stare bună (sau au un potențial bun) sau, în cazul celor care nu se află într-o stare bună, pentru a evalua ce lipsește pentru atingerea stării bune și pentru a identifica măsurile adecvate pentru suplinirea lipsurilor. În temeiul Directivei-cadru privind apa, starea corpurilor de apă este evaluată pe baza programelor de monitorizare și este revizuită la fiecare șase ani. În contextul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător, este important să se țină seama de conținutul specific al acesteia și de necesitatea de a permite o identificare pe termen mai scurt a unui efect negativ grav asupra stării corpurilor de apă, astfel cum sunt definite în Directiva-cadru privind apa. În această privință, expresia „cu efecte negative grave asupra stării...” nu trebuie confundată cu o deteriorare a stării sau cu o schimbare a stării în conformitate cu Directiva-cadru privind apa (deși le poate include). Expresia trebuie interpretată în lumina obiectivului Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător și a conceptului de „daună”, adică este necesar să se țină seama de noțiunea de modificări negative (măsurabile) ale apelor și de cea de deteriorare a serviciilor pe care le furnizează apele. Astfel, particularitățile Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător trebuie luate în considerare atunci când se interpretează și se utilizează cele cinci concepte de referință pentru a evalua și a determina importanța daunelor reale aduse apelor:
- Astfel cum s-a menționat mai sus, textul articolului 2 punctul 1 litera (b) din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător definește „apele” ca însemnând toate apele reglementate de Directiva 2000/60/CE;
 - Deteriorarea serviciilor privind resursele naturale furnizate de apă se poate referi la zone de apă care sunt mai limitate decât cele cuprinse în corpurile de apă delimitate în temeiul Directivei-cadru privind apa. De exemplu, furnizarea apei destinate consumului uman poate fi deteriorată ca urmare a contaminării unui singur punct de captare;
 - În ceea ce privește modificările negative ale resursei naturale (spre deosebire de deteriorarea serviciilor privind resursele naturale), este posibil ca zona reală în care se înregistrează modificări negative să nu se încadreze exact în limitele unui corp de apă unic delimitat, ci poate să se întindă asupra mai multora sau să vizeze doar o parte a unui corp de apă;
 - În contextul Directivei-cadru privind apa, efectele asupra unei părți a unui corp de apă au fost examinate de Curte în cauza C-535/18, IL și alții/Landul Renania de Nord-Westfalia, care a avut ca obiect riscul poluării chimice a apelor subterane cauzate de construirea unei autostrăzi. Curtea a observat că depășirea unei norme de calitate la un singur punct de monitorizare ar implica deteriorarea stării chimice a unei părți semnificative a corpului de apă, chiar dacă ar fi posibil ca întregul corp de apă subterană să fie clasificat ca având o stare chimică bună în temeiul articolului 4 alineatul (2) litera (c) din Directiva 2006/118/CE, și anume luând în considerare, [printre altele] acolo unde este cazul, dimensiunea corpului de apă subterană afectat. În continuare, Curtea a subliniat că depășirea oricărui prag în orice punct de monitorizare ar constitui, în orice caz, o deteriorare a stării sale chimice în sensul articolului 4 alineatul (1) litera (b) punctul (i) din Directiva-cadru privind apa ⁽¹⁵²⁾, necesitând măsuri în temeiul Directivei privind apele subterane și al Directivei-cadru privind apa. Acest lucru demonstrează că aplicarea Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător la un alt nivel decât cel al întregului corp de apă nu ar fi în contradicție cu abordarea adoptată în ceea ce privește punerea în aplicare a Directivei-cadru privind apa și a Directivei privind apele subterane.
152. Cu toate acestea, circumstanțele unui eveniment dăunător specific pot face oportună aplicarea Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător la nivelul unui întreg corp de apă delimitat. De exemplu, o scurgere toxică poate afecta un lac în întregime. Sau un corp de apă subterană poate funcționa ca o unitate hidrologică distinctă din punctul de vedere al stării cantitative, iar elementele de stare relevante pentru această categorie de stare pot necesita evaluarea întregului corp de apă subterană. În plus, o mare parte din cunoștințele existente cu privire la apele în cauză se pot regăsi la nivelul corpurilor de apă delimitate, având în vedere că monitorizarea în temeiul Directivei-cadru privind apa este organizată în legătură cu astfel de corpuri.

⁽¹⁵¹⁾ A se vedea articolul 6 din Directiva-cadru privind apa.

⁽¹⁵²⁾ A se vedea punctele 115 și 116.

Focalizarea și efectuarea evaluării

153. La fel ca în cazul daunelor aduse speciilor și habitatelor naturale protejate, importanța efectelor negative ale daunelor aduse apelor ar trebui evaluată în raport cu starea inițială. Expresia „stare inițială” nu este menționată în mod expres în definiția daunelor aduse apelor. Totuși, după cum se poate observa din caseta 4 de mai sus, definiția „stării inițiale” acoperă toate resursele naturale și serviciile. În plus, starea inițială este menționată la punctul 1 din anexa II atât în contextul daunelor aduse apelor, cât și al daunelor aduse speciilor și habitatelor naturale protejate.
154. Din definiția „stării inițiale” reiese că evaluarea importanței ar trebui să se refere la zona sau zonele de apă afectate negativ și că aceasta ar trebui să includă o comparație între starea zonei sau a zonelor respective *anterioară* și *ulterioară* producerii evenimentului dăunător.
155. Potrivit directivei-cadru privind apa, corpurile de apă de suprafață și de apă subterană trebuie să fie clasificate în diferite categorii de stare, în conformitate cu anexa V la directiva menționată. Clasificările se referă la elementele de stare care trebuie să stea la baza atât a estimării stării inițiale, cât și a măsurării modificărilor negative sau a posibilelor modificări negative și deteriorări ale serviciilor în conformitate cu Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Prin urmare, clasificările efectuate deja în temeiul anexei V la Directiva-cadru privind apa pot contribui la stabilirea stării zonei sau a zonelor de apă afectate negativ de un eveniment dăunător. Totuși, „cele mai bune informații disponibile” nu sunt legate exclusiv de informațiile rezultate din punerea în aplicare a Directivei-cadru privind apa.
156. În cazul unei diviziuni relevante a apelor de suprafață, râurile, categoriile de stare ecologică sunt: foarte bună, bună, medie, mediocră și deteriorată ⁽¹⁵³⁾.
157. Pentru râurile clasificate ca având o stare ecologică foarte bună, bună și medie, Directiva-cadru privind apa oferă un set detaliat de descrieri care corespund mai multor elemente diferite ale stării:
- Pentru elementele calitative biologice, există descrieri ale următoarelor elemente: fitoplanctonul; vegetația macrofită și fitobentonice; fauna nevertebrată bentonică; și fauna piscicolă;
 - Pentru elementele calitative hidromorfologice, există descrieri ale următoarelor elemente: regimul hidrologic; continuitatea râului; condițiile morfologice;
 - Pentru elementele calitative fizico-chimice, există descrieri ale următoarelor elemente: condițiile generale; poluanții sintetici specifici; poluanții nesintetici specifici.
158. În ceea ce privește apele subterane, pentru conceptul de referință „stare cantitativă” există un singur element de stare, și anume „nivelul apelor subterane”. Descrierea detaliată a acestuia este următoarea: „Nivelul apei subterane în corpul de apă subterană este astfel încât rata anuală medie de captare pe termen lung să nu depășească resursele de apă subterană disponibile. În consecință, nivelul apei subterane nu este supus modificărilor antropice rezultate, de exemplu, din:
- imposibilitatea de a realiza obiectivele de mediu stabilite în articolul 4 pentru apele de suprafață asociate;
 - orice deteriorare semnificativă a stării acestor ape;

⁽¹⁵³⁾ A se vedea punctul 1.2.1 din anexa V la Directiva-cadru privind apa.

— orice deteriorare semnificativă a ecosistemelor terestre care depind direct de corpul de apă subterană,

și modificări ale direcției de curgere rezultate din modificările de nivel pot apărea temporar sau continuu într-o zonă limitată ca întindere, dar aceste schimbări nu duc la pătrunderea apei sărate sau a altor intruziuni și nu indică o tendință indusă antropic, bine determinată și durabilă, în direcția de curgere, care să ducă la apariția unor astfel de intruziuni.”⁽¹⁵⁴⁾

159. În ceea ce privește conceptul de referință care constă în starea chimică a apelor subterane, există două elemente de stare, și anume „în general” și „conductivitatea”, pentru care Directiva-cadru privind apa oferă descrieri detaliate. Descrierea pentru elementul de stare „în general” are următorul conținut: „Compoziția chimică a corpului de apă subterană este astfel încât concentrațiile poluanților:

— conform specificațiilor de mai jos, nu indică efecte ale unor intruziuni saline sau ale altor intruziuni;

— nu depășesc standardele de calitate aplicabile în temeiul altor dispoziții legale comunitare aplicabile în conformitate cu articolul 17;

— nu duc la nerealizarea obiectivelor de mediu prevăzute în temeiul articolului 4 pentru apele de suprafață asociate sau la diminuarea semnificativă a calității ecologice sau chimice a corpurilor respective, și nici la deteriorarea semnificativă a ecosistemelor terestre care depind direct de corpul de apă subterană”.

160. După cum se poate observa din elementul de stare „în general” referitor la starea chimică a apelor subterane, există referințe încrucișate suplimentare în descrierea stării chimice bune. Astfel cum s-a menționat deja mai sus, se face referire la standardele de calitate prevăzute de alte acte legislative, în conformitate cu articolul 17 din Directiva-cadru privind apa – și, în consecință, Directiva privind apele subterane a stabilit standarde pentru nitrați și pesticide, precum și o obligație pentru statele membre de a stabili valori-limită naționale pentru o serie de alți poluanți enumerați în partea A din anexa II la aceasta.

161. Toate elementele menționate mai sus (și elementele corespunzătoare pentru alte diviziuni ale apelor) pot fi relevante pentru estimarea stării inițiale și pentru măsurarea modificării negative. Natura factorilor dăunători – și anume dacă sunt aditivi, substractivi, extractivi sau distructivi, astfel cum se menționează la punctul 18 de mai sus - ar trebui să indice gama de elemente de stare care ar putea fi relevante.

162. Natura variată a acestor elemente de stare, precum și posibilele servicii variate pe care le oferă un corp de apă implică o gamă variată de tehnici și metodologii de estimare și măsurare atât a stării inițiale, cât și a modificărilor negative și a deteriorărilor. Acestea pot include, de exemplu, analize chimice, evaluarea habitatelor, măsurători ale toxicității și indici biologici. Activitățile efectuate în prezent în scopul clasificării și monitorizării în temeiul Directivei-cadru privind apa ar trebui să fie luate în considerare la estimarea stării inițiale. În cazul în care nu există date de monitorizare pentru estimarea stării inițiale a zonelor de apă afectate negativ, poate fi posibilă extrapolarea din datele disponibile pentru alte zone de apă similare sau din surse de referință generale.

163. În ceea ce privește deteriorarea serviciilor privind resursele naturale, ar trebui să se țină seama de aceste servicii în cazul în care este evident că un eveniment dăunător a avut efecte negative grave asupra stării unui corp de apă. În cazul în care, de exemplu, un eveniment dăunător contaminează o sursă protejată de apă potabilă de suprafață dintr-un lac și, în același timp, are efecte negative grave asupra stării ecologice sau chimice a lacului, această situație va intra în categoria daunelor aduse apei în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Într-un astfel de caz, nu este necesar ca factorii dăunători care cauzează deteriorarea serviciului să fie identici cu factorii dăunători care afectează în mod semnificativ starea, cu condiția ca evenimentul dăunător să fie același. În cazul în care evenimentul dăunător constă într-o scurgere de ape uzate, de exemplu, factorii dăunători relevanți pentru deteriorarea serviciului privind apa potabilă pot consta în introducerea de microorganisme în sursa de apă potabilă, în timp ce factorii dăunători care afectează în mod semnificativ starea pot consta în introducerea de nutrienți.

⁽¹⁵⁴⁾ A se vedea punctul 2.1.2 din anexa V la Directiva-cadru privind apa.

164. În plus, acoperirea deteriorării serviciilor poate să nu depindă numai de definiția „daunei”. Obiectivele specifice stabilite pentru zonele protejate care figurează în registrul zonelor protejate prevăzut în Directiva-cadru privind apa pot fi importante. Definițiile unei stări cantitative bune a apelor subterane și a unei stări chimice bune a apelor subterane prevăzute în Directiva-cadru privind apa includ o trimitere clară la condițiile menite să evite neîndeplinirea obiectivelor de mediu specificate la articolul 4 din directiva respectivă pentru apele de suprafață asociate. Printre aceste obiective se numără obiectivele pentru zonele protejate prevăzute la articolul 4 alineatul (1) litera (c) din Directiva-cadru privind apa. În ceea ce privește contaminarea apelor subterane care ar putea afecta calitatea apei potabile, Directiva privind apele subterane stabilește, de asemenea, obligația de a evalua starea chimică a apelor subterane prin luarea în considerare a riscului reprezentat de poluanți pentru calitatea apei captate pentru consumul uman ⁽¹⁵⁵⁾. În plus, articolul 7 alineatul (3) din Directiva-cadru privind apa prevede că statele membre asigură protecția necesară a corpurilor de apă utilizate pentru captarea apei potabile pentru a preveni deteriorarea calității acestora, cu scopul de a reduce nivelul tratamentului de purificare necesar pentru producerea apei potabile. Din perspectiva celor de mai sus, ținând seama de definiția „daunelor” și de obiectivele specifice și de cerințele suplimentare stabilite în Directiva-cadru privind apa și în Directiva privind apele subterane pentru asigurarea unei stări bune a corpurilor de apă subterană utilizate pentru captarea apei potabile, se poate concluziona că evenimentele dăunătoare care conduc la necesitatea unui nivel mai ridicat de purificare pentru a respecta cerințele Directivei privind apa potabilă pot intra sub incidența daunelor aduse apelor în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător ⁽¹⁵⁶⁾.
165. Există, însă, limitări. Este posibil, de exemplu, ca un eveniment dăunător să introducă microorganisme într-o zonă de apă de suprafață. Deși acest lucru poate duce la deteriorarea unui serviciu privind apa potabilă, evenimentul dăunător nu va intra sub incidența daunelor aduse apelor, cu excepția cazului în care se poate demonstra că va afecta negativ și un element de stare. Totuși, o astfel de introducere de microorganisme poate intra uneori sub incidența daunelor aduse solului (a se vedea secțiunea din prezentul ghid dedicată daunelor aduse solului).
166. La estimarea și măsurarea stării inițiale și a oricăror modificări și deteriorări, poate fi necesar să se țină seama de factorii dăunători care au produs efecte pe parcursul unei perioade foarte lungi. De exemplu, este posibil ca operatorul actual al unei activități profesionale prin care sunt evacuați poluanți într-un corp de apă să fi făcut acest lucru în mod continuu într-o perioadă care include o perioadă anterioară datei de 30 aprilie 2007 (a se vedea punctul 24 de mai sus). Ca urmare, unele daune (sub forma sedimentelor poluate dintr-un râu, de exemplu) pot fi anterioare datei de punere în aplicare a Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Cu toate acestea, daunele ulterioare vor putea fi acoperite; de exemplu, operatorul poate încălca o cerință din cadrul autorizației aplicabilă după 30 aprilie 2007. În astfel de circumstanțe, va trebui să se facă distincția între daunele ulterioare și cele anterioare pentru a estima starea inițială și pentru a măsura modificările negative și deteriorările.

Stabilirea importanței

167. Pentru ca efectele negative să fie grave, nu este necesar ca ele să vizeze toate elementele de stare potențial relevante. Totuși, trebuie să fie vizat cel puțin unul dintre acestea ⁽¹⁵⁷⁾.
168. În perspectiva măsurilor de prevenire și a măsurilor de gestionare imediată a factorilor dăunători, ar trebui să se stabilească importanța în cazul în care evaluarea conduce - sau ar trebui să conducă - la o convingere rezonabilă că, în lipsa unor astfel de măsuri, vor rezulta modificări negative și deteriorări conexe de tipul celor menționate la punctul 169 de mai jos.

⁽¹⁵⁵⁾ A se vedea articolul 4 alineatul (2) litera (c) punctele (ii) și (iii) coroborat cu punctul 4 din anexa III la Directiva privind apele subterane.

⁽¹⁵⁶⁾ Articolul 4 alineatul (1) din Directiva-cadru privind apa face referire la trei categorii de obiective. Articolul 4 alineatul (1) litera (a) se referă la obiectivele privind apele de suprafață; articolul 4 alineatul (1) litera (b) se referă la obiectivele privind apele subterane; iar articolul 4 alineatul (1) litera (c) se referă la zonele protejate. Printre obiectivele Directivei-cadru privind apa se numără prevenirea deteriorării stării apelor de suprafață și a apelor subterane și atingerea unei stări bune a acestora; și respectarea dreptului Uniunii în ceea ce privește zonele protejate (în cazul în care corpurile de apă sunt relevante pentru acestea). În Directiva-cadru privind apa, starea este definită prin referire la elementele de calitate pentru apele de suprafață și apele subterane. Obiectivele articolului 4 alineatul (1) litera (c) nu sunt reflectate în definiția stării apelor de suprafață: niciunul dintre elemente nu se referă la această dispoziție. În schimb, obiectivele articolului 4 alineatul (1) litera (c) sunt implicate în definiția stării chimice [și cantitative] a apelor subterane. În special, starea chimică se referă la respectarea standardelor Uniunii și a celor naționale privind substanțele chimice și la asigurarea faptului că poluarea nu este de natură să împiedice realizarea [tuturor] obiectivelor Directivei-cadru privind apa pentru apele de suprafață asociate. Obiectivele articolului 4 alineatul (1) litera (c) în ceea ce privește zonele protejate sunt abordate astfel în starea chimică a apelor subterane. Prin urmare, deși Directiva privind apele subterane nu abordează în mod direct poluanții microbiologici ai apelor subterane (nu există standarde la nivelul Uniunii sau la nivel național), poluarea microbiologică va fi acoperită dacă împiedică realizarea obiectivelor articolului 4 alineatul (1) litera (c). În acest context, vor fi relevante zonele protejate pentru apă potabilă. Zonele protejate pentru scăldat pot fi, de asemenea, relevante.

⁽¹⁵⁷⁾ Acest lucru este în concordanță cu abordarea pe care Curtea a adoptat-o cu privire chiar la Directiva-cadru privind apa, a se vedea cauza C-461/13.

169. În perspectiva măsurilor de reparare, modificările negative vor fi semnificative și vor apărea deteriorări asociate dacă, în ceea ce privește zona sau zonele corpurilor de apă afectate, acestea au ca rezultat:
- o pierdere măsurabilă, permanentă sau temporară, a unui element de stare care face ca, pentru elementul de stare respectiv, zona de apă afectată să nu mai prezinte caracteristicile acelui element de stare care ar fi fost prezente în zona în cauză înainte ca modificarea negativă sau deteriorarea să producă efecte. Luând ca exemplu un concept de referință și un element de stare, și anume starea ecologică și fauna piscicolă a unui râu, efectele negative vor fi grave dacă un eveniment dăunător, cum ar fi o scurgere toxică, provoacă dispariția completă a unei populații de pești din zona de apă afectată;
 - o deteriorare măsurabilă a unui element de stare care face ca, pentru elementul de stare respectiv, zona de apă afectată să nu mai prezinte caracteristicile acelui element de stare care ar fi fost prezente în zona în cauză înainte ca modificarea negativă sau deteriorarea să producă efecte. Luând ca exemplu un concept de referință și un element de stare, și anume starea ecologică și fauna piscicolă a unui râu, efectele negative vor fi grave dacă, în zona respectivă, evenimentul dăunător provoacă un nivel de mortalitate a peștilor care depășește în mod măsurabil nivelurile normale de mortalitate a peștilor (fără ca populația de pești să dispară complet). Luând ca exemplu un alt concept de referință, și anume starea cantitativă, și un alt element de stare, și anume nivelul apei subterane dintr-un corp de apă subterană, efectele negative vor fi grave dacă nivelul apei subterane a fost sau este redus în mod măsurabil până la un nivel care depășește în mod măsurabil resursele de apă subterană disponibile;
 - o deteriorare măsurabilă a serviciilor privind resursele naturale legată de elementele de stare care au suferit pierderi sau deteriorări. Luând același exemplu menționat mai sus al faunei piscicole dintr-un râu, dacă râul este protejat în scopul pescuitului recreativ, va apărea o deteriorare în cazul în care evenimentul dăunător provoacă o reducere a disponibilității peștilor pentru pescuitul recreativ;
 - o diferență măsurabilă între momentul în care apar efectele negative și momentul în care este restabilită starea inițială pentru elementele de stare în cauză. Luând același exemplu menționat mai sus al faunei piscicole dintr-un râu, efectele negative vor fi grave dacă vor duce, în pofida aplicării de măsuri de refacere, la reducerea populației de pești pe o perioadă care depășește în mod măsurabil perioadele corespunzătoare ratei naturale de fluctuație a populației de pești. O astfel de diferență temporală va reprezenta o pierdere temporară a unei resurse naturale și a oricăror servicii asociate și va necesita o reparare compensatorie ⁽¹⁵⁸⁾. O astfel de reparare compensatorie trebuie să fie asigurată pentru întreaga perioadă de regenerare. Prin urmare, această perioadă trebuie calculată.
170. Astfel cum s-a arătat mai sus, pentru ca efectele negative să fie grave nu este necesar ca acestea să conducă la o modificare a clasificării în sensul Directivei-cadru privind apa – cu toate că o modificare a clasificării la o stare inferioară ar fi un exemplu de efect negativ grav. Prin analogie, în cauza C-461/13, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland eV/Bundesrepublik Deutschland, referitoare la Directiva-cadru privind apa, Curtea a decis că conceptul de „deteriorare a stării” unui corp de apă de suprafață, prevăzut la articolul 4 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Directiva-cadru privind apa, trebuie interpretat în sensul că există o deteriorare de îndată ce, pentru cel puțin unul dintre elementele calitative, în sensul anexei V la directivă, starea se reduce cu o clasă, chiar dacă această reducere nu conduce la o reducere a clasificării corpului de apă de suprafață în întregime ⁽¹⁵⁹⁾. Totuși, dacă elementul de calitate în cauză, în sensul anexei menționate, se află deja în clasa cea mai joasă, orice deteriorare a acestui element constituie o „deteriorare a stării” unui corp de apă de suprafață în sensul articolului 4 alineatul (1) litera (a) punctul (i) ⁽¹⁶⁰⁾.
171. În ceea ce privește „daunele aduse apelor”, Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător nu prevede un echivalent al criteriilor din anexa I pentru evaluarea și stabilirea importanței „daunelor aduse speciilor și habitatelor naturale protejate”. De asemenea, aceasta nu prevede nici temeiul facultativ cuprins în anexa menționată pentru considerarea anumitor efecte negative ca fiind grave. Totuși, anexa II punctul 1.3.3 indică faptul că autoritățile competente dispun de o anumită marjă de apreciere în ceea ce privește amplitudinea măsurilor de reparare necesitate de un anumit eveniment dăunător.

Excluderea

172. Definiția „daunelor aduse apelor” exclude din domeniul său de aplicare efectele negative în cazul cărora se aplică articolul 4 alineatul (7) din Directiva-cadru privind apa. Deși scopul Directivei-cadru privind apa este ca toate corpurile de apă să atingă o stare bună până în 2015 (sau 2027 în cazul în care se aplică excepții limitate în timp) și, în plus, aceasta interzice orice deteriorare suplimentară a corpurilor de apă, articolul 4 alineatul (7) permite noi modificări/proiecte care implică deteriorarea stării corpului de apă afectat, sub rezerva respectării unor criterii stricte

⁽¹⁵⁸⁾ Anexa II punctul 1.1.3.

⁽¹⁵⁹⁾ A se vedea punctele 69-70.

⁽¹⁶⁰⁾ A se vedea și punctul 151 ultima liniuță.

prevăzute la alineatul respectiv. Având în vedere faptul că deteriorarea este acceptabilă în astfel de circumstanțe în conformitate cu Directiva-cadru privind apa, daunele cauzate apelor care ar rezulta din aceasta nu ar fi acoperite de Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Totuși, din cauza C-297/19, *Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein* se poate deduce că această excludere trebuie să facă obiectul unei interpretări stricte ⁽¹⁶¹⁾.

173. Articolul 4 alineatul (7) din Directiva-cadru privind apa impune îndeplinirea mai multor condiții, inclusiv luarea tuturor măsurilor practice pentru a atenua impactul negativ asupra stării corpului de apă ⁽¹⁶²⁾. Prin urmare, pentru a beneficia de excluderea prevăzută la articolul 4 alineatul (7) din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, un operator economic trebuie să respecte toate condițiile de atenuare aferente unui acord în temeiul articolului 4 alineatul (7). În plus, chiar și în cazul în care se obține un acord în temeiul articolului 4 alineatul (7), Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător se va aplica daunelor aduse apelor ca urmare a nerespectării acestor condiții ⁽¹⁶³⁾.
174. În cauza C-529/15, *Folk*, Curtea a analizat aplicarea excluderii prevăzute la articolul 4 alineatul (7) în definiția „daunelor aduse apelor”. Aceasta a constatat că, „[i]n ipoteza în care o autorizație a fost eliberată în aplicarea dispozițiilor naționale fără examinarea respectării condițiilor enunțate la articolul 4 alineatul (7) literele (a)-(d) din Directiva 2000/60/CE [...], o instanță națională nu este obligată să verifice ea însăși dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute în această dispoziție pentru a determina existența unei daune aduse mediului în sensul articolului 2 punctul 1 litera (b) din Directiva 2004/35, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/31”. Această cauză subliniază și mai mult necesitatea unei aplicări stricte a exceptării. Un judecător național va avea dreptul să refuze exceptarea dacă autoritatea de autorizare nu a demonstrat respectarea deplină a criteriilor stricte prevăzute la articolul 4 alineatul (7).

(B) APELE MARINE ÎN CAUZĂ ÎN TEMEIUL DIRECTIVEI-CADRU „STRATEGIA PENTRU MEDIUL MARIN”

Domeniul de aplicare material și geografical apelor marine

Caseta 12: Definiția „apelor marine” din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin”.

Articolul 3 punctul 1 din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” prevede că „ape marine” înseamnă:

- „(a) apele, fundul mării și subsolul marin situate în partea exterioară a liniei de bază care este limita de măsurare a întinderii apelor teritoriale care se extind până la extremitatea zonei în care un stat membru deține și/sau își exercită jurisdicția, conform UNCLOS, cu excepția apelor adiacente țărilor și teritoriilor menționate în anexa II la tratat și a departamentelor și colectivităților franceze de peste mări; și
- (b) apele de coastă conform definiției din Directiva 2000/60/CE, fundul mării și subsolul acestora, în măsura în care unele aspecte specifice ale stării ecologice a mediului marin nu au fost deja abordate în cadrul directivei în cauză sau în alte acte legislative comunitare;”.

175. După cum se poate observa, definiția „apelor marine” din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” se suprapune cu definiția „apelor de coastă” din Directiva-cadru privind apa, iar Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” se aplică acestora în măsura în care anumite aspecte ale stării ecologice a apelor marine nu sunt deja abordate în Directiva-cadru privind apa sau în alte acte legislative ale Uniunii ⁽¹⁶⁴⁾. În plus, există o suprapunere cu acoperirea „apelor teritoriale”, astfel cum este enunțată în Directiva-cadru privind apa. Acest din urmă instrument se aplică în apele teritoriale ori de câte ori daunele afectează starea chimică.

Conceptul de referință pentru efectele negative

176. Conceptul de referință pentru efectele negative asupra „apelor marine” este „starea ecologică” a acestora, astfel cum este definită în Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” – a se vedea caseta 13 de mai jos. Cu toate acestea, astfel cum s-a menționat mai sus, definiția „apelor marine” exclude aspectele stării ecologice deja abordate prin Directiva-cadru privind apa sau alte acte legislative ale Uniunii. În ceea ce privește celelalte acte legislative ale Uniunii, deosebit de relevante sunt directivele privind natura (a se vedea punctul 95 de mai sus).

⁽¹⁶¹⁾ A se vedea punctele 44-45.

⁽¹⁶²⁾ A se vedea articolul 4 alineatul (7) litera (a) din Directiva-cadru privind apa.

⁽¹⁶³⁾ Cauza C-461/13, *Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland eV/Bundesrepublik Deutschland*, citată anterior, este relevantă și pentru interpretarea articolului 4 alineatul (7) din Directiva-cadru privind apa.

⁽¹⁶⁴⁾ Anterior, acte legislative comunitare.

Caseta 13: Definiția „stării ecologice”

Articolul 3 punctul 4 din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” prevede că „stare ecologică” înseamnă:

„starea generală a mediului în apele marine, ținându-se cont de structura, funcția și procesele ecosistemelor care compun mediul marin, împreună cu factorii naturali fiziografici, geografici, biologici, geologici și climatici, precum și de condițiile fizice, acustice și chimice care rezultă în special din activitatea umană desfășurată în cadrul sau în afara zonei în cauză;”.

177. Directiva-cadru privind apa abordează deja aspectele următoare în ceea ce privește apele de coastă: concentrațiile de substanțe chimice; parametri biologici; parametri hidromorfologici care susțin parametrii biologici; parametrii chimici și fizico-chimici care sprijină parametrii biologici; parametrii generali; și poluanții specifici. În plus, Directiva-cadru privind apa se referă și la concentrațiile de substanțe chimice din apele teritoriale.
178. Directivele privind natura abordează deja habitatele marine și speciile marine care intră în domeniul lor de aplicare. De asemenea, acestea se aplică mediului marin, inclusiv în zona economică exclusivă și în platoul continental în care un stat membru își exercită competența (a se vedea punctul 95 de mai sus).

Evaluarea efectelor negative grave*Circumstanțele*

179. La fel ca în cazul apelor în cauză menționate în Directiva-cadru privind apa, efectele negative în sensul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător vor fi relevante doar dacă există o legătură de cauzalitate între aceste efecte și activitățile profesionale descrise în anexa III la Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Natura acestor activități ar trebui să indice natura probabilă a factorilor dăunători care ar putea genera efecte negative asupra apelor marine și deteriorarea conexă a serviciilor.
180. Următoarele activități prevăzute în anexa III la Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător ⁽¹⁶⁵⁾ sunt cele care prezintă cea mai mare probabilitate de a fi relevante pentru daunele aduse apelor marine:
- activitățile industriale în conformitate cu anexa III punctul 1, și anume exploatarea instalațiilor care fac obiectul unui permis în temeiul Directivei 96/61/CE a Consiliului din 24 septembrie 1996 privind prevenirea și controlul integrat al poluării ⁽¹⁶⁶⁾. De exemplu, rafinarea petrolului mineral și a gazelor în zonele portuare poate duce la poluarea apelor de coastă;
 - activitățile de gestionare a deșeurilor în conformitate cu anexa III punctul 2, și anume colectarea, transportul, recuperarea și eliminarea deșeurilor și a deșeurilor periculoase care fac obiectul unui permis sau al unei înregistrări în temeiul Directivei 75/442/CEE a Consiliului privind deșeurile și al Directivei 91/689/CEE a Consiliului privind deșeurile periculoase ⁽¹⁶⁷⁾. De exemplu, daunele pot rezulta din deversarea intenționată de deșeuri în mare sau din gestionarea defectuoasă a depozitelor de deșeuri de-a lungul țărmului ⁽¹⁶⁸⁾;
 - fabricarea, tratarea, condiționarea, eliberarea în mediu, în conformitate cu anexa III punctul 7 litera (a), a substanțelor periculoase, astfel cum sunt definite la articolul 2 alineatul (2) din Directiva 67/548/CEE a Consiliului din 27 iunie 1967 privind apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre referitoare la clasificarea, ambalarea și etichetarea substanțelor periculoase ⁽¹⁶⁹⁾. De exemplu, în apele marine aflate sub jurisdicția unui stat membru, pot exista accidente și scurgeri în mare cauzate de operațiuni petroliere și gaziere offshore (și anume, activități de explorare și exploatare). Trebuie remarcat faptul că Directiva 2013/30/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 iunie 2013 privind siguranța operațiunilor

⁽¹⁶⁵⁾ Astfel cum s-a subliniat mai sus, aceste activități sunt, în mod normal, toate activitățile autorizate.

⁽¹⁶⁶⁾ Înlocuită de Directiva privind emisiile industriale.

⁽¹⁶⁷⁾ Fuzionate și înlocuite de Directiva 2008/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind deșeurile și de abrogare a anumitor directive (JO L 312, 22.11.2008, p. 3).

⁽¹⁶⁸⁾ A se vedea în cauza C-494/01, Comisia/Irlanda, la punctul 84 un exemplu de depozit de deșeuri dăunător într-o zonă de coastă.

⁽¹⁶⁹⁾ Înlocuită de Regulamentul (CE) nr. 1272/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2008 privind clasificarea, etichetarea și ambalarea substanțelor și a amestecurilor, de modificare și de abrogare a Directivelor 67/548/CEE și 1999/45/CE, precum și de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1907/2006 (JO L 353, 31.12.2008, p. 1).

petroliere și gaziere offshore și de modificare a Directivei 2004/35/CE ⁽¹⁷⁰⁾ (denumită în continuare „Directiva privind siguranța activităților offshore”) include, în plus, dispoziții și definiții specifice, în special la articolul 2 punctele 5, 11, 15, 16 și la articolul 7. Astfel, nu „operatorul”, ci „entitatea autorizată” a unei activități de explorare sau de producție offshore care cauzează daune mediului este răspunzătoare în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător;

- activitățile de transport maritim în conformitate cu anexa III punctul 8, și anume transportul maritim în ceea ce privește cerințele minime pentru navele care au ca destinație sau punct de plecare porturile Comunității și care transportă mărfuri periculoase ori poluante, astfel cum sunt definite în Directiva 93/75/CEE a Consiliului ⁽¹⁷¹⁾. Transportul maritim poate să implice cantități mari de mărfuri transportate în containere, iar pierderea containerelor pe mare poate constitui evenimente dăunătoare;
- transportul transfrontalier al deșeurilor în interiorul, la intrarea sau la ieșirea din Uniunea Europeană în conformitate cu anexa III punctul 12 [care necesită o autorizație sau este interzis în sensul Regulamentului (CEE) nr. 259/93 al Consiliului ⁽¹⁷²⁾]. De exemplu, deșeurile pot fi pierdute pe mare în timpul transportului de deșeuri.

181. Tabelul 2b, „Utilizări și activități umane care au loc în mediul marin sau care afectează mediul marin” din Directiva 2017/845/UE a Comisiei ⁽¹⁷³⁾ conține indicații relevante cu privire la activitățile care ar putea cauza daune apelor marine, deși numai acele activități profesionale care se regăsesc și în anexa III la Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător vor fi luate în considerare în scopul aplicării Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător.

182. În ceea ce privește daunele aduse apelor marine, este relevant să se menționeze excepțiile prevăzute la articolul 4 alineatele (2) și (3) din Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Potrivit articolului 4 alineatul (2), Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător nu se aplică în cazul în care o amenințare iminentă de producere a unei daune sau o daună efectivă adusă apelor marine este determinată de un incident pentru care răspunderea sau despăgubirile intră sub incidența domeniului de aplicare al uneia dintre convențiile internaționale menționate în anexa IV ⁽¹⁷⁴⁾. Potrivit articolului 4 alineatul (3), dreptul operatorului de a-și limita răspunderea în conformitate cu legislația internă de punere în aplicare a anumitor convenții internaționale ⁽¹⁷⁵⁾ rămâne neafectat.

Efectuarea evaluării

183. La fel ca în cazul daunelor aduse speciilor și habitatelor naturale protejate și al daunelor aduse apelor în cauză menționate în Directiva-cadru privind apa, importanța efectelor negative ar trebui evaluată în raport cu starea inițială. Astfel cum s-a menționat anterior, definiția „stării inițiale” acoperă toate resursele naturale și serviciile. În plus, starea inițială este menționată la punctul 1 din anexa II atât în contextul daunelor aduse apelor, cât și al daunelor aduse speciilor și habitatelor naturale protejate.

184. Din definiția „stării inițiale” reiese că evaluarea importanței efectelor negative ar trebui să se refere la zona sau zonele de ape marine afectate negativ și că ar trebui să includă o comparație între starea zonei sau a zonelor respective anterioară și ulterioară producerii evenimentului dăunător. Pentru a evalua aceste stări ar trebui utilizate cele mai bune informații disponibile.

⁽¹⁷⁰⁾ JO L 178, 28.6.2013, p. 66.

⁽¹⁷¹⁾ Înlocuită de Directiva 2002/59/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 iunie 2002 de instituire a unui sistem comunitar de monitorizare și informare privind traficul navelor maritime și de abrogare a Directivei 93/75/CEE a Consiliului (JO L 208, 5.8.2002, p. 10).

⁽¹⁷²⁾ Înlocuit de Regulamentul (CE) nr. 1013/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 iunie 2006 privind transferurile de deșeuri (JO L 190, 12.7.2006, p. 1).

⁽¹⁷³⁾ Directiva (UE) 2017/845 a Comisiei din 17 mai 2017 de modificare a Directivei 2008/56/CE a Parlamentului European și a Consiliului în ceea ce privește listele orientative ale elementelor ce trebuie luate în considerare în vederea pregătirii strategiilor marine (JO L 125, 18.5.2017, p. 27).

⁽¹⁷⁴⁾ Convențiile în cauză sunt următoarele: Convenția internațională din 1992 privind răspunderea civilă pentru prejudicii provocate de poluarea cu hidrocarburi; Convenția internațională din 1992 privind crearea unui fond internațional pentru compensarea prejudiciilor provocate de poluarea cu hidrocarburi; Convenția internațională din 2001 privind răspunderea civilă pentru prejudicii provocate de poluarea cu hidrocarburi de consum de la navele maritime; Convenția internațională din 1996/2010 privind răspunderea și despăgubirile pentru prejudicii în legătură cu transportul pe mare al substanțelor periculoase și nocive (care nu este încă în vigoare).

⁽¹⁷⁵⁾ Convenția din 1976 privind limitarea răspunderii pentru creanțe maritime (LLMC); Convenția de la Strasbourg din 1988 privind limitarea răspunderii în navigația interioară (CLNI).

185. Efectele negative implică o modificare negativă a apelor marine. Poate exista, de asemenea, o deteriorare conexă a serviciilor pe care aceste ape le furnizează în raport cu starea inițială. În ceea ce privește alte categorii de resurse naturale, apele marine furnizează servicii pentru habitatele naturale și speciile protejate care se găsesc în acestea, de exemplu marea, în cazul anumitor habitate de coastă, sau surse de hrană în cazul mamiferelor marine sau al păsărilor marine. Aceste servicii nu se limitează la zonele marine protejate (ZMP), cum ar fi siturile Natura 2000 desemnate în temeiul directivelor privind natura, dar sunt deosebit de importante pentru acestea, deoarece astfel de servicii joacă un rol important în îndeplinirea obiectivelor de conservare a siturilor. Conceptul de servicii acoperă și serviciile destinate persoanelor. De exemplu, apele marine furnizează pește și alte tipuri de hrană de care beneficiază oamenii. Un alt exemplu arată că acestea oferă și oportunități de observare recreativă a balenelor.
186. Având în vedere conceptul de referință „stare ecologică”, este oportun să se ia în considerare activitățile prevăzute în Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” ca punct de plecare pentru estimarea stării inițiale și a oricăror modificări relevante sau deteriorări conexe.
187. Articolul 8 din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” prevede o evaluare inițială a apelor marine de către statele membre în scopul elaborării strategiilor marine în temeiul acestei directive. Articolul 17 din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” prevede o revizuire la fiecare șase ani a acestor evaluări inițiale. Din motive practice, aceste evaluări sunt denumite în prezentele orientări „evaluări în temeiul Directivei-cadru „Strategia pentru mediul marin” sau „evaluări în temeiul DCSMM”, pentru a le distinge de evaluarea efectelor negative grave în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător.
188. Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” utilizează conceptul de „stare ecologică bună” – a se vedea caseta 14 de mai jos.

Caseta 14: Definiția „stării ecologice bune” prevăzută la articolul 3 punctul 5 din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin”:

„5. «stare ecologică bună» înseamnă starea ecologică a apelor marine care se definește prin diversitatea ecologică și dinamica oceanelor și a mărilor, care sunt curate, în bună stare sanitară și productive în cadrul condițiilor lor intrinseci și printr-o utilizare durabilă a mediului marin, salvagardându-se astfel potențialul acestuia pentru utilizările și activitățile generațiilor actuale și viitoare, și anume:

- (a) structura, funcțiile și procesele ecosistemelor marine componente, care împreună cu factorii fiziografici, geografici, geologici și climaterici, permit ecosistemelor menționate să își păstreze întreaga funcționalitate și capacitate de rezistență în fața schimbărilor ecologice induse de om. Speciile și habitatele marine sunt protejate, este prevenit declinul biodiversității datorat intervenției omului și funcționarea diferitelor componente biologice este în echilibru;
- (b) proprietățile hidromorfologice, fizice și chimice ale ecosistemelor, inclusiv proprietățile care rezultă din activitățile umane din zona în cauză, susțin ecosistemele în maniera descrisă mai sus. Aportul de substanțe rezultate din activitățile umane și de energie, inclusiv zgometul, în mediul marin nu provoacă efecte poluante.

Starea ecologică bună este determinată la nivelul regiunii sau subregiunii marine, astfel cum este menționată la articolul 4, pe baza descriptorilor calitativi prevăzuți în anexa I. Se pune în aplicare o gestionare adaptivă bazată pe abordarea ecosistemică cu scopul atingerii unei stări ecologice bune”.

189. Făcând referire la evaluarea inițială în temeiul DCSMM, articolul 9 alineatul (1) din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” impune statelor membre să stabilească, pentru fiecare regiune sau subregiune marină, un set de caracteristici pentru starea ecologică bună, pe baza celor unsprezece descriptori calitativi enumerați în anexa I. Acești descriptori sunt prezentați în caseta 15 de mai jos. Regiunile ⁽¹⁷⁶⁾ și subregiunile ⁽¹⁷⁷⁾ marine menționate în Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” sunt definite la articolul 4 alineatele (1) și (2).

⁽¹⁷⁶⁾ Marea Baltică; Oceanul Atlantic de Nord-Est; Marea Mediterană; Marea Neagră.

⁽¹⁷⁷⁾ În Oceanul Atlantic de Nord-Est: Marea Nordului în sens larg, inclusiv Kattegat și Canalul Mânecii; Mările Celtice; golful Biscaya și coasta iberică; în Oceanul Atlantic, regiunea biogeografică macaronesiană, reprezentată de apele din jurul insulelor Azore, Madeira și Canare.

În Marea Mediterană: Marea Mediterană occidentală; Marea Adriatică; Marea Ionică și Marea Mediterană centrală; Marea Egee Levantină.

Caseta 15: Descriptori calitativi pentru determinarea stării ecologice bune

1. Se menține diversitatea biologică. Calitatea și densitatea habitatelor, precum și repartiția și abundența speciilor corespund condițiilor fiziografice, geografice și climaterice existente.
2. Speciile neindigene introduse prin activități umane sunt la nivelul la care nu perturbă ecosistemele.
3. Populațiile tuturor peștilor și crustaceelor exploatate în scopuri comerciale sunt în limitele securității biologice, prezentând o distribuie a populației în funcție de vârstă și mărime, care indică starea bună a rezervelor.
4. Toate elementele ce formează lanțul trofic marin, în măsura în care sunt cunoscute, sunt prezente la un nivel de abundență și diversitate normal, care este capabil să asigure abundența speciilor pe termen lung și păstrarea în totalitate a capacității lor reproductive.
5. Eutrofizarea rezultată din activități umane, în special efectele sale nefaste cum ar fi pierderi ale biodiversității, degradarea ecosistemelor, proliferarea algelor toxice și dezoxigenarea apelor profunde, este redusă la minimum.
6. Structura sedimentului marin este cea care asigură faptul că structura și funcțiile ecosistemului sunt protejate, iar ecosistemele bentonice, în special, nu sunt afectate în mod negativ.
7. O modificare permanentă a condițiilor hidrografice nu dăunează ecosistemelor marine.
8. Nivelul de concentrare a contaminanților nu provoacă efecte datorate poluării.
9. Concentrațiile de contaminanți prezente în pești și în alte resurse vii destinate consumului uman nu depășesc pragurile fixate de legislația comunitară sau de alte norme aplicabile.
10. Proprietățile și cantitățile de deșeuri marine nu provoacă daune mediului costier și marin.
11. Introducerea de energie, inclusiv surse sonore submarine, se face la un nivel care nu dăunează mediului marin.

190. Comisia a adoptat o decizie ⁽¹⁷⁸⁾ referitoare la criterii și standarde metodologice pentru fiecare dintre cei unsprezece descriptori pentru determinarea stării ecologice bune de către statele membre ⁽¹⁷⁹⁾. Pentru determinarea și obținerea unei stări ecologice bune sunt relevante toate aspectele următoare: „elementele aferente criteriilor” ⁽¹⁸⁰⁾; valorile-prag ⁽¹⁸¹⁾ pentru fiecare criteriu ⁽¹⁸²⁾; nivelurile de calitate ⁽¹⁸³⁾; măsura în care valorile-prag au fost și trebuie să fie atinse ⁽¹⁸⁴⁾; lista orientativă de caracteristici, presiuni și impacturi ⁽¹⁸⁵⁾. Interdependența dintre acestea este, de asemenea, importantă ⁽¹⁸⁶⁾.

⁽¹⁷⁸⁾ Decizia (UE) 2017/848 a Comisiei din 17 mai 2017 de stabilire a unor criterii și standarde metodologice privind starea ecologică bună a apelor marine și a specificațiilor și metodelor standardizate de monitorizare și evaluare, precum și de abrogare a Deciziei 2010/477/UE (JO L 125, 18.5.2017, p. 43).

⁽¹⁷⁹⁾ Decizia prevede, pentru fiecare descriptor, modul în care se exprimă măsura în care a fost realizată starea ecologică bună pentru fiecare zonă, habitat sau populație. A se vedea standardele metodologice stabilite în anexa la decizie.

⁽¹⁸⁰⁾ Acestea sunt definite la articolul 2 punctul 4 din Decizia (UE) 2017/848 ca fiind „elementele constitutive ale unui ecosistem, în special elementele sale biologice (specii, habitate și comunitățile lor) sau aspecte legate de presiunile exercitate asupra mediului marin (biologice, fizice, ale substanțelor, deșeurilor și energiei), care sunt evaluate la fiecare criteriu”.

⁽¹⁸¹⁾ „Valoarea-prag” este definită la articolul 2 punctul 5 din Decizia (UE) 2017/848 ca fiind „o valoare sau o serie de valori care permite evaluarea nivelului de calitate asigurat pentru un anumit criteriu, contribuind astfel la evaluarea efectuată pentru a se determina în ce măsură se obține starea ecologică bună”.

⁽¹⁸²⁾ A se vedea articolul 4 din Decizia (UE) 2017/848. Valorile-prag urmează să fie elaborate la nivelul Uniunii sau la nivel regional ori subregional. Deocamdată nu au fost stabilite valori-prag pentru toate criteriile, dar sunt în curs de elaborare. Un exemplu ar fi numărul de deșeuri de un anumit tip pe metru pătrat. Pentru contaminanți, valoarea-prag este standardul de calitate a mediului stabilit în temeiul Directivei-cadru privind apa, în măsura în care este în vigoare.

⁽¹⁸³⁾ Articolul 4 alineatul (1) litera (c) din Decizia (UE) 2017/848 prevede că valorile-prag disting, după caz, nivelul de calitate care reflectă semnificația unui efect negativ pentru un criteriu și sunt stabilite în raport cu o stare de referință. În acest sens, considerentul 13 din decizie prevede, printre altele: „Valorile-prag ar trebui să reflecte, după caz, nivelul de calitate care reflectă semnificația unui efect negativ pentru un criteriu și ar trebui să fie stabilite în raport cu o stare de referință.” Trebuie remarcat faptul că termenul „efect negativ” este utilizat în Decizia (UE) 2017/848 independent de mențiunea „cu efecte negative grave” cuprinsă în definiția „daunelor aduse apelor”.

⁽¹⁸⁴⁾ A se vedea considerentele 14 și 15 din Decizia (UE) 2017/848. Se remarcă faptul că, în conformitate cu articolul 1 alineatul (3) din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin”, presiunea totală a activităților umane trebuie să fie menținută la un nivel compatibil cu obținerea unei stări ecologice bune, astfel încât să se asigure că nu se compromite capacitatea ecosistemelor marine de a reacționa la schimbările induse de om; iar acest fapt poate presupune, dacă este cazul, că nu se ating neapărat valorile-prag pentru anumite presiuni și impacturile acestora asupra mediului în toate zonele cu ape marine ale statelor membre, cu condiția ca aceasta să nu compromită realizarea obiectivelor Directivei-cadru „Strategia pentru mediul marin”, asigurându-se totodată posibilitatea utilizării durabile a produselor și serviciilor marine.

⁽¹⁸⁵⁾ Acestea sunt prevăzute în anexa III la Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin”.

⁽¹⁸⁶⁾ Interdependența acestor aspecte diferite ale determinării stării ecologice bune este explicată într-un document de lucru al serviciilor Comisiei. A se vedea documentul SWD(2020) 62, Document de referință pentru Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” cu privire la determinarea stării ecologice bune și a legăturilor acestora cu evaluările și de stabilire a obiectivelor de mediu.

191. Toate cele de mai sus creează un context pentru evaluarea daunelor aduse apelor marine efectuată în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător.
192. În comparație cu evaluările în temeiul DCSMM, evaluarea daunelor aduse apelor marine efectuată în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător necesită o procedură mai specifică, determinată de necesitatea de a stabili starea inițială a zonei apelor marine afectate de evenimentul dăunător, precum și modificările stării ecologice a zonei apelor marine afectate și orice deteriorare a serviciilor furnizate de zona respectivă. Cu toate acestea, evaluările în temeiul DCSMM abordează starea ecologică a apelor marine mai vaste în care sunt situate apele marine afectate de daune. În acest mod, evaluările în temeiul DCSMM ar trebui să furnizeze informații relevante pentru estimarea stării inițiale. În plus, evaluările în temeiul DCSMM și criteriile și standardele metodologice care trebuie utilizate în conformitate cu Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” pentru a determina caracteristicile stării ecologice bune facilitează evaluarea modificărilor negative și a deteriorărilor prevăzute în Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Motivul este faptul că acestea permit o înțelegere mai aprofundată a elementelor constitutive ale stării ecologice care sunt relevante pentru o astfel de evaluare, precum și o înțelegere mai aprofundată a modificărilor și a deteriorărilor care sunt susceptibile să conteze.
193. Prin urmare, evaluarea unui eveniment dăunător individual produs în apele marine ar trebui să se bazeze pe definiția „stării ecologice bune” de la articolul 3 alineatul (5) din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin”, pe descriptorii calitativi menționați mai sus pentru determinarea stării ecologice bune, pe criteriile și standardele metodologice de determinare a stării ecologice bune în conformitate cu Decizia (UE) 2017/848 și pe caracteristicile stării ecologice bune stabilite de statele membre în temeiul articolului 9 alineatul (1) din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” și actualizate prin articolul 17 din aceasta. Evaluarea în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător ar trebui să se bazeze, de asemenea, pe listele orientative de caracteristici, presiuni și impacturi prevăzute în Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin”.
194. În ceea ce privește „starea ecologică”, toți descriptorii calitativi pentru determinarea stării ecologice bune sunt potențial relevanți pentru estimarea stării inițiale și pentru măsurarea modificării negative sau a deteriorării serviciilor naturale. În cazul în care descriptorii calitativi sunt relevanți, trebuie să se țină seama de considerațiile menționate la punctele anterioare, și anume de criteriile, standardele metodologice, caracteristicile determinate ale stării ecologice bune și listele orientative de caracteristici, presiuni și impacturi.
195. Este posibil să fie necesară constatarea daunelor cu ajutorul mai multor descriptorii calitativi ⁽¹⁸⁷⁾. Pe de altă parte, pentru stabilirea daunelor aduse apelor marine este suficient dacă numai unul dintre descriptorii calitativi din zona în care se produce dauna indică un efect negativ.
196. În practică, nu toți descriptorii sunt susceptibili să aibă aceeași relevanță pentru evaluarea unui caz de daune aduse apelor marine efectuată în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător. Având în vedere activitățile profesionale menționate în anexa III la Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător și factorii dăunători care ar putea fi asociați cu evenimente dăunătoare legate de acestea, este probabil ca următorii descriptorii enumerați în caseta 15 de mai sus să fie mai relevanți decât ceilalți: 1, 5, 8, 10 și 11.

Determinarea efectelor negative grave

197. Trebuie să se facă distincția între amploarea evaluării și a determinării efectelor negative grave asupra apelor marine care sunt efectuate în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător și cea a unei evaluări în temeiul DCSMM. Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător se bazează pe conținutul Directivei-cadru „Strategia pentru mediul marin” și ambele directive utilizează anumiți termeni și concepte comune și urmăresc obiective comparabile. De exemplu, articolul 1 alineatul (2) litera (a) din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin” prevede că sunt elaborate și puse în practică strategii marine pentru a proteja și conserva mediul marin, pentru a preveni deteriorarea acestuia sau, dacă este posibil, pentru a reface ecosistemele marine în zonele în care acestea au fost afectate în mod negativ. Însă amploarea intervenției avute în vedere în conformitate cu cele două directive nu este aceeași. În special, amploarea evaluării și a determinării efectuate în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător trebuie să fie redusă pentru a măsura în mod semnificativ efectele grave ale unui eveniment dăunător în ceea ce privește starea inițială și pentru a îndeplini, astfel, obiectivele Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător.

⁽¹⁸⁷⁾ A se vedea, de asemenea, articolul 8 alineatul (1) litera (b) punctul (ii) din Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin”

198. În acest context, importanța efectelor negative asupra stării mediului marin trebuie să fie determinată pe baza stării inițiale și a datelor măsurabile relevante privind modificările negative și deteriorările conexe. În perspectiva măsurilor de reparare, modificările negative vor fi semnificative dacă, în ceea ce privește zona sau zonele de ape marine afectate, acestea duc la o pierdere măsurabilă, permanentă sau temporară, în ceea ce privește starea unui descriptor calitativ împreună cu lista orientativă a caracteristicilor, presiunilor și impacturilor, luând în considerare „elementele aferente criteriilor” și „valoarea-prag”, astfel cum sunt prevăzute în Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin”, astfel încât zona de apă marină afectată nu mai este conformă cu starea ecologică care s-ar fi aplicat zonei respective înainte ca modificarea negativă să producă efecte. Un descriptor calitativ ar fi, de exemplu, concentrația de hidrocarburi care se scurg într-o zonă de apă marină din cauza unui accident la un puț petrolier offshore, afectând negativ un habitat natural din zona de apă în cauză. Exemplul se aplică și diferenței măsurabile dintre momentul în care apar efectele negative și momentul în care, pentru descriptorul calitativ în cauză, este restabilită starea inițială.
199. Pentru ca efectele negative să fie grave în conformitate cu Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, nu este necesar, *a fortiori*, ca acestea să producă o modificare a stării ecologice în sensul Directivei-cadru „Strategia pentru mediul marin” – deși o trecere de la o stare ecologică bună la o stare ecologică care nu este bună ar fi un exemplu de efect negativ grav. În plus, nu este necesar ca apele marine, astfel cum au fost evaluate în cadrul unei evaluări în temeiul DCSMM, să se afle într-o stare ecologică bună: într-adevăr, o evaluare în temeiul DCSMM poate indica faptul că acestea se aflau deja într-o stare care nu era bună atunci când a avut loc un eveniment dăunător. O deteriorare suplimentară a acestei stări poate fi considerată, de asemenea, un efect negativ grav în conformitate cu Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător.
200. În cele din urmă, orice evaluare și determinare a efectelor negative grave efectuată în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător trebuie să ia în considerare dacă un eveniment dăunător afectează zone marine protejate (ZMP). Motivul este faptul că zonelor marine protejate li se aplică cerințe mai stricte în materie de conservare a biodiversității decât în cazul altor ape marine.

7. „DAUNELE ADUSE SOLULUI”

201. Definiția „daunelor aduse solului” este mai clară decât definițiile termenilor „daune aduse speciilor și habitatelor naturale protejate” și „daune aduse apelor”. Spre deosebire de acestea, ea nu conține trimiteri exprese la alte acte legislative ale Uniunii în domeniul mediului, nici trimiteri încrucișate la definiții suplimentare legate de domeniul său de aplicare material și nici excluderi specifice cu referire la alte acte legislative. Prin urmare, există mai puține elemente de luat în considerare în scopul asigurării unei înțelegeri comune.
202. Totuși, definiția este limitată la „un risc semnificativ de consecințe negative asupra sănătății umane”. Se poate observa că unele state membre utilizează o definiție mai largă, care cuprinde, de exemplu, un risc pentru mediu sau un risc de încălcare a valorilor-limită la anumiți poluanți. În astfel de cazuri, statele membre în cauză își pot menține legislația mai strictă în materie de protecție a solului, dar, ca o condiție minimă, trebuie să îndeplinească și cerințele directivei referitoare la daunele aduse solului.

Domeniul de aplicare material și geografic al solului

203. Directiva nu conține o definiție a termenului „sol”. Cu toate acestea, în definiția „daunelor aduse solului” există mențiunea „în sol sau în subsol”, ceea ce înseamnă că domeniul de aplicare vizează nu doar partea de la suprafață, ci și partea de sub suprafața solului. Prin urmare, solurile sunt incluse. Acest lucru este confirmat de faptul că solurile sunt menționate în primul paragraf din anexa II punctul 2, care se referă la repararea daunelor aduse solului.
204. O distincție care ar putea fi relevantă vizează definiția „apelor subterane”, menționată în caseta 10 de mai sus. Contaminarea solului și poluarea apelor subterane pot să coincidă adesea, iar un eveniment dăunător provoacă daune în același timp solului și apei.

205. Toți termenii directivei care precizează ce se înțelege prin specii protejate, habitate naturale și ape utilizează calificări geografice care afectează aplicarea geografică a „daunelor aduse speciilor și habitatelor naturale protejate” și a „daunelor aduse apelor”. În schimb, nu există subcategorii de „soluri” de luat în considerare. Domeniul de aplicare al definiției este uniform pentru toate solurile de pe teritoriul statelor membre.

Conceptul de referință pentru efectele negative

206. Conceptul de referință pentru daunele aduse solului este sănătatea umană (iar nu daunele aduse mediului, a se vedea totuși punctul 202 de mai sus). Efectele negative sunt vizate numai în cazul în care contaminarea solului poate dăuna sănătății umane.
207. „Sănătatea umană” nu este definită în directivă. Contextul indică faptul că aceasta acoperă starea de bine corporală, care poate fi afectată de expunerea la contaminanții cuprinși în definiție. Printre acești contaminanți se numără toxinele și agenții patogeni.

Evaluarea importanței

Circumstanțele

208. Menționarea „contaminării solului” marchează diferența dintre definițiile termenilor „daune aduse speciilor și habitatelor naturale protejate” și „daune aduse apelor”. Prin includerea sa se limitează gama posibilă de factori dăunători care vor atrage angajarea răspunderii pentru daune aduse solului. Nu există nicio limitare similară pentru celelalte forme de daune aduse resurselor naturale.
209. „Contaminarea solului” nu este definită în mod expres, dar în definiția „daunelor aduse solului” aceasta este legată de „introducerea directă sau indirectă în sol sau în subsol a unor substanțe, preparate, organisme sau microorganisme”.
210. Anexa II punctul 2 face referire la „contaminanți”. Acest lucru, utilizarea termenului „contaminare” în sine și legătura cu sănătatea umană indică faptul că, pentru a se produce daune asupra solului, nu este necesară doar prezența unor „substanțe, preparate, organisme și microorganisme” cu proprietăți intrinseci care pot fi periculoase în mod direct sau indirect, ci trebuie să existe și un risc semnificativ pentru sănătatea umană. Importanța riscului este evaluată pe baza pericolelor cunoscute și a nivelului de expunere umană la anumiți contaminanți. Având în vedere lista de activități profesionale prevăzută în anexa III la directivă, ar putea fi relevante toate categoriile următoare:
- substanțele prezente în mod natural în natură, cum ar fi metalele grele și nutrienții;
 - substanțele prezente în mod natural în natură, dar care este posibil să fi fost supuse unei anumite forme de prelucrare, cum este cazul produselor petroliere;
 - substanțele și preparatele pur artificiale, cum ar fi produsele chimice fabricate;
 - organismele sau microorganismele prezente în mod natural în natură, inclusiv agenții patogeni umani, cum ar fi Salmonella sau E-coli;
 - organismele modificate genetic.
211. Natura activităților profesionale prevăzute în anexa III poate fi utilă pentru înțelegerea circumstanțelor în care poate apărea contaminarea solului. Prin intermediul unui set neexhaustiv de exemple, activitățile indică faptul că contaminarea poate apărea în timpul extracției, prelucrării sau fabricării, al producției animaliere, al utilizării pesticidelor, al transportului deșeurilor și al produselor chimice, precum și al tratării deșeurilor. Contaminarea poate apărea *după* ce o activitate profesională a depășit etapa economică sau activă și a intrat într-o etapă de administrare ulterioară. De exemplu, cerințele de reglementare referitoare la gestionarea depozitelor de deșeuri și a instalațiilor de deșeuri miniere se aplică și condițiilor post-închidere.

212. În ceea ce privește modul în care apare contaminarea, trimiterea la „introducerea [...] în sol sau în subsol” indică o gamă largă de posibilități, inclusiv următoarele:
- Contaminarea poate proveni de la substanțe care se găsesc *in situ*. Acesta poate fi cazul unei operațiuni de minerit sau de extracție care aduce la suprafață metale grele care se găsesc sub suprafața solului și le lasă acolo în condiții nesigure.
 - Contaminarea poate apărea în urma unui accident sau incident unic, de exemplu legat de transportul la fața locului de substanțe periculoase prin conducte sau transportul rutier de mărfuri periculoase sau de mărfuri poluante ⁽¹⁸⁸⁾.
 - Contaminarea poate rezulta dintr-o cauză continuă cunoscută sau necunoscută (de exemplu, o conductă spartă din care se scurg continuu substanțe periculoase).
213. Circumstanțele în care se produc daunele asupra solului pot presupune obligația operatorilor de a îndeplini în paralel obligații de prevenire și de reparare a efectelor negative în temeiul altor acte legislative ale Uniunii și de a informa autoritățile competente. Dispozițiile Directivei privind emisiile industriale sunt deosebit de relevante ⁽¹⁸⁹⁾. Totuși, este important să se asigure că astfel de obligații paralele nu sunt considerate un substitut al obligațiilor prevăzute de Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, pentru că ele nu sunt neapărat identice în ceea ce privește domeniul de aplicare, scopul și rezultatele.

Focalizarea și efectuarea evaluării

214. Evaluarea importanței daunelor aduse solului se referă la riscul ca sănătatea umană să fie afectată negativ. Evaluarea determină dacă riscul respectiv este semnificativ.
215. Deși definiția „daunelor aduse solului”, în sine, nu definește modul în care trebuie evaluat riscul, punctul 2 din anexa II la directivă, referitor la repararea daunelor aduse solului, oferă indicații clare cu privire la ceea ce trebuie să acopere evaluarea riscurilor în situațiile în care a apărut deja contaminarea solului.

Caseta 16: Textul punctului 2 din anexa II la directivă, referitor la repararea daunelor aduse solului.

„Se iau măsurile necesare pentru a garanta, cel puțin, eliminarea, controlul, limitarea sau reducerea contaminanților relevanți, astfel încât solurile contaminate, ținând seama de utilizarea lor actuală sau prevăzută pentru viitor în momentul producerii daunelor, să nu mai prezinte vreun risc considerabil de impact negativ asupra sănătății umane. Existența unui astfel de risc se apreciază prin intermediul unor proceduri de evaluare a riscurilor, luând în considerare caracteristicile și funcția solurilor, tipul și concentrația de substanțe, preparate, organisme sau microorganisme dăunătoare, gradul de risc pe care îl prezintă și posibilitatea de dispersie. Utilizarea se stabilește pe baza reglementărilor privind utilizarea solului sau a altor reglementări relevante în vigoare, după caz, în momentul producerii daunei.

În cazul în care destinația solurilor se schimbă, se iau toate măsurile necesare pentru a preveni orice risc de impact negativ asupra sănătății umane.

În absența unor reglementări în domeniul utilizării solurilor sau a altor reglementări relevante, natura zonei relevante în care s-a produs dauna, ținând seama de potențialul de dezvoltare a zonei, determină utilizarea zonei respective.

Se ia în considerare o opțiune de regenerare naturală, adică o opțiune în care nu are loc nici o intervenție umană directă în procesul de reabilitare.”

216. Deși se referă la toate resursele naturale și la serviciile acestora, definiția „stării inițiale” este utilă în mică măsură în scopul evaluării importanței riscului pentru sănătatea umană. În cazul în care există o amenințare iminentă de producere a unor daune asupra solului, dar contaminarea solului nu s-a produs încă, starea inițială poate fi relevantă pentru măsurarea riscurilor pentru sănătatea umană care ar putea apărea în lipsa unor măsuri de prevenire. În cazul în care contaminarea este în curs de producere, starea inițială poate fi, de asemenea, relevantă în scopul măsurării riscurilor pentru sănătatea umană care ar putea apărea dacă factorii care cauzează contaminarea nu sunt gestionați imediat. Totuși, în ceea ce privește repararea daunelor aduse solului, scopul directivei este de a elimina orice risc

⁽¹⁸⁸⁾ A se vedea anexa III punctul 7 litera (a) și punctul 8.

⁽¹⁸⁹⁾ De exemplu: articolul 7 din Directiva privind emisiile industriale obligă operatorii să informeze autoritățile competente cu privire la incidente și accidente și să ia măsuri de prevenire; articolul 8 din aceeași directivă obligă operatorii să informeze autoritățile cu privire la situațiile de neconformare și să ia măsuri de prevenire, prevăzând, în același timp, posibilitatea suspendării activității operaționale.

semnificativ pentru sănătatea umană mai degrabă decât de a readuce solul la starea în care se afla înainte de contaminare. Bineînțeles, în anumite situații, refacerea poate fi adecvată sau necesară pentru abordarea riscului pentru sănătatea umană. Contaminanții pot fi eliminați, controlați, limitați sau reduși prin tehnici de reparare, cum ar fi excavarea, tratarea solului *in situ* sau *ex situ* sau bioremedierea, precum și prin măsuri de control și limitare, cum ar fi acoperirea, construirea de bariere sau împrejmuirea. Se poate observa că Directiva privind emisiile industriale impune operatorilor instalațiilor autorizate să întocmească un raport privind situația de referință ⁽¹⁹⁰⁾. Pe lângă rolul pe care îl are în temeiul Directivei privind emisiile industriale, acest raport privind situația de referință poate oferi informații valoroase în scopul abordării daunelor aduse solului în temeiul Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător.

217. După cum reiese din punctul 2 din anexa II la directivă, o considerație esențială o reprezintă utilizarea actuală sau viitoare aprobată a solului în cauză în momentul deteriorării, deoarece acest lucru va afecta expunerea probabilă a oamenilor la contaminanții relevanți. Dimensiunea temporală este importantă. De exemplu, daunele aduse solului pot viza terenuri care nu sunt utilizate în prezent pentru locuințe umane, dar sunt prevăzute a fi locuite în viitor. Destinația prevăzută pentru viitor a solurilor trebuie să fie luată în considerare la evaluarea importanței. Punctul 2 din anexa II indică faptul că utilizarea trebuie să fie stabilită prin referire la utilizarea prezentă a solului sau la alte reglementări, dacă există.
218. Este important să se observe că la punctul 2 din anexa II este menționată schimbarea destinației solurilor. Aceasta nu este limitată în timp, ci continuă să aibă relevanță după efectuarea evaluării inițiale a riscurilor. Este posibil, de exemplu, ca, la momentul evaluării riscurilor, utilizările actuale și prevăzute pentru viitor ale solurilor să implice o expunere redusă a oamenilor la contaminanții relevanți, dar ca, la un moment ulterior, destinația solurilor să se schimbe astfel încât să crească nivelul de expunere a omului și, prin urmare, și riscul pentru sănătatea umană. De exemplu, poate fi aprobată construirea unui proiect rezidențial pe un teren industrial dezafectat care a fost contaminat anterior printr-o activitate profesională prevăzută în anexa III. În astfel de circumstanțe, statele membre au obligația de a ține seama, în decizia de schimbare a destinației solului, de toate efectele negative care decurg din contaminare pentru a preveni o creștere a expunerii și a riscurilor pentru sănătatea umană. Prin urmare, nu poate fi exclusă o actualizare a evaluării riscurilor în contextul măsurilor de reparare necesare ⁽¹⁹¹⁾. Se recomandă ca acest lucru să fie adus la cunoștința autorităților care au competența de a aproba schimbarea destinației terenurilor, cu privire la solurile contaminate.
219. Punctul 2 din anexa II menționează utilizarea unor proceduri de evaluare a riscurilor și prevede o serie de aspecte care trebuie luate în considerare pentru a stabili existența riscului:
- *Caracteristicile și funcția solurilor.* Caracteristicile solului pot avea o influență asupra riscului. De exemplu, solurile poroase pot fi mai susceptibile să transfere agenții patogeni prezenți în apele uzate către apele subterane sau de suprafață. Solul poate servi sau poate fi destinat să servească unor funcții relevante. În cazul unui sistem individual adecvat de tratare a apelor uzate, de exemplu, solul poate avea rolul de a purifica deversările de ape uzate – astfel încât contaminanții pe care aceștia îi conțin să devină inofensivi – înainte ca ele să ajungă la un corp de apă. În cazul unui depozit de deșeuri sau al unui alt sit de eliminare a deșeurilor, solul de suprafață poate servi la etanșarea deșeurilor dedesubt și la reducerea riscului de dispersie a acestora;
 - *Tipul și concentrația de substanțe, preparate, organisme sau microorganisme dăunătoare.* Această mențiune se referă la contaminanții specifici prezenți în solul contaminat. Este necesar nu numai să se știe care sunt aceștia, ci și să se cunoască riscurile specifice ale fiecăruia. Riscul de toxicitate asociat metalelor grele va fi foarte diferit de riscul de boală infecțioasă asociat cu un agent patogen. În plus, riscul trebuie analizat din punctul de vedere al potențialelor căi de expunere diferite – de exemplu, contactul cutanat, ingestia prin contactul dintre mână și gură și consumul de apă sau alimente contaminate. În ceea ce privește alimentele și apa, este posibil să existe standarde aplicabile care pot fi utilizate pentru evaluarea riscurilor – de exemplu, standardele obligatorii pentru apa potabilă din Directiva privind apa potabilă ⁽¹⁹²⁾. În plus, nu este exclusă nicio categorie de persoane: trebuie să se ia în considerare expunerea tuturor – a lucrătorilor de pe terenurile contaminate, a vecinilor și a populației în general;

⁽¹⁹⁰⁾ Articolul 22 din Directiva privind emisiile industriale. Comisia a elaborat orientări referitoare la întocmirea raportului privind situația de referință. A se vedea Ghidul Comisiei Europene cu privire la rapoartele privind situația de referință prevăzute la articolul 22 alineatul (2) din Directiva 2010/75/UE privind emisiile industriale, 2014/C 136/03.

⁽¹⁹¹⁾ Articolul 6 alineatul (1) litera (b) din directivă.

⁽¹⁹²⁾ Directiva 98/83/CE a Consiliului din 3 noiembrie 1998 privind calitatea apei destinate consumului uman (JO L 330, 5.12.1998, p. 32).

- *Gradul de risc prezentat și posibilitatea de dispersie.* Dispersia poate avea loc chiar prin sol, ca în cazul în care contaminanții intră în lanțul alimentar prin cultivarea plantelor sau creșterea animalelor pe solurile contaminate. De asemenea, dispersia poate implica și un alt compartiment al mediului, și anume aerul sau apa. O astfel de situație ar fi, de exemplu, cea în care praful toxic se ridică de pe solurile contaminate, trece prin aer și se depune în locuințele învecinate sau pe terenurile agricole (creând din nou posibilitatea expunerii umane prin lanțul alimentar). În aceeași categorie s-ar înscrie și situația în care agenții patogeni prezenți într-un sistem de tratare a apelor uzate trec prin sol în apele subterane și ajung la un puț care este folosit pentru a scoate apă destinată consumului uman.

220. Orientările UNEP privind gestionarea siturilor contaminate cu mercur ⁽¹⁹³⁾ ilustrează modul în care pot fi utilizate evaluările riscurilor, modul în care se efectuează, în general, evaluările riscurilor și modul în care se iau deciziile pentru un poluant ⁽¹⁹⁴⁾. Unele state membre utilizează propriile valori și proceduri de analiză a gradului de contaminare a solului, propriile metodologii și modele ⁽¹⁹⁵⁾ de evaluare a riscurilor, care diferă de la un stat membru la altul, din cauza diferențelor geografice, socioculturale, de reglementare, politice sau științifice dintre state ⁽¹⁹⁶⁾.

Stabilirea importanței

221. Această determinare pune accentul pe riscul pentru sănătatea umană pe care îl prezintă solurile contaminate – sau, în scopul măsurilor de prevenire și al măsurilor de gestionare imediată a factorilor dăunători, solurile amenințate cu contaminarea sau cu creșterea contaminării.
222. În scopul măsurilor de prevenire și al măsurilor de gestionare imediată a factorilor dăunători, riscul ca sănătatea umană să fie afectată negativ va fi semnificativ dacă există îndoeli rezonabile cu privire la absența unei posibilități măsurabile ca o amenințare iminentă sau factori dăunători iminenți să conducă la expunerea directă sau indirectă a oamenilor la contaminanți într-o măsură care ar dăuna sănătății lor, ținând seama de utilizarea actuală sau prevăzută pentru viitor a solului respectiv.
223. În mod similar, în scopul măsurilor de reparare, riscul ca sănătatea umană să fie afectată negativ va fi semnificativ dacă există îndoeli rezonabile cu privire la absența unei posibilități măsurabile ca substanțele, preparatele, organismele sau microorganismele introduse direct sau indirect în sol sau în subsol să determine expunerea directă sau indirectă a oamenilor la contaminanți într-o măsură care ar dăuna sănătății lor, ținând seama de utilizarea actuală sau prevăzută pentru viitor a solului respectiv.

⁽¹⁹³⁾ UNEP/MC/COP.3/8/Rev.1.

⁽¹⁹⁴⁾ Evaluarea riscurilor poate fi utilizată pentru a contribui la definirea obiectivelor de reparare sau de gestionare a unui sit, de exemplu:

- atingerea limitelor maxime acceptabile stabilite de legislația națională sau locală sau de autoritățile relevante sau.
- atingerea limitelor specifice bazate pe riscuri stabilite pentru situl respectiv pe baza evaluării. Pentru a sprijini un proces decizional justificat bazat pe riscuri și o gestionare durabilă a riscurilor, o evaluare specifică sitului fundamentată pe o metodă comună de siguranță bine definită (și anume, lanțul sursă-cale de transmitere-receptor) și care ia în considerare condițiile locale ale sitului și valorile de bază ar putea fi considerată un instrument principal pentru determinarea necesității unor acțiuni de gestionare a riscurilor.

Evaluarea riscurilor se efectuează, în general, în patru etape clar definite, cu obiective specifice, pentru a identifica pericolele, doza și relațiile de risc și pentru a măsura amploarea expunerii cu scopul de a stabili nivelul de risc și impactul estimat asupra receptorilor expuși:

- Identificarea și caracterizarea domeniului de aplicare (de exemplu, amploarea contaminării, proximitatea față de populațiile umane, adâncimea față de apele subterane, proximitatea față de apele de suprafață sau habitatele sensibile): evaluarea riscurilor poate viza efectele contaminanților asupra sănătății umane, a animalelor terestre și a biocenozei acvatice. Sănătatea umană va fi adesea prioritară. Domeniul de aplicare al unei evaluări a riscurilor este determinat de nevoile specifice sitului.
- Analiza nivelului de pericol și a toxicității: pericolele prezentate de anumiți contaminanți sunt bine cunoscute, fiind disponibile informații științifice detaliate cu privire la efectele acestora.
- Analiza expunerii: scopul este de a estima rata de contact dintre contaminanții identificați și oameni sau mediu. Analiza se bazează pe o descriere a scenariilor de expunere reale și posibile, precum și pe caracterizarea naturii și a amplitudinii contaminării. Aceasta poate implica măsurători ale expunerii, cum ar fi testarea apei furnizate, a alimentelor cultivate local, a fructelor de mare, a părului de pe scalpul oamenilor și a urinei. Măsurarea nivelurilor de contaminanți din sedimente, pești și alte biocenoze poate identifica potențialele efecte ecologice.
- Analiza riscurilor: Rezultatele etapelor anterioare sunt combinate pentru a estima în mod obiectiv probabilitatea efectelor negative asupra elementelor protejate în condițiile specifice ale sitului.
În urma evaluării unui sit contaminat, se iau decizii cu privire la cele mai adecvate mijloace de gestionare a riscurilor pe care le prezintă situl. Astfel de decizii pot fi luate la nivel național, regional sau local sau, în anumite circumstanțe, de către proprietarii de terenuri sau alte entități. Obiectivul gestionării riscurilor ar trebui convenit înainte de acțiune și ar trebui să fie în concordanță cu obiectivul protejării sănătății umane și a mediului împotriva emisiilor antropice și a evacuărilor de contaminanți. Cerințele privind gestionarea siturilor contaminate pot fi stabilite în legislația și politicile naționale sau locale.

⁽¹⁹⁵⁾ A se vedea, de exemplu, modelul S-Risk folosit în Flandra: www.s-risk.be

⁽¹⁹⁶⁾ Centrul Comun de Cercetare (2007). *Derivation methods of soil screening values in Europe. A review and evaluation of national procedures towards harmonization* (Metode de derivare a valorilor analizei gradului de contaminare a solului în Europa. Revizuirea și evaluarea procedurilor naționale în vederea armonizării): https://esdac.jrc.ec.europa.eu/ESDB_Archive/eusoils_docs/other/EUR22805.pdf

224. Pentru stabilirea importanței nu este necesar ca riscul să se fi manifestat printr-un prejudiciu real. Nu este necesar să se demonstreze vătămarea efectivă a sănătății umane pentru a se aplica definiția daunelor aduse solului; de asemenea, nu este necesar să se demonstreze că, prin dispersie, riscul s-a manifestat deja prin contaminarea unui alt compartiment al mediului, cum ar fi apa. Astfel, dacă un sistem individual de tratare a apelor uzate prezintă, din cauza proiectării, a amplasamentului sau a funcționării defectuoase, un risc măsurabil ca agenții patogeni umani să treacă prin sol și să ajungă la o sursă de apă potabilă deja contaminată, definiția daunelor aduse solului se va aplica fără a fi nevoie să se demonstreze că sistemul de tratare defectuos a cauzat poluarea efectivă a puțului.

8. CONCLUZII

225. Prezentele orientări atrag atenția asupra gamei de efecte negative cuprinse în definiția daunelor aduse mediului. Având în vedere această gamă, precum și gama de activități profesionale și de factori dăunători care pot fi asociați cu efectele negative, deseori autoritățile competente vor avea nevoie de cunoștințe de specialitate, inclusiv de avizul experților, pentru a evalua importanța efectelor negative. În măsura în care cunoștințele de specialitate relevante sunt repartizate între mai multe autorități administrative și centre de cunoaștere (cum este adesea cazul), este important să existe o cooperare eficientă între agenții.
226. În plus, orientările subliniază amploarea considerațiilor juridice, tehnice și științifice care pot interveni atunci când autoritățile competente evaluează importanța efectelor negative sau asigură în alt mod îndeplinirea obligațiilor de prevenire a efectelor negative, de gestionare imediată a factorilor dăunători sau de adoptare a unor măsuri de reparare. Printre mijloacele prin care autoritățile competente și părțile interesate pot aborda provocările asociate se numără formarea profesională adecvată și schimbul de bune practici. Pentru a veni în sprijinul statelor membre, Comisia a pus la dispoziție materiale de instruire, pe care le va monitoriza continuu (https://ec.europa.eu/environment/legal/liability/eld_training.htm), inclusiv în lumina evoluțiilor din jurisprudența Curții de Justiție (https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/ro/). În același scop, Comisia a sprijinit activitatea Rețelei Uniunii Europene pentru punerea în aplicare și respectarea legislației din domeniul mediului (IMPEL) cu privire la aspectele practice ale punerii în aplicare a directivei (<https://www.impel.eu/projects/financial-provision-what-works-when/>).

ANEXĂ

Lista deciziilor Curții de Justiție menționate în orientări

Cauza C-157/89, Comisia/Italia, EU:C:1990:385

Cauza C-3/96, Comisia/Țările de Jos, EU:C:1998:238

Cauza C-392/96, Comisia/Irlanda, EU:C:1999:431

Cauza C-374/98, Comisia/Franța, EU:C:2000:670

Cauza C-494/01, Comisia/Irlanda, EU:C:2005:250

Cauza C-209/02, Comisia/Austria, EU:C:2004:61

Cauza C-378/08, Raffinerie Mediterranee (ERG) SpA și alții, EU:C:2010:126

Cauza C-258/11, Sweetman, EU:C:2013:220

Cauza C-461/13, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland eV/Bundesrepublik Deutschland, EU:C:2015:433

Cauza C-534/13, Fipa Group și alții, EU:C:2015:140

Cauza C-104/15, Comisia/România, EU:C:2016:581

Cauza C-529/15, Folk, EU:C:2017:419

Cauza C-129/16, Túrkevei Tejtermelő Kft, EU:C:2017:547

Cauza C-411/17, Inter-environnement Wallonie, EU:C:2019:622

Cauza C-535/18, IL și alții/Landul Renania de Nord-Westfalia, EU:C:2020:391

Cauza C-15/19, AMA, EU:C:2020:371

Cauza C-297/19, Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV, EU:C:2020:533

Cauza C-477/19, IE/Magistrat der Stadt Wien, EU:C:2021:517
